

Forsvaret

af

Dybbølstillingen i 1864.

Fremstillet tildels efter officielle Rapporter, Acter m. M.

af

F. Schøller,

Captain i Infanteriet.

Ev.P.

Særskilt Aftryk af Tidsskrift for Krigsvæsen.

Kjøbenhavn.

Forlagt af C. C. Lose.

Thieles Bogtrykkeri

1867.

V-13-438

Dybbelsillingen 1861

Forlaget af den afsluttede bogtrykker, 1861.

F. Schibye

Forlaget af den afsluttede bogtrykker, 1861.

København 1861

1861

Ved Udbruddet af Krigen i 1848 havde vort Befæstningsvæsen i over 100 Aar henligget i en aldeles forsømt Tilstand. Der savnedes derfor hensigtsmæssige Befæstninger paa den jyske Halvø, og denne Mangel var i forskellige Retninger særdeles følelig. Hvor mange Offre og hvor megen Anstrengelse vilde ikke Arméen have undgaaet i hele Krigsperioden 1848—50, med hvor langt større Sikkerhed vilde ikke de militaire Operationer have kunnet ledes, og med hvor meget mere Bestemthed og Kraft vilde ikke vort Diplomati have kunnet optræde, hvis Halvøen havde været passende forsynet med faste Pladser? — Som en naturlig Følge af Krigen maatte der derfor danne sig en klar Overbevisning om, at permanente Befæstningsanlæg vare nødvendige til Halvøens Forsvar.

Krigen var ogsaa næppe endt i 1851, førend Krigsbestyrelsen henvendte sin Opmærksomhed paa Spørgsmaalet om Landets Befæstningsvæsen og i den Anledning nedsatte forskellige af Land- og Søofficerer bestaaende Commissioner, samt sendte Ingenieurofficerer til Udlandet for at studere den nyere Befæstningskunst.

Efterat Commissionerne havde afgivet deres Betænkninger, blev det Ministeriets Opgave at sammenholde og vurdere de forskellige Udtalelser og ved Siden deraf at afveje de finansielle Hensyn. Den nærmere Undersøgelse blev overdragen til Ingenieurcorpset, idet Ministeriet tilkjendegav dette, hvad der burde fastholdes af de foreslaaede Anlæg og hvad der maatte træde tilside, naar Midlerne ikke strakte til. Resultatet af Ingenieurcorpsets Undersøgelser meddeltes i 3 Indstillinger af 5te September, 28de November og 1ste December 1857.

Krigsbestyrelsen var saaledes først i 1858 naaet saavidt, at den saa sig istand til at bringe Spørgsmaalet om Monarchiets Befæstningsvæsen i dets Hælfhed frem for Lovgivningsmagten. Den gjorde dog ikke dette endnu, men forelagde kun et »Udkast til Lov om Kjøbenhavns Befæstning mod Søiden og om Projectering af Befæstningsanlæg paa forskellige Punkter af Monarchiet», og som Grund hertil angav den i Motiverne til Lovudkastet, at Øieblikkets vanskelige Forhold vakte Betænkelighed ved at foreslaa en endelig Løsning af et Spørgsmaal af saa stor Vigtighed og saa bekostelige Consequenser som Befæstningsspørgsmaalet i dets fulde Udstrækning. Derimod lod Krigsbestyrelsen, for at bringe Klarhed i det hele Befæstningsspørgsmaal og for saaledes at bane Vei for dets senere fuldstændige og hurtige Løsning, Motiverne til Lovudkastet affatte med langt større Omstændelighed, end det forelagte Lovudkast fordrede.

Lovudkastet mødte megen Modstand hos Repræsentationen, og det var kun ved, at det samlede Ministerium gjorde Vedtagelsen af Loven om den egenlige Søbefæstning til et Cabinetsspørgsmaal, at Regeringen tvang denne igjennem. Saavel denne Modstand som den Storm, der blev reist i Pressen mod de Principer, Motiverne udtalte, maatte selvfølgelig virke hemmende og nedslaaende paa Regeringen, og der blev som Følge deraf i Aarene 1859—60 Intet Væsenligt foretaget i Befæstningsspørgs-

maalet, uagtet de Uveirsskyer, som mere og mere trak sammen paa den politiske Horizont, opfordrede til kraftige Anstrengelser i denne Retning. Saaledes kom Aaret 1861, i hvis Begyndelse de politiske Forviklinger, som bekjendt, antog en saadan Charaktér, at Regeringen ansaa det for nødvendigt, hurtigst mulig at forsyne Halvoen med Befæstninger, som kunde dække den mod fjendtlige Indfald, og til hvilke Arméen kunde støtte sine Operationer. I denne Anledning blev der udstedt Ordre til Befæstning af Dannevirke og Dybbølstillingen, samt til Udbedring af Fredericia Fæstning og Anlæg af en befæstet Leir sammesteds. Vi skulle imidlertid her indskrænke os til at omtale Dybbølstillingen.

Ingenieurcorpset udstedte under 17de Marts 1861 en foreløbig Instruction for den bestyrende Ingenieurofficér i Dybbølstillingen og paa Als og approberede under 13de April s. A. de af ham udstukne Anlæg, idet det tilføiede, at Værkerne paa Dybbølbjerg, Brohovedet og Værkerne paa Als maatte være færdige inden Udgangen af Mai Maaned s. A.

Arbeidet blev paabegyndt den 17de April med stor Kraft og i Hovedsagen tilendebragt i den givne Frist. De politiske Forviklinger antog dengang en mindre truende Charaktér, og der blev derfor i de paafølgende Aar saa at sige Intet videre foretaget dér, ja selv i Slutningen af 1863 og i Januar 1864 blev hele Kraften anvendt paa Dannevirkestillingen. Efter Tilbagetoget fra Dannevirke forefandt Arméen derfor ved sin Ankomst til Sundeved, den 7de Februar, Dybbølstillingen næsten ganske saaledes, som den var i Sommeren 1861. Ifølge den da approberede Plan skulde Stillingen anlægges saaledes, at den satte en mindre Styrke istand til at modtage et voldsomt Angreb af en større, idet den samtidig lettede de offensive Bevægelser, som mulig kunde foretages, naar man ved Hjælp af Flaaden havde samlet en tilstrækkelig Styrke paa Als til at rykke frem og overskære den Fjendes

Operations- og Retraitehænen, som havde været sig op paa Halveen uden Hærføret at bemægte sig eller tilstrække sig stærkt at indstille Stillingen. Dybbølsstillingen kom til at bestaa af 7 lukkede og 3 aabne Værker, ialt 10 Værker, som bleve benyttede med Nr. 1 til X, og som i en uregelmæssig Rue af omtrent 4500 Alens Længde strakte sig fra Vemmelgubund over Dybbølbanke til Alsund og altsaa afskar det sydøstlige Hjørne af Sunderev. Forbindelsen med Als blev vedligeholdt ved en Pontonbro over Alsund ved Sønderborg, hvor Sundet er omtrent 400 Alen bred, og skulde ved Fjendtlighederne Udbrud fuldstændiggjøres ved en Skibsbro, som man agtede at staa i Nærheden af Pontonbroen. Adgangen til disse Broer forsvaredes med 2 Brohoveder, der bleve lagte foran dem. Da Stillingen, som bemærket, kun bestod af en Række Skandser, kunde det tænkes, at en overlegen og determineret Fjende, vilde lade disse ligge og trænge igjennem deres Mellemrum for at bemægte sig Skandserne bagfra, efterat have slaet de bag dem staaende Reserver. For at forebygge et saadant Forehavende blev der anlagt flere Batterier paa Als langs Alsund, og disse skulde da i Forbindelse med Brohovederne og Skandsernes bagudskydende Kanoner frembringe en stærk concentrisk Ild mod den Del af Sunderev, der laa bag Skandserne, hvorefter man antog at kunne tvinge Fjenden til at trække sig tilbage. Foruden det frontale Forsvar af Stillingen blev der endnu etableret et Flankeforsvar, som for venstre Fløis Vedkommende skulde ydes af Marinen og for højre Fløis Vedkommende bestod af 2 Batterier paa Als, nemlig Flankebatteriet, der næsten laa ligeoverfor Skandse Nr. X, og Søtrykkebatteriet, som skulde anlægges en Del nordligere, hvorefter det tillige blev istand til at beskyde en ikke ringe Del af det foran Skandserne liggende Terrain, om end for en stor Del paa lange Distancer. Skandserne vare Jordværker, der nærmest efter deres Beskaffenhed kunde henregnes til den lettere provisoriske

Klasse. Som almindelige Bemærkninger, der gjaldt om

alle Værkerne forudsiktes følgende:

Tykkelsen af Brystværnnet var 18 Fod ved de Linier, der vare udsatte for directe Beskydning, altsaa ved Redouternes Facer og ved Kanonpladsenes Bovediviner. Derimod var den kun 15 Fod ved Flankerne og et over 12 Fod ved Strubehænerne samt ved de 10 Brohoveder i deres hele Udstrækning. Brystværnskronen havde sexdob- belt Anlæg. Gravskrænkningerne havde helt Anlæg uden om hvilke der var Glacis — Nr. II, VI og VIII — hvor Anlægget var 1½ Gange Høiden. Værkernes Terre- plein havde det behørigte Fald, og fra Redouternes Indre allededes Vandet igjennem Drainør, der udmundede i Escarpen.

Alle Blokhuse vare anbragte paa et Betongrundlag, der naaede 2½ a 3 Fod ned under Jordbunden. Fodstykkerne laa omtrent i Redouternes Terreplein, og Bombebelæklaget, der fandtes ved alle Husene, naaede ikke over Værkernes Dækkingsplaner. Alle Blokhuse vare forsynede med Fredstager.

I alle Redouterne og i Kanonpladsen Nr. III var der opført permanente Beton-Ammunitionsmagasiner, som vare overdækkede med Jord. Magasinernes Størrelse, der var tilstrækkelig under hele Kampen, var beregnet efter en tidligere projecteret Beskydning. De egenlige Krutmagasiner vare forsynede med Vinkelnedgang, de havde en Lysningsbredde af 7½ Fod og en Høide i Midten af 7½ Fod. Fyldemagasinerne vare forsynede med et Arbeidsrum og havde en lige Nedgang i Gavlen; de vare indvendig 6 Fod brede og 6½ Fod høje i Midten. Alle Redouterne havde en Indgang i Strubehænen, og over Graven førte en permanent Kullibro, der med Lethed kunde trækkes ind i Skandsen. Indgangen luk-

kedes ved Forsvarspalissadering, i hvilken der var en Barrièreport.

Værkerne vare omgivne med Fredshegn, der bestod af Staaltraadsgiltre.]

Skandse Nr. I var en femsidet Redoute, hvis Ildlinie havde en Længde af 440 Fod. Der var langs Facerne anbragt Bænke til 7 Stykker Skyts, hvorved den Del af Ildlinien, bag hvilken der var Infanteribanket, indskrænkedes til 210 Fod. Escarpens Høide varierede mellem $14\frac{1}{2}$ og 20 Fod, Gravens Dybde mellem 6 og $9\frac{1}{2}$ Fod, Gravbundens Brede mellem 5 og 12 Fod. I Skandsen var der anbragt et Krudtmagasin og et Blokhús, der var 20 Fod langt og 12 Fod bredt. Skandsen var defileret, tildels ved 2 Traverser, mod Terrainet forud og til Siden, men den var noget indset fra Terrainet bag Struben saavel som fra Høiderne paa Broagerland. Skandsen laa tæt ved den nordlige Kyst af Vemmingbund, ligeover den steile Skrånt, som førte ned til denne. Den lige Afstand til Sønderborg Slot var 3600 Alen. Skandsens Bestykning bestod af to 36pundige Kuglekanoner, der hovedsagelig vare bestemte til at beskyde Strandkanten nedenfor Skrånten, den ene kunde desuden rettes mod Broagerland, medens den anden kunde bestryge hele det foranliggende Terrains Skraaning ned imod Vemmingbund; endvidere af fire 24pundige Granatkanoner, der beskød det samme Terrain, som den sidstnævnte. Skandsens 6 Piecer vare folgelig alle rede mod Fronten.

Skandse Nr. II var en sexsidet Redoute, hvis Ildlinie havde en Længde af 560 Fod. Kanonbænke til 10 Stkr. Skyts, Traverser, Krudtmagasiner og Indgang indskrænkede Infanteribankettets Længde til 240 Fod. Escarpens Høide var fra 12 til 19 Fod, Gravdybden fra 7 til $11\frac{1}{2}$ Fod og Gravbundens Brede fra $6\frac{1}{2}$ til 20 Fod. Rundt om Værket var der opkastet et Glacis. Indeni Skandsen var der et Krudtmagasin, et Fyldemagasin og et Blokhús, som var 60 Fod langt og 20 Fod bredt. Desuden

fandtes der i Skandsen en muret Brønd, som var 11 Fod dyb og som havde 3 Fod udmærket Vand. Værket var defileret, tildels ved 4 Traverser, mod Terrainet i Sundeved, men det var noget indset fra Høiderne paa Broagerland. Skandsen laa c. 380 Alen Nord for Skandse Nr. I paa det temmelig steile Affald fra Dybbølbanke ned mod Vemmingbund. Skandsens Bestykning bestod af 1—12pundig Kuglekanon, der var rettet bagud, 4—12pundige Kuglekanoner, der beskød Partiet ned imod Stranden paa begge Sider af Skandse Nr. I, og kunde folgelig i Forbindelse med denne Skandses Kanoner frembringe en krydsende Ild foran Mellemrummet mellem disse to Skandser; 1—84pundig Granatkanon I, der kunde skyde saavel mod Broagerland som mod Fronten; 2—84pundige Granatkanoner II og 1—12pundig Kuglekanon, der vare rettede mod Fronten. Af Skandsens 9 Piecer vare saaledes de 4 rettede mod Fronten.

Skandse Nr. III var en aaben Kanonplads, der bestod af 2 Facer og 2 smaa Flanker, hvis samlede Udstrækning var 180 Fod. Der fandtes Bænke bag Facerne til 5 Stkr. Skyts, og i den ene Flanke var der anbragt et Krudtmagasin. Der var intet Infanteribanket. Escarpens Høide var fra 12 til 21 Fod og Gravens Dybde fra $4\frac{1}{2}$ til 7 Fod. Skandsen laa c. 450 Alen Nord for Skandse Nr. II. Dens Indre var fuldstændig behersket fra Skandse Nr. IV. Dens Bestykning bestod af 2—24pundige Granatkanoner paa venstre Face, hvis Ild krydsede Ilden fra Skandse Nr. II foran Mellemrummet mellem Skandserne Nr. II og III; 2—12pundige Kuglekanoner paa høire Face, hvis Ild krydsede Ilden fra Skandse Nr. V foran Mellemrummet mellem Skandserne Nr. III og V. Skandsens 4 Piecer vare saaledes alle rettede mod Fronten.

Skandsen Nr. IV var en sexsidet Redoute, hvis Ildlinie var 590 Fod lang. Paa Facer, Flanker og Strube var der anbragt Bænke til 13 Kanoner. Infanteriban-

kettets Længde var 260 Fod. Høiden af Escarpen var fra 15 til 21 Fod, Gravdybden fra 5 til $8\frac{1}{2}$ Fod og Bredden af Gravbunden fra 9 til 22 Fod. Indeni Skandsen fandtes et Krudtmagasin og et Fyldemagasin samt et Blokhús, der var 60 Fod langt og 20 Fod bredt. Skandsen var defileret uden Traverser. Den laa temmelig langt tilbage, c. 110 Alen Syd for Flensborg Chausséen og 190 Alen Ostnordost for Skandse Nr. III, paa det svagt skraanende Affald mod Vest af den Bakke, hvorpaa Dybbøl-Mølle laa. Skandsens Bestykning bestod af 12 Piecer, hvoraf 7 kunde betragtes som frontale. Den længst tilvenstre staaende 24pundige Granatkanon var bestemt til at beskyde det bagved Skandse Nr. III liggende Terrain; den næste 24pundige Granatkanon skulde flankere Nr. III, men kunde desuden saavel rettes mod Fronten som imod det bag Nr. III liggende Terrain; de 2 følgende 84pundige Granatkanoner II vare bestemte til at flankere Nr. III og derved frembringe en enflilerende Ild langs Mellemrummet mellem Nr. III og IV; den 84pundige Granatkanon I og de 2 til høire af denne staaende 84pundige Granatkanoner II havde deres Hovedretning langs Chausséen, men kunde paa Grund af deres høie Affutering bestryge Størstedelen af det Syd for Chausséen liggende Terrain; den 84pundige Granatkanon II, der stod i Saillantens skulde hovedsagelig flankere Skandse Nr. V, men kunde tillige saavel bagom denne Skandse flankere Nr. VI, som rettes imod Fronten; de 2 følgende 24pundige Granatkanoner kunde vel flankere Nr. V, men vare dog væsentligst bestemte til at bestryge det Terrain, der laa imellem og bagved Skandserne Nr. V og VI, henimod Nr. VII; de to længst tilhøire staaende 24pundige Granatkanoner skøde bagud.

Skandse Nr. V var en aaben Kanonplads, dannet af 2 Linier, med en samlet Udstrækning af 140 Fod. Der fandtes ingen Grav, og Ildliniens Høide over Terrainet var fra $6\frac{1}{2}$ —11 Fod. Bag de 3 Linier fandtes en fort-

løbende Bænk til 5 Stkr. Skyts; der var altsaa intet Infanteribanket. I Skandsen var der ikke anbragt noget Krudtmagasin. Skandsen laa paa det høieste Punkt af Dybbølstillingen, c. 280 Alen Nord for Flensborg Chausséen; men, da denne gjør en Bøining mod Syd, for at undgaa den høie Bakke, hvorpaa Skandsen laa, saa kunde man fra denne bestryge et meget langt Stykke af Chausséen fra et Punkt, der kun laa c. 540 Alen foran Stillingen. Bestykningen bestod af 2—24pundige Granatkanoner, bestemte til at flankere Terrainet foran venstre Floi, samt til at frembringe en krydsende Ild i Forbindelse med Skandse Nr. IVs frontale Piecer og Skandse Nr. IIIs to 12pundige Kulekanoner foran Mellemrummet mellem Skandserne Nr. III og V; 2—24pundige Kulekanoner vare hovedsagelig bestemte til at bestryge Flensborg Chausséen.

Skandse Nr. VI var den største i hele Stillingen. Den var en femsidet Redoute, hvis Ildlinie var 628 Fod lang. Paa Facer, Flanker og Strube var der anbragt Bænke til 19 Kanoner, og dette i Forbindelse med Traverser etc. indskrænkede Infanteribankettet til kun 140 Fod, som hovedsagelig var ved Struben. Escarpens Høide var fra 20 til 25 Fod, Gravdybden fra $9\frac{1}{2}$ til 12 Fod og Gravbundens Brede fra 4 til 16 Fod. Rundt om Værket var der opkastet et Glacis. Indeni Værket fandtes 2 Krudtmagasiner og 2 Fyldemagasiner samt et Blokhús, der var 60 Fod langt og 20 Fod bredt. Det ene Krudtmagasin var sammenbygget med det ene Fyldemagasin. Skandsen var defileret uden Traverser, men til yderligere Sikkerhed var den delt i flere Afdelinger ved de to Magasintraverser, Blokhústaversen og en mindre Travers nær det venstre Skulderpunkt. Skandsen laa paa en Bakkekronen c. 220 Alen Nord for Skandse Nr. V. Dens Bestykning bestod af 16 Piecer, hvoraf 10 vare frontale. De to længst tilvenstre staaende 12pundige Kulekanoner vare bestemte til at skyde bagud; de to dernæst følgende

12pundige Kuglekanoner enfilerede det smalle Mellemrum mellem Skandserne Nr. V og VI, saaledes at de kunde skyde baade foran og bagved førstnævnte Skandse; de 5 følgende 84pundige Granatkanoner II paa Skandsens venstre Face havde deres Hovedretning mod Avnbjerg, men kunde rettes saameget tilvenstre, at de virksomt kunde krydse Ilden fra Skandse Nr. IV næsten langs hele Flensborg Chausséen, der var en af Hovedadgangene til Stillingen; den 84pundige Granatkanon I i Skandsens Saillant havde sin Hovedretning mod Vester-Dybbøl, men kunde saavel deltage i Ilden fra Kanonerne paa den venstre som høire Face; paa Skandsens høire Face stod 4—24pundige Kuglekanoner, der væsentligst vare rettede mod Øster-Dybbøl, for i Forbindelse med Skandse Nr. VII's Kanoner at frembringe Krydsild foran Mellemrummet mellem Nr. VI og VIII; den derpaa følgende 24pundige Kuglekanon var bestemt til Flankering af Skandse Nr. VIII, og den længst tilhøire staaende 12pundige Kuglekanon skød bagud.

Skandse Nr. VII var en aaben Kanonplads, der bestod af 3 Linier med en samlet Udstrækning af 120 Fod. Bag Linierne var en fortløbende Bænk til 4 Kanoner og intet Infanteribanket. Der var intet Krudtmagasin. Foran Skandsen var en Fyldegrav af $\frac{1}{2}$ til $4\frac{1}{2}$ Fods Dybde, og Ildliniens Høide over Terrainet var 7—11 Fod. Skandsen laa i Forlængelsen af den Slugt, der skærer sig ind mellem de Bakker, hvorpaa Skandserne Nr. VI og VIII vare anlagte, og c. 400 Alen bag den Linie, der kan drages mellem disse Skandser. Dens Bestykning bestod af 4—12pundige Kuglekanoner, hvis Hovedbestemmelse var at bestryge ovennævnte Slugt paalangs.

Skandse Nr. VIII var en femsidet Redoute, hvis Ildlinie var 628 Fod lang. Bag Facerne, høire Flanke og Struben var der Bænke til 13 Kanoner. Infanteribankettet var 250 Fod langt og laa bag Flankerne og Struben. Escarpe-

høiden var fra 20 til 27 Fod, Gravdybden fra 8 til 13 Fod og Gravbundens Brede fra 15 til 20 Fod. Rundt om Skandsen var der opkastet et Glacis, og indeni den fandtes et Krudtmagasin og et Fyldemagasin samt et Blokhüs, der var 60 Fod langt og 20 Fod bredt. Værket var defileret tildels ved Blokhüstraversen og den ene Magasintravers. Det laa paa en Bakkekrone, c. 460 Alen N. N. O. for Skandse Nr. VI, og dets Bestykning bestod af 12 Piecer, hvoraf de 7 vare frontale. De 3—24pundige Kuglekanoner paa venstre Face skulde i Forbindelse med Skandse Nr. VI's Kanoner frembringe en krydsende Ild foran Mellemrummet mellem Skandserne Nr. VI og VIII; den 24pundige Kuglekanon i Saillanten havde sin Hovedretning mod Vester-Dybbøl, medens de 3—24pundige Kuglekanoner paa Skandsens høire Face tjente til, i Forbindelse med Skandse Nr. IX's Kanoner, at frembringe en krydsende Ild foran det temmelig store Mellemrum mellem Skandserne Nr. VIII og IX, der derfor ogsaa blev enfileret af 3—24pundige Kuglekanoner paa Skandsens høire Flanke, hvilke nærmest vare bestemte hertil, samt til at flankere Skandse Nr. IX; de 2 længst tilhøire i Skandsen staaende 12pundige Granatkanoner skød bagud.

Skandse Nr. IX var en femsidet Redoute, hvis Ildlinie var 590 Fod lang. Bag Facerne, høire Flanke og Struben var der Bænke til 10 Kanoner. Infanteribankettet, der især var anbragt bag venstre Flanke og Struben, var 250 Fod langt. Escarpehøiden var fra 17 til 26 Fod, Gravdybden fra $10\frac{1}{2}$ til 15 Fod og Gravbundens Brede fra 9 til 12 Fod. Rundt om Skandsen var der opkastet et meget fuldstændigt Glacis, saa hele Terrainet om den var fuldkommen bestroget. I Skandsen fandtes et Krudtmagasin og et Fyldemagasin samt et Blokhüs, der var 60 Fod langt og 20 Fod bredt. Skandsen var defileret, navnlig ved Hjælp af 5 Traverser, hvoriblandt Blokhuset og de 2 Magasiner. Den laa paa den nordlige flade

Skraaning af den Bakke, hvorpaa Skandse Nr. VIII var anlagt, og c. 950 Alen fra denne. Dens Bestykning bestod af 9 Piecer, hvoraf de 8 vare frontale. Den længst tilvenstre staaende 24pundige Granatkanon var, i Forbindelse med den derpaa følgende 84pundige Granatkanon II, bestemt til at krydse Ilden fra Skandse Nr. VIII; den 84pundige Granatkanon I og de tilhøre af denne staaende 3—84pundige Granatkanoner II rettede en divergerende Ild mod hele det foranliggende Terrain mellem Vester-Dybbøl og Røgebøl; de derpaa følgende 2—24pundige Granatkanoner tjente hovedsagelig til, i Forbindelse med Skandse Nr. Xs Kanoner, at frembringe en krydsende Ild langs det nærmest Stillingen liggende Stykke af Aabenraa-veien; den længst tilhøre staaende 24pundige Granatkanon tjente til at beskyde det bagved Skandse Nr. X liggende Terrain.

Skandse Nr. X var en femsidet Redoute, hvis Ildlinie var 570 Fod lang. Bag Facerne fandtes Bænke til 9 Kanoner. Infanteribankettet var 310 Fod langt. Escarpehøiden var fra 15 til 25 Fod, Gravdybden fra 6 til 14 Fod og Gravbundens Brede fra 3 til 14 Fod. I Skandsen fandtes et Krudtmagasin og et Fyldemagasin samt et Blokhús, der var 40 Fod langt og 20 Fod bredt. De to Magasintraverser og Blokhuset bidroge til Skandsens Defilement, der dog ikke var fuldstændigt med Hensyn til Terrainet bag Struben. Skandsen afsluttede Stillingen mod Nord; den laa c. 400 Alen O. N. O. for Skandse Nr. IX og c. 700 Alen Vest for Alssund. Aabenraaveien, der fuldstændig beherskedes fra Skandsen, skar ind i Stillingen tæt Øst for Skandsen. Dennes Bestykning bestod af 8 Piecer, hvoraf kun de 4 vare frontale; de 4—24pundige Kuglekanoner beskød Aabenraaveien samt Terrainet paa begge Sider af denne, medens de 3—12pundige Granatkanoner vare bestemte til Forsvaret af det Terrain, der laa mellem Alssund og Skandsen; den 4de 12pundige Granatkanon skød bagud.

Det nordre Brohoved var en Lunette med en steil Skrænt i Struben. Længden af Ildlinien var 740 Fod; bag den ene Face var der en Bænk til 4 Kanoner. Infanteribankettet havde en Udstrækning af 640 Fod. Escarpehøiden var fra 7 til 15½ Fod, Gravdybden fra 4 til 7½ Fod og Gravbundens Brede fra 3 til 12 Fod. Terrepleinet hældede stærkt bagud, og til Communication med Chausséen, der løb nedenfor Skrænten, var der i Terrepleinet indskaaret en 240 Fod lang Rampe. Brohovedet blév efter Arméens Ankomst til Dybbølstillingen bestykket med 2—84pundige Granatkanoner II og 2—12pundige Kuglekanoner, der vare istand til at bestryge hele Terrainet bag Skandserne, forsaavidt Slugter og Terrainforhindringer tillod det.

Det søndre Brohoved var en Flèche med Skrænt i Struben. Det havde en Ildlinie af 310 Fods Længde, der udelukkende var bestemt for Infanteri. Escarpehøiden var fra 11 til 15 Fod, Gravdybden fra 6 til 6½ Fod og Gravbundens Brede fra 3 til 12 Fod.

Batterierne paa Als, der henhørte til Stillingen, vare:

Møllebatteriet, beliggende tæt ved Søndermølle. Det var indrettet til 4 Kanoner og havde en 80 Fod lang Ildlinie, der laa fra 5½ til 8 Fod over Terrainet. Det blév efter Arméens Ankomst til Dybbølstillingen bestykket med 4—84pundige Granatkanoner I, alle i høi Affutage. De vare bestemte til at beskyde Terrainet langs Vemmingbund.

Kirkebatteriet, der var bygget paa Kirkebakken i Forlængelse af Flensborg Chausséen, havde en Ildlinie af 100 Fods Længde, som laa fra 5½ til 7 Fod over Terrainet. Det var indrettet til 6 Stykker Skyts og blév i de første Dage efter Arméens Ankomst til Dybbølstillingen bestykket med 6—36pundige Kuglekanoner, alle i høi Affutage.

trum og høire Fløi meget stærke. Ved Foden af selve Stillingen, i en Afstand af 3—400 Alen, laa Byen Øster-Dybbøl og Súrlykkegaardene; i en Afstand af 1 til 2000 Alen Kirkebyen Vester-Dybbøl; i 3000 Alens Afstand Byen Ragebøl, og i 4000 Alens Afstand Skovpartierne Bøffelkobbøl, Stenderup Skov og Ragebøl Skov; endvidere laa der endél Gaarde og Huse spredte herimellem. Hver enkelt Mark i hele Egnen var omgivet med en stærk Jordvold, der var beplantet med tætte levende Hegn; disse løb umiddelbart op til og parallelt med selve Stillingen og formindskede derved i høj Grad Skandsernes Ildvirkning, ligesom de gjorde det muligt for fjendtlige Tirailleurs at nærme sig Skandserne i Geværskuds Afstand og senere Betjeningsmandskabet betydeligt. Hovedadgangene til Stillingen vare ad Flensborg-Graastén-Sønderborg Chaussé og Aabenraa-Sønderborg Landevei; den første passerer Stillingen mellem Skandserne Nr. IV og V, den anden mellem Skandse Nr. X og Alssund, hvorefter de forene sig bag Stillingen noget foran Brohovederne. Halvøen Broagerland er skilt fra Stillingen ved Vemmingbund, der fra Skandse Nr. I til Gammelmark har en Brede af c. 2500 Alen, en Distance, der endnu ligger indenfor de glatløbende Kanoners Virknings-sphære, og hvortil der ved Monteringens ogsaa var taget Hensyn.

Det kan ikke noksom fremhæves, og vi bede Læserne holde det fast for Øie ved Bedømmelsen af Stillingens Forsvar og af den Indflydelse, som dets Beskaffenhed maatte have paa vor hele Krigsførelse, at Stillingen ikke var nogen permanent Befæstning. Hidtil manglede den de vigtigste Betingelser, nemlig Stormfrihed, Gravforsvar og bombesikre Opholdssteder for en Del af Besætningen. Den var kun en stærk Feltbefæstning, eller maaské rettere en let provisorisk Befæstning, der vel egnede sig til med en stærk Besætning at modstaa et Stormangreb, men

ikke en regelmæssig Beleiring. Turde Fjenden nu ikke vove det Første, og besluttede han sig derfor til en tids-spildende Beleiring, maatte vi desuagtet modtage en saadan, men vi bleve derved bragte i en meget uheldig Situation. Paa Grund af Manglen af en stormfri Enceinte, kunde Fjenden hvert Øieblik gaa over til et Stormangreb paa et hvilket som helst Sted af Stillingen; for at afslaa et saadant, maatte denne derfor altid være besat med en stor Styrke, som, paa Grund af Mangel paa skudsikre Opholdssteder, under en fortsat Beskydning vilde være udsat for idelige og følelige Tab i Forbindelse med store Anstrengelser. Dette medførte atter, at Besætningen stadig maatte kunne afløses, og vi kunde følgelig ikke nøies med en ringe Del af Arméen til Stillingens Forsvar. Vel maatte ogsaa Fjenden have et betydeligt Beleiringscorps foran Stillingen, for ikke at udsætte sig for, at vi ved et stort Udfald ophævede Beleiringen; men Flankestillingens Hovedformaal: med en mindre Styrke at binde en større og derved gjøre en betydelig Del af vor Armé disponibel til Operationer andetsteds, gik tabt paa Grund af, at Stillingen ikke var nogen permanent Befæstning.

Tidsrummet fra 7de til 22de Februar.

Dannevirke var opgivet. Med tungt Hjerte tiltraadte Arméen den 5te Februar 1864 om Aftenen det høist besværlige Tilbagetog. Den Del af Arméen, som blev dirigeret til Sundved, ankom i Løbet af Eftermiddagen den 7de og Natten mellem 7de og 8de til Dybbølstillingen; det var Hovedmassen af Infanteriet, Divisions-Cavaleriet og Artilleriet, hele Reserveartilleriet, samt Ingenieur- og største Delen af Fæstnings-Compagnierne. 1ste Armé-Division, som fra Krusaa havde dannet Ar-

Arméens
Ankomst
til Dybbøl
stillingen.

rieregarden, besatte selve Stillingen med 3die Infanteri-Brigade og indtog henad Morgenen den Sde med 1ste og 2den Infanteri-Brigade og Divisions-Cavaleriet en Forpoststilling, der strakte sig fra Nybølør over Stenderup og Røgebol til Sandbjerg ved Alssund. Den øvrige Del af Arméen blev lagt i Cantonnement i Sønderborg og de nærmeste Landsogne paa Als.

Efter den anstrengende Tjeneste i Dannevirkestillingen, efter de udstandne Strabadser paa Retraiten, midt i Vinterens Hjerte, og efter hæderlig at have bestaaet 3 heftige Træfninger, var Arméen ved Ankomsten til Dybbøl i høj Grad udmattet og trængte til i Ro at udhvile sig, for at komme til Kræfter og bringe mere Fasthed og Orden i sin løse Sammensætning. Det var derfor særdeles heldigt, at Fjenden i de første Dage Intet foretog mod Stillingen, saameget mere som denne, efter hvad der ovenfor er vist, langtfra var færdig. At Sønderborg i de første Dage efter Arméens Ankomst frembød et noget broget og forvirret Skue, og at Indkvarterings- og Forplejningsforholdene lode meget tilbage at ønske, er langtfra forunderligt, naar man erindrer, at der til denne By, som næppe har 4000 Indvaanere, pludselig strømmede en Armé paa over 30,000 Mand med alt Tilbehør; at Arméens Trainvæsen ikke var ordnet, saa at den medførte et uhyre Tros, der ikke var indordnet under den militaire Commando, Disciplin og Forplejning; og at der iforveien saagodtsom ingen Foranstaltninger vare truffne til dens Optagelse; ligesom at Forandringen i Overcommandoen, ved at General de Meza med Stabschef kaldtes til Kjøbenhavn, og General Lüttichau med Major Stiernholm som Stabschef beordredes til midlertidig at overtage Overcommandoen, netop i dette kritiske Øieblik nødvendig maatte indvirke hemmende og nedslaaende paa alle Commandoforhold.

Den interimistiske Overcommando søgte imidlertid strax efter bedste Evne at raade Bod paa disse Ulemper

og traf endnu den Sde en Del Foranstaltninger i denne Retning. Vognparker etableredes Nord og Syd for Sønderborg, det slesvigske Politi- og det holstenske Told-Gendarmeri blev anvendt som By- og Bro-Politi; Intendanturen traf energiske Foranstaltninger til Ordningen af Forplejningsvæsenet; Magistraten i Sønderborg fik tildelt militair Assistance til Ordningen af Indkvarteringsvæsenet etc. etc. Endvidere udsendtes Mandskab med friske Heste paa Chausséen mod Graastén, for at bringe en Del Materiel tilbage, der var efterladt her paa Retraiten; hvilket skete i Løbet af Dagene den Sde og 9de ved Hjælp af 4de Batteris Bespænding. Der blev ligeledes truffen Bestemmelse om, hvilken Del af Arméen der skulde forblive paa Als og i Sundved til Stillingens Forsvar, og hvilken Del der kunde afses til det øvrige Lands Forsvar. Til dette Øieméd beordredes 3die Armé-Division under Commando af Generalmajor Wilster til at afgaa til Fredericia, hvilket ogsaa skete i de først paafølgende Dage, efterhaanden som der tilveiebragtes Transportmidler; ligeledes afskibedes en Del Felt- og Fæstningsartilleri samt Ingenieurer. Den Styrke, som blev tilbage til Forsvar af Dybbølstillingen og Als, kom saaledes til at bestaa af 13 Infanteri-Regimenter à 2 Batailloner, inddelte i 6 Brigader og 2 Divisioner, 2 Halvregimenter Cavaleri à 3 Escadroner, 8 Feltbatterier, 3 Fæstningscompagnier, 5 Ingenieurcompagnier, hvoraf 1 Bro- og 1 Parkcompagni:

Ialt	22,058	Mand Infanteri.
-	566	- Cavaleri.
-	1,561	- Feltartilleri med 64 Kanoner.
-	1,169	- Fæstningsartilleri.
-	383	- Ingenieurer.

Tilsammen 25,737 Mand Combattanter (Officerer, Underofficerer og Menige).

Sé Bilag I, Generalstyrkeliste af 15de Februar, som til-

Angivelse
af Besat-
ningens
Styrke.

lige udviser, hvilke Afdelinger der have deltaget i Forsvaret af Dybbølstillingen.

Betragt-
ninger over
Besættin-
gens Be-
skaffenhed.

Dette var vel en anselig Styrke, men ved nærmere Betragtning af dens Beskaffenhed vil den imidlertid vise sig mindre tilfredsstillende. Af de 13 Infanteri-Regimenter vare 2 recruterede fra Hertugdømmet Slesvig, nemlig 10de og 12te, og det sydslesvigske Mandskab i disse Regimenter var, som det snart viste sig, ikke til at stole paa; hertil bidrog fornemlig det af General Wrangel anvendte høist uhæderlige Middel: ved en Proclamation at opfordre Soldaterne til at svige deres Éd og Pligt, idet denne Proclamation blev Soldaterne bekjendt gennem Breve fra Hjemmet. 4 af Regimenterne nemlig 15de, 16de, 17de og 22de vare tidligere recruterede fra Hertugdømmet Holstén; nu havde de i Slutningen af December Maaned 1863 hver modtaget c. 1000 Mand af forskellige Afdelingers 7de og 8de Aars Mandskab, og ligesom Krigen udbrød den 1ste Februar, vare de blevne supplerede til 1600 Mand pr. Regiment med Forstærkningsmandskab, som de forskellige Compagnier næppe engang kjendte Navnene paa. Desuden havde disse Regimenter saagodtsom ingen uddannede Undercorporaler eller Corporaler. De andre Regimenter vare ligeledes mere eller mindre blevne supplerede med Forstærkningsmandskab, hvoriblandt en Dél Sydslesvigere.

For de 6 Escadroner Cavalieri var, paa Grund af Stillingens Beskaffenhed og Terrainet foran denne, ikke sonderlig Brug, hvorfor de ogsaa hovedsagelig bleve brugte til Bevogtning af Kysterne paa Als: deres løsere Organisation var derfor ikke saa fremtrædende.

Af Artilleri var der, som anført, 8 Feltbatterier, hvis Anvendelse senere skal omhandles, og 3 Fæstningscompagnier, der skulde besætte Skandserne og Batterierne i selve Stillingen og langs Alssund, samt Brohovederne; disse Compagnier bestode af ialt 3 Capitainer som Commandeurer, med 16 Lieutenanter (hvoraf Størstedelen af

Reserven), c. 40 Underofficerer og 1100 Mand. Denne Styrke var altfor lille; thi, naar der var givet hver Skandse eller Batteri en Commandeur og hver Kanon det fornødne Betjeningsmandskab, var der aldeles ingen Reserve eller Afløsning tilbage. Der maatte som Følge heraf stilles store Fordringer til dette Mandskab, og det blev det kun muligt at opfylde dem i den barske Vintertid, fordi der umiddelbart bag Skandserne blev bygget Barakker, hvori Artillerimandskabet, en Dél ad Gangen, kunde søge den nødvendige Hvile; og selv dette Gode ophørte fra Midten af Marts Maaned, da Fjenden for en stor Dél skød Barakkerne ibrand.

De enorme Dimensioner, som Ingenieurernes Arbejder strax antog, og som under hele Forsvaret vare i stadig Tiltagen, gjorde Manglen af ledende Kræfter og øvede Arbeidere meget følelig. Foruden den meget betydelige Arbeidsstyrke, som Infanteriet daglig maatte afgive med hele Commandopersonalet, blev det nødvendigt efterhaanden at affordre Infanteri-Afdelingerne Størstedelen af det Mandskab, der var oplært i Tømmer-, Snedker-, Smedde- og andre Haandværk. Herved blev Afdelingernes combattante Styrke betydelig forringet, ligesom ogsaa denne Bortcommandering fra den egentlige Tjeneste ikke lidet bidrog til at svække den alt løse S sammensætning.

Arméen kan ikke noksom være den daværende Krigsbestyrelse taknemlig for den i Februar truffne Foranstaltning, ved nedsatte Commissioner at undersøge Arméens Tilstand. Af Hensyn til Disciplinen i Hæren, af hvilken en Svækkelse paa dette Tidspunkt vilde være dobbelt farlig, fraraadede Overcommandoen stærkt disse Commissioners Nedsættelse, skjøndt det turde anses for givet, at de herved fremkomne Undersøgelser vilde give og virkelig ogsaa gave Rigsraadet Stof til Bedømmelse af disse Forhold, der ellers næppe vilde være blevne Offenheden bekjendte; thi de enkelte Beretninger, der kunde udgaa fra selve Arméen, vilde

parken. Marstaldene i Augustenborg indrettedes til Lazareth. Et Fælbageri anlagdes i Sønderborg etc.

Batterian-
læg paa Als.

Det var ikke umuligt, at Fjenden, for at undgaa de store Tab, som vilde være forbundne med et Forsøg paa at sætte sig i Besiddelse af Stillingen ved et Stormangrøb, vilde prøve paa at omgaa denne ved at foretage en Overgang til Als. For at imødegaa en saadan, blev der lagt en Række af Batterier paa Kjær-Halvø langs Alssund, nemlig Sørlykke-, Kjærvig-, Rønhave-, Skov- og Arnkilsøre-Batterier; men disse kunde dog ikke strax fuldendes, idet Jordarbejdets Regulering maatte opsættes til Frostens Ophør.

Artillericommandoen tildelte strax de forskellige Skandser det fornødne Commando- og Betjeningspersonale. Skandserne i selve Stillingen vare, som anført, monterede, og der fandtes i Krudtmagasinerne en lille, men tilstrækkelig Ammunitionsforsyning; derimod vare Brohovederne og Batterierne paa Als ikke monterede, ligesom der, saavel i disse som i de aabne Skandser Nr. V og VII, manglede Krudtmagasiner. De Arbeider, der vare nødvendige, for at raade Bod paa disse Mangler, bleve derfor strax satte igang.

Den 20de Februar blev Commandeuren for Reserveartilleriet, Oberstlieutenant Haxthausen, udnævnt til høistcommanderende Artilleriofficér i Dybbølstillingen og Batterierne langs Alssund, samt til Commandant i samtlige Skandser; Reserveartilleriet blev lagt directe under

Ordning af
Commando-
forholdene i
Artilleriet,
og Feltar-
tilleriets
Anvendelse.

Commandoen for Arméens Artilleri, og endelig blev der disponeret paa følgende Maade over den Del af Feltartilleriet, der var forbleven paa Als: 1ste 4 Pds. riflede Batteri blev henlagt til Mels og Holm, for at deltage i Bevogtningen af Alsford og Forsvaret af Als-Nordland; 9de 12 Pds. glatte Batteri blev henlagt til Rønhave, for at deltage i Forsvaret af Kjær-Halvø; 13de 12 Pds. glatte Batteri (24 Pds. Granatkanoner) blev afgivet til Dybbølstillingen, idet 2 Kanoner anbragtes i Placementet mellem

Skandserne Nr. I og II, 4 Kanoner i Placementet mellem Skandserne Nr. II og III, og 2 Kanoner i Placementet mellem Skandserne Nr. VIII og IX; 4de 12 Pds. riflede Batteri blev bestemt til, naar Omstændighederne fordrede det, at opstilles i de dertil passende Skandser, for at bekæmpe de fjendtlige Batterier, der maatte blive opkastede paa lange Afstande; de fire resterende Batterier, nemlig 2det, 5de og 11te 4 Pds. riflede Batterier samt det 10de 12 Pds. glatte Batteri, der indtil den 22de Febr. havde sendt 4 Kanoner daglig paa Forpost, besatte fra denne Dag, med 8 Kanoner daglig, fire Placementen, der vare blevne opkastede i Løbegravene mellem Skandserne; Resten holdtes til Disposition til mulige Udfald, eller for at anvendes mod fjendtlige Angrøb; Kanonerne og Vognlinierne parkeredes ved Sønderborg, hvorimod Personellet indkvarteredes paa Landet med Ordre til, i Tilfælde af Angrøb, at befordres paa Vogne til Sønderborg.

Der blev udgivet nøiagtige Instructioner for Besættelsen og Forsvaret af Skandserne, og tillige erholdt Skandsernes Artillericommandeurer nøiagtige og detaljerede Instruxer for Anvendelsen og Betjeningen af hvert enkelt Stykke Skyts. En meget rigelig Ammunitionsforsyning blev bragt ud til Skandsernes Magasiner, og i disse blev der desuden anbragt en Reservebeholdning af Patroner for Infanteri-Besætningen.

Instruc-
tioner for
Besættelsen
og Forsvaret
af Skand-
serne ud-
gives.

Vi have i det Foranførte indskrænket os til at nævne de vigtigere Arbeider, der dels strax, dels i Lobet af Februar Maaned bleve satte igang, da det vilde blive for vidtløftigt at anføre alle de tildels mindre Foretagender, der dog lagde Beslag paa vore Ingenieurers og Artilleristers Tid og Kræfter. Infanteriet afgav daglig den nødvendige Arbeidsstyrke til Ingenieurcommandoen, og anvendte hertil de Regimenten, der cantonnerede som Reserve i Sønderborg, og dem, der besatte Skandserne. De korte Vinterdage, de nøvede Arbeidskræfter og endelig Aarstiden lagde overordenlige Hindringer

iveien for Arbeidet; især var Hegnsloifningen meget besværlig, da store Snémasser havde samlet sig langs Hegnene. Den gennemfrosne Jordbund var haard som Stén, og den opkastede Jord bandt ikke; de enkelte Tøveirsdage tjente kun til at forvandle Overfladen til et uveisomt Føre. Mandskabets alt iforveien daarlige Fodbeklædning blév fuldstændig ødelagt og var næsten ikke til at erstatte, da Intendanturen forlagde Depotet for Fodtøi til Assens, forméntlí, fordi der ikke længer var nogen Beholdning tilstede.

Af Fjendens energiske Optræden i Begyndelsen af Felttoget var det at vente, at han strax vilde forsøge ved et voldsomt Angréb at sætte sig i Besiddelse af Stillingen, hvis han kjendte dens Svaghed, eller at han, i Mangel af saadant Kjendskab, dog idetmindste ved stærke Recognosceringer vilde undersøge dens Modstandskraft. Derfor efterlod man hele 1ste Armé-Division i og foran Stillingen. Herved ventede man dels at kunne afvise Recognosceringer, og dels kunde man i Tilfælde af et alvorligt Angréb strax træde op med en betydelig Styrke og saaledes vinde Tid til at trække den øvrige Del af Armeen til sig. Denne Division havde imidlertid umiddelbart efter Retraitten staaet tre Gange 24 Timer paa Forpost i en bidende Kulde og stærkt Snéfald, og det var derfor paa høie Tid at den blév afløst. Da Fjenden nu ikke trængte paa, hvorfor navnlig det stærke Snéfald lagde ham store Hindringer iveien, blév Styrken i Sundeved den 10de Februar betydelig forringet, og Bestemmelser for Forposttjenestens Ordning udgivne.

Forposter-
rødet.

Det vil her være passende lidt nærmere at omtale det Terrain, som blév besat af vore Forposter. Det er en bølgeformig bakket Egn, gennemskaaren af Byer, af Samlinger af Beboelser, enkeltliggende Gaarde og Huse, Skove og levende Hegn. Her findes ingen Terrainsnit, hverken Vandløb eller Mosedrag, hvortil Forposterne

kunde støtte sig, hvorimod deres Observationskreds var stærkt begrændset af de ovenfor omtalte Terrainforhindringer, der tillode fjendtlige Patrouiller at snige sig ubemærket tæt ind paa Vedetterne og muliggjorde en Samling af større fjendtlige Masser i forholdsvis kort Afstand. Der var, som foran bemærket, ikke truffet nogensomhelst Foranstaltning til iforveien at gjøre dette vigtige Terrain skikket til Observation eller Forsvar, og da det var af yderste Vigtighed, at faa Ro til at arbejde paa Stillingens Istandsættelse og skaffe en Del af Tropperne nogen Hvile, blév det nødvendigt at skyde Forpoststillingen saa langt frem som mulig, og navnlig at være i Besiddelse af Skovene Bøffelkobbøl og Stenderupskov, thi i Skjul af disse Skove, der ligge paa begge Sider af Flensborg Chausséen, vilde Fjenden ellers have kunnet concentrere sin Styrke og foretage et pludseligt Angréb paa Stillingen. Denne langt fremskudte Forpoststilling var dog kun holdbar, saalænge som Fjenden ikke havde besat Broagerland; thi herfra kunde han, ved et Angréb paa vor venstre Fløi, der maatte bøies tilbage til Vemmingbund, trænge ind i Ryggen paa Forposterne, samtidig med at han holdt dem fast ved et Angréb i Fronten. Med ringe Offre lykkedes det ham ogsaa, og os kostede det selvfølgelig Betydeligt, ligesom det meget bidrog til at svække den i Forposttjenesten saa nødvendige Selvtillid og Freidighed. Paa høire Fløi fandtes ingen, blot nogenlunde betryggende Opstilling for Forposterne, og efterat vore fremskudte Patrouiller i Sandbjerg ikke længere kunde holdes, laa Ragebøl Skov i Geværskuds Afstand foran Vedetterne. Mangen brav Mand maatte her lade sit Liv, ved at enkelte fjendtlige Skarpskytter fra Skoven snég sig frem langs Hegnene og nedskød den intet anende Vedetpost. Hertil kom, at Forholdet i andre Henseender heller ingenlunde var lige: Vor Forpoststilling foran Befæstningen var given, og Fjenden lærte den derfor snart at kjende; derimod kunde han

(i) enhver Tid forandre sin; tilmed havde han Initiativet til Angreb, medens vi vare nødt til at afvente et saadant; og jo mere vi endelig begyde os fremad, desto mere vækkedes vor Modstandskraft; derimod opnaaede han netop ved fremadgaende Bevægelser at concentrere sig mod os. Alt dette, i Forbindelse med fjendens overlegne Bevæbning og den barske Aarsid, gjorde Forpostjenseten i høj Grad vanskelig og besværlig, og her følger især Mængderne ved den enkelte Mands utilstrækkelige Uddannelse og hans deraf følgende Ubehjælpssomhed i Terrainet. De gamle Forsærkningsmand havde tilids glemt hvad de for mange Aar siden havde lært, og de nyere Bestemmelser kjendte de slet ikke; mangen Felt-Vagtecommandeur maatte derfor, medens han i den lange Vinternat søgte at holde sine Folk aarvaagne, foredrage Feltjenseten første Grundregler for dem

Den 10de Februar afløses, som anført, 18te Armé-
Division, og der bestemmes, at Tjenesten i Søndere-
skude bestides af 3 Infanteri-Regimenter, 2 Escadroner
Cavaleri og 4 Feltjægere. De 3 Regimenter skulde for-
blive 3 Dage i Søndere og afløse hverandre, saaledes
at et Regiment besørger den egenlige Forposttjeneste
over hele Linien ved udstillede Feltvagter og Pluketter,
et Regiment holdes samlet i Dybbøl By, som Hovedpost,
og et Regiment besatte selve Skanserne. Af de 2
Escadroner forblév den ene samlet bag Sillingen, medens
den anden blev fordelt til Forposterne, nærmest til Be-
sørgelse af Ordonnans-tjenesten. 2 Feltjægere placeredes
ved Hovedposten i Dybbøl By og 2 ved Stengården,
med Ordre til ved Alarmeringer at rykke frem til
Ryttersene. En Forpostcommando etableredes i Dybbøl-
Mølle, til Forpostcommandeur udnævntes Hilmester H.
Gastenschütz, med 3 Lieutenanter af Cavaleriet og 1 af
Infanteriet som Adjutant. Bevogtningen af de Kyst-
strækninger paa Als, som vare udsatte for Angreb,
iværksattes ved, at de Infanteri-Regiment benjagedes paa

Bestemmel-
set for the
Boston
Sundevall.

Kjær-Halvø, for at besætte Styringen fra Arnhildsø til Kjærvig, og at Cavalier henlægdes til Als-Nordland, for Forbindelse med den Del af Marinen, der blev stationeret i Alsford, at bevogte denne Del af Øen. I Reserve for Stillingen holdtes 2 Infanteri-Regimenter i Sønderborg, og at disse afgaves tilhinge Arbeidscommandoerne. Vedlagte Tabel Bilag Nr. II udviser de forskellige Infanteriuddelellers Anvendelse under hele Forvarer.

Imidlertid var Fjenden rykket frem mod Sundeved, var nu bleven forstigt, som Følge af den alvorlige
tagelse; han havde medt Mysund, Søk og
elmark, han folle sig frem og søgte ved en Mængde

ment 3 Menige, og af 5te Regiment 1 Spillemand og 8 Menige. To fjendtlige Hussarer og 1 Hest fangedes. Paa samme Maade kastede Fjenden i de paafølgende Dage større og mindre Commandoer frem paa forskellige Steder mod vor Forpoststilling, medens han samtidig i hele Sundeved arresterede saagodtsom samtlige Embeds- og Bestillingsmænd og alle andre fremtrædende Personligheder.

Fjenden be-
sætter Bro-
agerland.
Fægtningen
den 18de
Februar.

Fjenden indsaa snart, hvor vigtig Besiddelsen af Halvøen Broagerland var for ham. Han besluttede derfor at besætte denne Halvø; men for at dette kunde ske uden Risiko, var det nødvendigt for ham at slaa en Bro over Egersund. For at sikre dette Foretagende, blev om Eftermiddagen den 16de Februar 2 Batailloner Infanteri, ved Hjælp af den retablerede Trækfærge, sendte over Egersund; de besatte Skodsbøl og indtog en Forpoststilling mod Smø. Den næste Morgen blev Broen slaaet. Da Overcommandoen var bleven bekendt med disse fjendtlige Bevægelser, henvendte den sig til Escadrechefen med Anmodning om, at lade Rolf-Krake lebe ind i Flensborg-Fjord, for at skyde Broen isenk; samtidig vilde den i Sundeved holde en passende Styrke parat til at imødegaa de fjendtlige Bevægelser, der maatte ventes at ville blive foretagne for at soutenere den fjendtlige Styrke paa Broagerland, der vilde komme i en mislig Stilling ved Broens Ødelæggelse. Marinen antog imidlertid ikke at kunne paatage sig dette Hverv, hvorfor Overcommandoen betragtede Expeditionen som opgivet og undlod derfor at træffe extraordinaire Foranstaltninger i Sundeved. Næste Dag den 18de Februar om Formiddagen hørtes imidlertid en stærk Kanonade i Retning af Egersund: den viste sig, ved nærmere Efterspørgsel, at hidrøre fra, at Rolf-Krake dog var gaaet ind i Flensborg Fjord, for at forsøge paa at skyde Broen over Egersund isenk. Det lykkedes imidlertid ikke Panserbatteriet, paa Grund af

det grunde Farvand, at naa saa langt ind i Bugten, at det kunde faa Broen isigte, ligesaa lidt som at træffe den med nogen af de Kugler, det udskød mod det Sted, hvor det formodede at Broen laa. Samtidig hermed bleve vore Forposter paa venstre Fløi stærkt angræbne. Fjenden førte Tropper af alle Vaabenarter frem mod Bøffelkøbbel og Stenderupskov; Forposterne kastedes tilbage mod Hovedposten, der indtog en Fægtningsstilling foran Dybbøl By og Kirke og besatte Avnbjerg. Herved blev det muligt for Fjenden, over Tangen ved Smø, at iværksætte en Forbindelse med sine Tropper paa Broagerland, der ogsaa havde gjort en fremadgaaende Bevægelse for derved at sikre sig en Retraite for det Tilfælde, at Broen skulde blive skudt isenk. Overcommandoen havde allerede beordret 1ste Division til at lade 3 Regimenter rykke frem til Undsætning, da Commandeuren for 3die Infanteri-Brigade indmeldte, at Fjenden var gaaet tilbage, og at vore Forposter Kl. 2 havde indtaget deres gamle Stilling. Denne blev imidlertid uholdbar, fordi Fjenden nu holdt Broagerland besat. Vort Tab var i denne Fægtning ikke ubetydeligt, nemlig c. 100 Døde, Saarede og Savnede, deraf 2 Officerer.

I de nærmest paafølgende Dage vedblev Fjenden at alarmere Forposterne ved at fremsende mindre Recognosceringer paa forskellige Punkter og naaede nu ned til Alsund, hvor han fortrængte vor fremskudte Post ved Sandbjerg. Det var aspenbart, at hans Hensigt hermed blot var at gøre sig nøie bekendt med Terrainet foran Stillingen og Adgangen til den; thi endnu havde han ikke været saa langt fremme, at han kunde faa et Overblik over selve denne; men, efterat han havde besat Broagerland, var det rimeligt, at en grundig Recognoscering af Stillingen ikke vilde lade længe vente paa sig. Allerede den 22de Februar foretog han ogsaa en saadan. Vore Forposter, som stode i en Linie fra Vemmingbund til Stenbjerg, over den vestlige Udkant af Bøffelkøbbel og

Fægtningen
den 22de
Februar.

Stenderupskov, Tørvemosegaard og Ragebøl til Ravnskobbøl, vare besatte af 18de Inf.-Regiment og 4de Dragonregiments 5te Escadron. Omtrent Kl. 7 Morgen angrøb Fjenden pludselig og voldsomt med stærke Infanteri- og Cavalericolonner Forposterne paa venstre Fløi (18de Regiment 1ste Bataillon), og kastede Vedetkjæden saa hurtig, at den kun fik Tid til at løsne enkelte Skud, som paa Grund af, at Vinden var Nordost med stærk Snéfog, ikke hørtes af de bagved staaende Piketter. Disse bleve derfor ikke itide alarmerede, men erholdt først Melding om Angrebet saa sent, at de ikke kunde optage Feltvagterne, der samtidig med, at de bleve fastholdte ved et Angrøb i Fronten, bleve omgaaede af en meget betydelig Styrke, der, efterat have kastet Feltvagtstillingen Vemmingbund-Sténbjerg, fra Broagerland trængte ind i Ryggen paa Forpoststillingen. Det maa derfor betragtes som heldigt, at kun 2 af Feltvagterne bleve afskaarne; den ene commanderedes af Premierlieutenant F. V. Bruun, som her fandt en håderlig Død, idet han opfordrede sine Folk til at slaa sig igjennem. Piketterne og Resten af Feltvagterne maatte, for ikke at blive fuldstændig omgaaede, trække sig tilbage, stærkt beskudte af en heftig Geværild saavel i Front som i Flanke paa en Afstand af 50—150 Skridt, og under Ledelse af Bataillonscommandeuren, Major Lundbye, gaa tilbage til en Stilling imellem Dybbøl By og Avnbjerg. Her fortsattes Forsvaret paa nært Hold i $\frac{1}{2}$ Time, navnlig paa sidstnævnte Punkt, hvor Premierlieutenant Ahlmann ledede Fægtningen, indtil Bataillonen maatte vige for den store Overmagt og gaa tilbage henimod Skandserne.

Høire Fløi af Forposterne, som vare besatte af 18de Regiments 2den Bataillon, Capitain Weyhe, hørte Kl. 7 $\frac{1}{2}$ Skydningen tilvenstre og erholdt Melding om, at Nabo-Feltvagterne retirerede stærkt. Da den saaledes blév truet i sin venstre Flanke af de fremrykkende Colonner,

bleve Feltvagterne trukne tilbage, og Hovedpikettet indtog ved Ragebøl Kro en Fægtningsstilling, som blév holdt, indtil en fremtrængende fjendtlig Styrke, ved flankerende Ild fra begge Sider, nødte det til at gaa tilbage til Pythusene. Her optoges det af 2 Compagnier af 22de Regiment, af hvilket det ene blév kastet frem paa begge Sider af Aabenraa-Veien, for om mulig at standse Fjenden i hans voldsomme Fremtrængen. Dette lykkedes tildels paa den søndre Side, hvorimod Fjenden vedblév at trænge frem paa den nordre Side af Veien, og da han samtidig havde faaet Leilighed til at opkjøre nogle Kanoner, som beskød Aabenraa-Veien, maatte Retraitten fortsættes henimod Skandserne.

Saasnart Hovedposten (22. Inf.-Reg., Oberstlieutenant Falkenskjold) modtog Melding om Angrebet, indtog den følgende Stilling: 1 Compagni Nordvest for Dybbøl Kirke paa begge Sider af Veien til Stenderup, 1 Compagni Øst for Kirken, som Reserve, 1 Compagni i den vestlige Udkant af Dybbøl By, og 1 Compagni Syd for Byen; og 2 Compagnier placeredes som Reserve dér, hvor de 5 Veie, Øst for Dybbøl, stode sammen. 2 Compagnier vare alt afgivne til Pythusene.

Da Fjenden imidlertid trængte voldsomt frem paa begge Fløiene, og disse vare i stærk Tilbagegang, nødtes Hovedposten til at trække sig tilbage noget Øst for Byen, hvor der af et halvt Compagni under Pr. Lieutenant Pingel og et halvt Compagni under Pr. Lieutenant Esmann udførtes et rask Angrøb, som standsede Fjenden noget i hans Fremtrængen.

Brigadecommandeuren Oberst Lassen havde imidlertid overtaget Commandoen og beordret 2det og 5te Inf.-Regiment til fuldstændig at besætte Skandserne, hvilke nu fik Leilighed til at gribe ind i Fægtningen og gjøre omtrent 30 Skud mod større fjendtlige Colonner, uden at man dog paa Grund af den store Afstand og

det taagede Veir kunde komme til Erkjendelse af, hvilken Virkning Ilden gjorde.

Kl. 9½ sagtnedes den fjendtlige Ild noget og en almindelig Fremrykning beordredes, som, efterat det var lykkedes 2 Kanoner af 2det 4 Pd.s riflede Batteri at bringe de ved Pythusene opkjørte fjendtlige Kanoner til Taushed, skete paa hele Linien. Omtrent ved Middag kunde Forposterne paa høire Fløi igjen udsættes i den tidligere Stilling; derimod blev venstre Fløi trukken tilbage foran Avnbjerg og Dybbøl By, saa at Bøffelkøbbel og Stenderup-Skov kom til at ligge foran Fronten. Vort Tab maatte selvfølgelig være temmelig betydeligt, nemlig:

Officerer. Underofficerer. Spillemænd. Menige.

1ste Brigades Stab	1	"	"	"
18de Regiment	6	7	2	256
22de "	3	3	1	97
4de Dragon-Regiment	"	"	"	4
Sum	10	10	3	357

altsaa 10 Officerer og 370 Underofficerer og Menige, hvoraf:

Officerer. Underoff. Spillemænd. Undercorporaler og Menige.

Falden	1	1	"	22
Saaret	8	3	"	82
Saaret og fangen	"	"	"	17
Fangen usaaret	1	6	3	145
Savnet	"	"	"	91

Tidsrummet fra 23de Februar til 17de Marts.

Forandret
Besættelse
af Stillingen.

Som Følge af de Erfaringer, man havde gjort i den seneste Tid, navnlig den 18de og 22de Februar, blev Forpoststillingen paa venstre Fløi, som anført, trukken tilbage til Avnbjerg, og man søgte nu ogsaa at give den mere Modstandskraft ved en anden Fordeling af Tropperne. Selve Dybbølstillingen med det foranliggende Terrain blev delt i en venstre og en høire Fløi ved en

Linie fra Skandse Nr. VII, gennem den derværende Slugt, til »Leddet», et lille Hús, der ligger Nord for Dybbøl By. Paa hver Fløi blev Forposttjenesten udført af ét Regiment; saaledes at ethvert af dem holdt den ene Bataillon tilbage som Hovedpost, resp. i Dybbøl By og ved Pythusene, og anvendte den anden til Besættelse af Piketterne og Feltvagterne. Selve Dybbølstillingen, hvor Skandserne Nr. I, II, III, IV, V og VI horte til venstre Fløi og Skandserne Nr. VIII, IX og X til høire Fløi, blev besat med en hel Brigade, nemlig et Regiment paa hver Fløi, saaledes at 2 Batailloner besatte Skandser og Løbegrave, medens 2 holdtes bagved som Reserve. Som Hovedreserve blev en Brigade i Sønderborg holdt parat til hurtig Udrykning og havde Ordre til, i Tilfælde af Alarmering, strax at besætte Brohovederne. Denne Opstilling blev befalet den 23de Februar og traadte ikraft samme Dag. Der bestemtes endvidere, at de 2 Divisioner skiftevis skulde udføre denne Tjeneste, og at den Divisionscommandeur, hvis Divisionstropper stode i Sundeved, skulde føre Commandoen, indtil den anden Divisions Troppeafdelinger bleve beordrede til Assistance, da den commanderende General selv vilde overtage Commandoen. Hver Division skulde forblive sex Dage til denne Tjeneste, saaledes at Forpostbrigaden, efterat være afløst af Brigaden i Sønderborg, besatte Skandserne, hvorefter Brigaden i Skandserne rykkede ind i Sønderborg. Brigaden i Skandserne skulde hver Dag afgive 2 Batailloner til Arbeidscommandoer. Der blev udgivet Bestemmelser om Forposttjenesten, og til Øvelse for Folkene befalet, at al Afløsning af Forposterne skulde foretages af den fremadgaende Afløsning, som om den rykkede frem til Angréb, og af de tilbagegaende Afdelinger, som om de maatte trække sig tilbage for en angribende Fjende. Samtidig hermed blev Styrken paa Als mere concentreret ved en forandret Fordeling af de derværende Cantonnementer. Saadanne bleve nemlig

kun anviste til 3 Brigader og belagte skiftevis af de to Divisioner. Disse Cantonnementers Rayons laa omkring Augustenborg, Tandslet og Egen, hvorimod de Landsogne, der laa nærmest ved Sønderborg, bleve forbeholdte Artilleriet, Ingenieurerne, Parkerne, Intendanturen og flere af de Institutioner, der hørte til Armeen. Til Bevogtning og Forsvar af Als-Nordland var der fra den 19de Februar afgivet 1 Bataillon af den i Egen cantonnerende Brigade. For at Overcommandoen kunde disponere over denne Bataillon til Dybbølstillingens Forsvar, blév der den 25de Februar oprettet en selvstændig Afdeling paa 550 Mand Infanteri og 20 Mand Cavaleri, under Capitain Wildenradts Commando. Man antog, at denne Afdeling, der blév kaldt Detachementet i Mels, og var inddelt i 3 Compagnier, vilde i Forbindelse med Marinen være tilstrækkelig til at afslaa mindre fjendtlige Overgangsforsøg. I Tilfælde af større, var Brigaden i Egen beordret til at assistere Detachementet.

Als og
Sundeved
erklæres i
Beleirings-
tilstand.

For med Energi og Kraft at kunne føre Forsvaret af Als og Dybbølstillingen og drage den størst mulige Nytte af alle paa Als værende Ressourcer, havde Overcommandoen andraget paa Bemyndigelse til at erklære Als og Sundeved i Beleiringsstilstand; hvilket ogsaa, efter at Bemyndigelse var indloben, skéte ved en Proclamation af 26de Februar.

Femerns Be-
sættelse og
Tab.

Paa dette Tidspunkt indløb der fra Krigsministeriet til Overcommandoen flere, dels directe, dels indirecte, Opfordringer til at foretage offensive Bevægelser fra selve Stillingen og Expeditioner til forskellige længere bortliggende Steder, saasom til Ekernforde og Femern, hvoraf den sidste endog skulde varig besættes med en Bataillon. Overcommandoen modsatte sig disse Opfordringer, idet den støttede sig paa sit Kjendskab til de locale Forhold og til Arméens Tilstand, samt paa, hvormegit man for Øieblikket havde den hele Styrke nodig; en Detachering vilde kun føre til Adsplittelse af Kræfterne og til partielle

Tab; idet en Besættelse af Landsdele, der for os havde mindre militair Betydning, om man end af deres Ressourcer, gennem den civile Administration, kunde drage nogen Nytte, kun vilde henlede Fjendens Opmærksomhed paa dem og indbyde ham til at gribe Leiligheden til at høste let vundne Laurbær. Overcommandoen anførte tilige, at da 1 Bataillon var en altfor ringe Styrke til Besætning af Femern, og da den paa ingen Maade saa sig istand til at afgive en større Troppestyrke, ønskede den navnlig ikke at udføre dette Foretagende. Krigsministeriet lod da selv en Dél af Garden til Fods foretage et unyttigt Tog til Østkysten af Holstén, og noget senere et Detachement paa c. 100 Mand besætte Femern. Vi skulde ikke have omtalt disse Begivenheder, hvis de ikke havde haft en directe Indflydelse paa Angrebet paa Dybbølstillingen og Krigens senere Gang. Fjendens Opmærksomhed blév nemlig ved disse Expeditioner henledet paa det østlige Holstén og Femern, og de gave den fjendtlige Overcommando, der, trods sin store Overmagt, ikke troede at have tilstrækkelig Styrke til at undertvinge det lille Danmark, en velkommen Anledning til at forlange flere Tropper. Den preussiske Regering efterkom dette Forlangende og sendte en Division, der foreløbig besatte det østlige Holstén. For at beskæftige Tropperne og tilfredsstille Forernes Ærgjerrighed, blév det besluttet, at forsøge Erobringen af Femern, der, som man vidste, kun havde en meget ringe Besætning. Overrumplingen lykkedes i en mørk Nat, i hvilken vore Skibe paa Grund af Storm havde forladt Farvandet, og hele Besætningen, der var aldeles utilstrækkelig til Øens Forsvar, blév tagen til Fange. Preusserne undlode ikke at udbasune deres letvundne Seir, som havde flere skadelige Følger for os. Divisionen i det østlige Holstén blév nemlig disponibel, saa den nogen Tid efter kunde trækkes til Sundeved og derved forstærke Beleiringscorpset betydelig, ligesom

denne vellykkede Expedition over Vandet senere viste Fjenden Veien over dette.

Fjenden ind-
tager en til-
bagetrukken
forskandset
Stilling.

Ved Recognosceringen den 22de Februar var Fjenden kommen til den Erkjendelse, at han kun ved en regelmæssig Beleiring vilde kunne sætte sig i Besiddelse af Dybbølstillingen. Da han imidlertid intet Beleiringsmateriel havde medført, maatte han oppebie dettes Ankomst til Krigsskuepladsen og indtil da indskrænke sig til at indeslutte Stillingen. For at udføre dette uden at udsætte sig for Nederlag ved mulige Udfald fra vor Side, besluttede Preusserne, som i hele denne Periode af Krigen gik frem med den højeste Grad af Forsigtighed, at indtage en tilbagetrukken forskandset Stilling med en fremskudt Forpoststilling. Den første strakte sig fra Vemmingbund tvers over Tungen ved Smøl til Nybøl-Nør og herfra over Nybøl-Mølle, Aynbøl og Sottrup til Alssund. Flere af disse Forskandsninger observeredes fra Skandserne, saaledes navnlig et større armeret Værk ved Smøl og et lignende mellem Aynbøl og Sottrup. Samtidig hermed forberedte Fjenden alle de Foranstaltninger til en kraftig Beleiring, som kunde træffes, inden det egenlige Beleiringsmateriel ankom. Navnlig forfærdigede han en Mængde Faskiner og Skandsekurve og bragte svære Tømmerbeholdninger sammen fra de demolerede Skandser ved Dannevirke. Mod selve Stillingen foretog han Intet fra Slutningen af Februar indtil Midten af Marts, hvorimod han daglig, til enhver Tid paa Døgnet, angreb vore Forposter med større og mindre Commandoer, som dog alle bleve tilbageviste af Feltvagterne alene eller ved Hjælp af de fremrykkende Piketter.

Arbejder i
og bag Stil-
lingen osv.

Paa vor Side blev der i dette Tidsrum arbejdet med rastløs Iver paa Stillingens Fuldstændiggjørelse; en stor Del af de ovenomtalte Arbejder tilendebragtes, og ny paa-begyndtes. Der blev anlagt Skyttegrave c. 500 Alen foran Skandserne, og indrettet Kanonplacementer til Broernes Enfilering, samt anlagt et Batteri Vest for Baadsager til Enfle-

ring af to Slugter i Terrainet Nordvest for Brohovederne. Fremdeles blev der udlagt Bomme med nedhængende Næt tvers over Alssund, for at forhindre Fjenden i at adelægge Broerne ved med Strømmen at sende Tømmerflaader eller Dsl. mod dem. Endelig blev Skrænten ved Skandse Nr. I indrettet til Forsvar. Desuden blev der truffet Foranstaltninger til bedre Indquartering af Mandskabet, idet Sønderborg Slot blev indrettet til Belægning for en Bataillon, og adskillige større Pakhuse for samlede Compagnier. Politi- og Brandvæsenet i Sønderborg blev ordnet og Gaderne belyste om Natten, ligesom en Del Huse bleve nedrevne, for at aabne ny og større Passager gennem de snevre Gader. Der oprettedes en telegraphisk Forbindelse mellem Sønderborg og de vigtigste Steder paa Als, samt Fyn og Fredericia. Ambulance- og Lazarethvæsenet ordnedes, og paa forskellige Steder holdtes Vogne parate til Transport af Saarede. Den anstrengende Tjeneste i den kolde Aarstid gjorde det nødvendigt at forøge den normerede Naturalportion, ligesom ogsaa Fouragerationen blev forøget; og, efterat Intendanturen havde faaet Forpleiningsvæsenet ordnet, var Arméens Forsyning under hele Dybbølstillingens Forsvar rigelig og i en hver Henseende fortrinlig.

En Omstændighed, der ikke var uden Indflydelse paa Stillingens Forsvar, var den Stemning, der gjorde sig gjældende blandt det sydslesvigske Mandskab i 10de og 12te Infanteri-Regiment, idet en Del af dette Mandskab, vel nærmest for at unddrage sig den farefulde og anstrengende Tjeneste, benyttede enhver Leilighed til at lade sig tage til Fange eller til at desertere over til Fjenden, som det da gav Oplysning om Stillingens Tilstand, Batteriers og Barakkeleires Beliggenhed etc. Man fandt det derfor nødvendigt at adspørge Mandskabet i disse Regimenter, hvorvidt de vilde dele Skæbne med deres øvrige Kammerater i Arméen, eller om de vilde anvendes til Arbeidstjenesten. Omtrent 500 Mand, fornemlig af

Formering
af endel syd-
slesvigske
Mandskab
til en selv-
stændig Ar-
bejdsafde-
ling.

12te Regiment, valgte det Sidste, og af disse blev formeret en selvstændig Arbejderafdeling, medens den øvrige Del valgte at forblive ved deres Regimenter. 12te Regiment afløste 4de Regiment i Bevogtningen af Kjær-Halvø, hvorimod 10de Regiment fremdeles blev anvendt til Tjenesten i Sundeved og gjorde sig ved sin Troskab og Standhaftighed til enhver Tid fortjent til den Tillid, der blev vist det.

Forandring
i Overcom-
mandoen.

I dette Tidsrum skete i Overcommandoen den Forandring, som ved Dagsbefaling af 1ste Marts blev communiceret Arméen, at Generallieutenant de Meza ifølge Hs. Majestæt Kongens allerhøieste Resolution definitivt skulde afgive Overcommandoen over den active Armé, og at denne, som midlertidig havde været ført af Generallieutenant Lüttichau, nu skulde overtages af Generallieutenant Gerlach. Endvidere blev det ved Dagsbefaling af 3die Marts befalede, at Oberst Kauffmann definitivt skulde fratræde Posten som Stabschef ved Arméens Overcommando, og at Major Stjernholm af Generalstaben, der midlertidig havde fungeret som Stabschef, nu blev fast ansat i denne Post.

Anlæg af den
„tilbage-
trukne
Linie“.

Det var at befrygte, at Fjenden, som den 16de og 17de Februar havde sat sig fast paa Halvøen Broagerland og dækkede sig mod Angreb dér ved at befæste Tangen ved Smøl, vilde anlægge Batterier paa de høie Skrænter ved Gammelmark, hvorfra han kunde se ind i og enfilere Stillingens hele venstre Fløj, ja tildels tage den i Ryggen. For at bøde noget herpaa og forøge Stillingens Styrke, lod Overcommandoen den 5de Marts udgaa Befaling til at anlægge en forskanset Linie fra Skandse Nr. IV til Vemmingbund. Den skulde være saa langt tilbagetrukket, at den ikke kunde enfileres fra Batterier, der mulig vilde blive anlagte paa Broagerland, og tillige skulde alle Hegn og Bygninger mellem Stillingen og denne Linie sloifes. Dette Arbejde blev sat igang den 11te Marts, idet to Lunetter profileredes og Jord-

arbejdet blev paabegyndt. Forskandsningen blev kaldet „den tilbagetrukne Linie“. Efterat Broagerbatterierne havde aabnet deres Ild, kunde der kun arbejdes paa denne Linie om Natten, og, skjøndt man anvendte al Iver, opnaaede man dog kun at give den en ringe fortificatorisk Styrke. Den kunde derfor kun betragtes som et midlertidigt Holdepunkt under en Retraite, hvorved der vilde gives Reserverne Tid til at komme frem fra den Stilling, som Fjendens voldsomme Ild tvang dem til at indtage længere tilbage. Mod Slutningen af Forsvaret udgik den fra et Punkt ved Strandskrænten c. 1000 Alen Øst for Skandse Nr. I, med hvilken den var sat i Forbindelse ved en dækket Gang langs Skrænten imod Vandet. Den bestod da af Løbegrave mellem 3 aabne Værker, af hvilke det sydligste, Lunetten A, laa c. 1000 Alen bag Kanonplacementet mellem Skandserne Nr. I og II; det følgende, Lunetten B, laa c. 450 Alen nordligere og c. 900 Alen Øst for Skandse Nr. II; fra denne Lunette gik Linien med en Bøining i nordvestlig Retning næsten helt op til Skandse Nr. IV; paa Midten af dette Stykke havde Linien en stumpvinklet Saillant, C, med Kanonbænke. Fortsættelsen af den tilbagetrukne Linie dannedes af en Flèche paa den trigonometriske Station ved Chausséen midt imellem Dybbøl-Mølle og Skandse Nr. IV, hvorefter en Løbegrav Nord for Chausséen var ført i nordlig Retning, i c. 600 Alens Afstand, Øst for Skandse Nr. V op til Skandse Nr. VII. Denne var endelig ved en i Cremailler traceret Løbegrav, langs den mellem Skandserne Nr. VI og VIII indløbende Slugt, sat i Forbindelse med Skandse Nr. VIII, som altsaa dannede det andet yderste Endepunkt for den tilbagetrukne Linie.

Allerede den 12te Marts bemærkede man, at Fjenden foretog Jordarbejder paa Broagerland. Som tidligere for dette Tilfælde bestemt, bleve to 12-pundige Kuglekanoner i Skandse Nr. II ombyttede med to 12-pundige

I Skandse
Nr. II ud-
byttedes ti-
fede Piece
til Beskyd-
ning af
Fjendens
Arbejder paa
Broagerland.

riffede Metal-Kanoner, der den 13de om Eftermiddagen bleve indskudte imod et preussisk Batteri, som var bleven opkastet i en Afstand af c. 3500 Alen fra Skandsen, og som ikke syntes at være monteret. I Løbet af Natten rettede man 15 Skud over imod dette Batteri, for at forhindre mulige Monteringsarbejder; men havde dog ikke stort Haab om at opnaa noget Resultat herved, da det blæste en stærk Storm, som forsatte Projectilerne meget betydeligt ud til Siden, og som ved Indskydningen gjorde det særdeles vanskeligt saavel at sé Maalet som at observere Nedslagenes Beliggenhed med Hensyn til dette. Uagtet Veiret den 14de Marts var ligesaa ugunstigt for Skydning, rettede man dog fra Skandse Nr. II nogle Skud mod Batterierne paa Broagerland, i hvilke man havde sét Monteringsarbejder; kort efter besvarede disse Skud med ligesaamange fra Fjendens Side.

Fjenden
aabner Ilden
fra Batterier
paa Broager-
land.

Den 15de Marts begyndte Fjenden den enflerende Beskydning af Stillingen fra 4 Batterier paa Broagerland; disse vare monterede dels med Beleiringskyts og dels med Feltskyts, som om Morgenens, før det blev lyst, blev kjørt ind i dem. Der blev den Dag gjort omtrent 500 Skud imod Stillingens venstre Fløi og det bagvedliggende Terrain samt mod de paa Rheden og i Havnen liggende Skibe; en Del Skud bleve rettede mod Sønderborg, hvor Slottet og nogle Huse i den vestlige Del af Byen bleve truffne, uden dog at blive antændte. Denne Skydning fortsattes med samme Styrke næste Dag, men da udelukkende mod Stillingens venstre Fløi og hovedsagelig mod Skandserne Nr. II og IV. Materiellet i Skandserne lød ingen videre Skade; ingen Kanoner bleve demonterede; Brystværn og Traverser bleve vel noget medtagne; men, da der om Natten kun blev gjort ganske enkelte Skud imod Skandserne, var det ikke forbundet med stor Vanskelighed at faa den lidte Skade godt repareret. Den værste Omstændighed ved denne Beskydning var, at den store Infanteribesætning, der maatte

holdes i Stillingen, var udsat for dens ødelæggende Virkning og maatte forholde sig ganske passiv ligeover for den uden at have bombesikre Opholdssteder. Det kunde derfor befrygtes, at Skydningen vilde udøve en meget demoraliserende Indflydelse, hvis den blev fortsat i længere Tid. Blokhuseene vare ikke skudfaste, og naar de derfor, hvilket hyppig skete, bleve truffne paa Sidevæggene af de stærkt plongerende Skud, trængte Percussionsgranaterne igjennem og foraarsagede ved at springe i Blokhuseenes Indre stor Ødelæggelse blandt Infanteribesætningerne, som havde søgt Dækning her. 1 Officér og 3 Mand af 18de Regiment drøbtes den 15de i Blokhuset i Skandsen Nr. II, og én eneste Granat, der den 16de sprang i det lille Blokhús i Skandse Nr. I, drøbte 2 Officerer og 12 Underofficerer og Menige, samt saarede 1 Officér og 21 Mand, Alle af 17de Regiment. Det blev derfor nødvendigt at trække Infanteribesætningerne ud af Skandserne og placere dem i Nærheden af disse, hvor de kunde finde en tarvelig Dækning, som man søgte paa bedste Maade at forøge ved Nedgravning i Terrainet. Af de ovenanførte Grunde vare Blokhuseene meget udsatte for Ildebrand; man maatte derfor opgive deres Bestemmelse, at tjene som Reduit, og forsøge at forhindre deres Antændelse ved, uden Hensyn til Skydehullerne, at opkaste en betydelig Mængde Jord langs deres Sider. Man opnaaede dog ikke herved, hvad man tilsigtede; flere af Blokhuseene bleve oftere antændte, men det lykkedes altid igjen at slukke Ilden ved Hjælp af Haandsprøiter, der vare blevne bragte ud til Skandserne. Derimod blev den ringe Plads i Skandsernes Indre herved endnu mere formindsket, og Blokhuseene bleve kun store Traverser, der i høj Grad hindrede Overblik og Commando i Skandserne.

Skjondt Virkningen af Skydningen fra Broagerland saaledes var meget generende for Besætningen paa

venstre Fløi, vilde den alene ikke kunne have nogen væsenlig Indflydelse paa Stillingens Modstandskraft, saalænge vi vare i Besiddelse af Terrainet foran denne, især Avnbjerg. Men den havde til Følge, at al Transport ad Søveien til Sønderborg maatte opgives og henvises til Høruphav, samt at Lazarether, Ambulancer og Depoter maatte forlægges udenfor Sønderborg eller i Stadens østlige Dæl. Uagtet ikke Faa, saavel Militaire som Indvaanere af Byen, vare blevne dræbte og saarede ved Bombardementet, vedblev man dog at benytte Slottet og Byen til Indkvartering af den Dæl af Reserven, der var bestemt til det første Forsvar af Dybbølstillingen, i Tilfælde af et voldsomt Angréb paa denne.

Fjenden
skyder sin
Forpostlinie
frem.
Forpost-
fægtninger.

De Angréb, Fjenden daglig gjorde paa vore Forposter, vare i de senere Dage blevne hyppigere og havde antaget en mere alvorlig Charakter end tidligere. Saaledes bleve Feltvagterne Nr. 1, 2 og 3 paa vor høire Fløi den 13de Marts, om Morgenen Kl. 5½, angrebne af tre større Colonner; Fjendens Fremtrængen begunstigedes af en stærk Snéstorm, som forvandlede Atmosfæren til et uigjennemskueligt Mørke og pidskede Snéen lige i Ansigtet paa vore Vedetter; det lykkedes ham derfor at naa ubemærket lige ind paa disse; de gavede ild ved hans Ankomst, men Skuddene kunde paa Grund af Stormen ikke høres ved Feltvagterne, og Fjenden naaede disse samtidig med Vedetterne. Den ved Randsgaard placerede Feltvagt Nr. 1 blev derfor tildels overrumplet og maatte skyndsomt trække sig tilbage med Tab af sine Vedetter. Feltvagt Nr. 2 ved Staugaarde stod parat til at modtage Fjenden og gav ham en Salve, idet han stormede frem, men maatte, da Feltvagt Nr. 1 var gaaet tilbage, repliere sig paa Pikettet ved Batterup; derimod afviste Feltvagt Nr. 3 ved Ragebøl Kro det fjendtlige Angréb. Den 14de om Morgenen skød Fjenden sine Forposter frem paa hele Linien mod det af os besatte Terrain, hvorved der udspandt sig en mere end almindelig lang Fægtning.

Den 15de bleve Feltvagterne foran Dybbøl Kirke angrebne. Den 16de fandt først, om Morgenen, en Patrouillefægtning Sted i Ragebøl Skov; senere, Kl. 5½ Eftermiddag, foretog Fjenden, med en betydelig Infanteristyrke og 2 Kanoner, et Angréb paa vor høire Fløi. Ved Mørkets Frembrud standsede denne Fægtning, men Kl. 11½ rykkede han igjen frem fra den af ham stærkt besatte Ragebøl-Skov og angreb Feltvagterne Nr. 1 og 2. I det Hele var denne lille Skovs Beliggenhed umiddelbart foran vor Forpostlinie særlig uheldig for os, idet en stor Dæl af Fjendens Foretagender udgik herfra; dette havde man ogsaa tidligere indset og derfor forsøgt dæls at omhugge, dæls at afbrænde Skoven; men Forsøgene havde ikke lykkets, idet Fjenden hver Gang havde forstyrret dem. Desuagtet, og skjøndt vi tillige under alle de omtalte Fægtninger led et ikke ringe Tab af Officerer og Mandskab, holdt vi bestandig det af os besatte Forpost-terrain.

Fremskydningen af Fjendens Forpostlinie og de hyppige Angréb paa vor høire Fløi foranledigede Overcommandoen til den 17de at lade foretage en Recognoscering ud over denne Fløi, for at komme til Kundskab om Fjendens Hensigter og fordrive ham fra Ragebøl-Skov; og vilde man ved denne Leilighed tillige søge at nedbrænde en Dæl Gaarde og Huse, hvor Fjenden søgte Ly og Skjul. Commandeuren for 5te Infanteri-Brigade, Oberst Bülow, fik Ordre til at foretage denne Recognoscering med 5te Infanteri-Regiment, som var bestemt til at afløse Forposterne paa høire Fløi; desuden stilledes 4de Infanteri-Regiment og 2 Kanoner af 8de Bateria til Oberstens Disposition. Efter Bestemmelsen skulde Afløsningen af Forposterne over hele Linien ikke ské, førend denne Bevægelse var udført; men da der, forinden Recognosceringscommandoet var afmarcheret, indløb Melding fra Forposterne om, at Fjenden havde rullet sig tilbage, tillod den commanderende General,

Fægtningen
d. 17. Marts.

der netop befandt sig i Stillingen, at Afløsningen maatte finde Sted paa venstre Fløj, hvorefter 18de Regiment, efterat være afløst af 7de, marcherede til sit Cantonnement paa Als. Oberst Bülow fik Kl. 10 Ordre til at rykke frem, dog uden at indlade sig i noget betydeligt Engagement med Fjenden. Ved Pythusene dirigerede 5te Regiment 1 Bataillon over Batterup, Øst om Ragebøl-Skov, medens den 2den Bataillon hovedsagelig fulgte Aabenraa-Veien, Vest om Skoven, for at denne saaledes kunde angribes fra begge Sider, hvis den skulde være besat af Fjenden. Bevægelsen støttedes af 4de Regiment, der med 1 Bataillon tog Opstilling i den nordvestlige Udkant af Ragebøl og med 1 Bataillon i det vestlige Hjørne; denne sidste havde navnlig den Opgave at sikre de fremskudte Tropper mod et Angreb fra Stenderup.

I Skoven forefandtes kun en svag fjendtlig Styrke, der strax trak sig tilbage ved vore Troppers Ankomst, ligesom ogsaa de fjendtlige Feltvagter hurtig replierede sig paa Hovedposten i Sottrup. Det 5te Regiment kunde saaledes uden Vanskelighed indtage en Stilling omtrent 600 Alen Nord for Skoven og benytte Leiligheden til at afbrænde de omtalte Gaarde og Huse. Da den fjendtlige Styrke i Sottrup og ved Sandbjerg imidlertid var bleven alarmeret og saas at trække betydelige Forstærkninger til sig, og da Hensigten med Recognosceringen kunde anses for opnaaet, blev det 5te Regiment beordret til at iværksætte sit Tilbagetog, medens 4de Regiment indtog en Fægtningsstilling i Ragebøl for at dække det. Forinden denne By var passeret, var Fjenden dog alt i Fremrykning med en større Styrke og beskød Byen stærkt med Granater. Tiltrods for den levende Gevær- og Kanonild vedblév den samme Ro og Orden, som havde udmærket Fremrykningen, at herske under Retraitten; denne fortsattes til Pythusene, hvor 5te Regiment omtrent Kl. 1 tog Stilling, for at optage

3die Regiments Forposter samt 4de Regiment, der ikke længer kunde holde sin Stilling i Ragebøl, hvor det blév truet i venstre Flanke. Medens Forposterne derefter atter sluttede sig til deres Afdelinger bag Skandserne, blév det sidstnævnte Regiment staaende ved Foden af Dybbølstillingen foran Skandserne Nr. IX og X som Reserve for 5te Regiment, der, naar Omstændighederne tillode det, skulde gribe Offensiven, for fra Pythusene at indtage den tidligere Forpoststilling.

Under disse Begivenheder paa høire Fløj havde der paa venstre Fløj ved Dybbøl By udviklet sig en heftig Kamp mellem vore Forposter og Fjenden. Det 7de Regiment, der den 17de skulde overtage Forposttjenesten paa denne Fløj, var ifølge den af den commanderende General givne Tilladelse til Forposternes Afløsning, rykket frem for at afløse det 18de Regiment. Kort efter at dette var gaaet tilbage, omtrent Kl. 12½, havde Fjenden angrebet Feltvagterne ved Avnbjerg og Dybbøl Kirke med en betydelig Styrke, for derved at indvirke lammende paa vor Fremrykning paa høire Fløj. Skjøndt det 7de Regiment, der i disse Dage var trukket fra Corpset i Jylland for at deltage i Forsvaret af Dybbølstillingen, for første Gang befandt sig paa Forpost i Sundeved, og saaledes ikke havde haft Leilighed til at blive bekendt med Forholdene i det vanskelige couperede Terrain, ydede dog flere af dets Underafdelinger og navnlig Feltvagten ved Dybbøl Kirke, under Premierlieutenant Munk, en meget kraftig Modstand, der længe opholdt Fjenden, indtil den hurtige Tilbagegang af Styrken paa Avnbjerg i Forening med den mindre gode Holdning af 3 Compagnier af 7de Regiment, der havde været anvendt Syd for Chausséen, gjorde en længere Kamp paa hint vigtige Punkt umulig. Fjendens stærke Fremtrængen nødte Resten af Regimentet til at gaa tilbage til Foden af Dybbølbjerg omtrent 500 Alen foran Værkerne, for at ordne sig i Fægtningsstilling. 2den

Armé-Division ansaa det under disse Omstændigheder for nødvendigt, at Reserven alarmeredes. Det 8de Regiment beordredes frem bag Stillingen, medens det 15de Regiment fik Ordre til at rykke fra Sønderborg over paa Alarmpladsen i Sundeved. Forinden disse Regimenters Ankomst havde Ilden fra Skandserne Nr. IV og VI standset de fjendtlige Colonner, der ikke fandt tilstrækkelig Understøttelse fra Batterierne paa Broagerland eller fra Feltartilleriet i Stenderup og som derfor snart trak sig ud af den brændende Dybbøl By tilbage til Kirken og Avnbjerg. Ligeledes strandede paa høire Fløi Fjendens Forsøg paa at trænge frem over Ragebøl, da hans Colonner strax bleve beskudte saavel fra Sûrlykke-Batteriet paa Als som fra Skandserne og 2 Kanoner af 8de Batteri, [der havde taget Opstilling Nord for Aabenraaveien, i Høide med Skandse Nr. X.

Der kunde saaledes atter fra vor Side tænkes paa at tilbageerobre det tabte Terrain, og Begyndelsen hertil skete omtrent Kl. 2 Eftermiddag paa høire Fløi, hvor det 5te Regiment i Forening med 1 Compagni af 4de Regiment rykkede frem mod Ragebøl og Sottrup, idet Bevægelsen støttedes af 3 andre Compagnier af sidstnævnte Regiment, der skulde forblive staaende *en échelon* bag de avancerende Troppers venstre Fløi. Ved et særdeles godt ledet og rask udført Angréb lykkedes det at kaste Fjenden tilbage bag Staugaarde, saa at man paa dette Punkt snart atter naaede den tidligere Forpoststilling, hvorimod Regimentets venstre Fløi endnu maatte indtage en noget tilbagetrukken Stilling ved Ragebøl, paa Grund af, at den atter begyndte Kamp i Dybbøl By ikke havde samme gunstige Resultat. Imod denne By havde 7de Regiment ligeledes forsøgt en Fremrykning, da de fjendtlige Colonner maatte vige tilbage for Kanonilden fra Skandserne. Efterhaanden som det nærmede sig den vestlige Deel af Byen og Kirken, var Fjendens Modstand stedse bleven større, og man havde snart overbevist sig

om, at man saameget mindre vilde være istand til at bemægtige sig dette vigtige Punkt, som Regimentets venstre Fløi var aldeles blottet, idet de 3 Compagnier, der vare bestemte til at besætte Avnbjerg og som tidligere vare gaaede bag Skandserne, ikke, som man havde troet, vare fulgte Regimentets fremrykkende Bevægelse. Den 2den Bataillon af 8de Regiment, som stod i Reserve bag Stillingen, blév derfor dirigeret frem til Assistance gennem Slugten mellem Skandserne Nr. VI og VIII og fordeltes ved sin Ankomst til Dybbøl By (omtrent Kl. 4 Eftermiddag) saaledes, at 2 Compagnier Syd for Chausséen skulde holde Fjenden paa Avnbjerg Stangen, medens de 2 andre Compagnier foreløbig holdtes i Reserve umiddelbart bag Byen, indtil den manglende Del af 7de Regiment kunde ankomme. Næppe var imidlertid denne Foranstaltning truffen, før Fjenden igjen avancerede og trængte Regimentets svage Styrke tilbage til Byens sydostlige Udkant. Den fremsendte Forstærkning fra 8de Regiment bragte dog atter Kampen til at blive staaende, og da samtidig en fra Avnbjerg forsøgt Fremrykning var bleven standset af de foran paa Bakken Syd for Chausséen posterede 2 Compagnier af samme Regiment, lykkedes det Commandeuren for 7de Regiment at samle de ved Tilbagetoget gennem Byen adsplittede Afdelinger til et nyt Angréb. Dette blév udført under den mest levende Geværild; men man opnaaede dog derved, at trænge Fjenden tilbage til Tvingegaard. Da hans Styrke imidlertid stedse forøgedes, og hans Angréb allerede havde medført betydelige Tab (hvoriblandt Commandeuren for 8de Regiment, Oberst Hveberg, der blév dødelig saaret, da han trængte frem med Reserven), blév det nødvendigt at afvente Forstærkning, før der kunde tænkes paa at fortsætte Fremrykningen. Kort efter ankom de 3 tilbageblevne Compagnier, og de to af dem dirigeredes Nord om Byen, det tredje gennem denne. Men selv med denne Forstærkning var man

kun istand til nogenlunde at hævde den indtagne Stilling ligeoverfor Fjendens overlegne Styrke. Den Del af 4de Regiment (3 Compagnier af 1ste Bataillon), der skulde være bleven staaende *en échelon* bag 5te Regiments venstre Fløi, var bleven sendt frem i sydvestlig Retning mod Dybbøl By, og gik saa flink og rask frem, som de opblødte, ploiede Marker tillod. Fremrykningen fandt desuden Sted opad en jævn Bakke, fra hvis Kam den nedgaaende Sol skinnede vore brave Folk lige i Øinene, saa de næppe kunde skjelne Fjenden, der hurtigt udviklede sig bag Hegnene paa Bakkekammen og med sine hurtigskydende Geværer, i Lobet af faa Minutter, tilføiede de 3 Compagnier meget følelige Tab. Bataillonsscommandeuren, Capitain Wedege, og samtlige Officerer ved et af Compagnierne saaredes eller faldt. Herved gik den fornødne Ledelse af denne Afdeling tabt, og da det tillige lykkedes Fjenden at trænge ind imellem Dybbøl By og Pythusene og beskyde 7de Regiment i Flanken, maatte Stillingen i Byen snart blive uholdbar. For at dække Regimentets Tilbagegang blev nu den 1ste Bataillon af 8de Regiment dirigeret ned gennem Slugten imod Veiknuden Nord for Dybbøl By; men Bataillonens forsinkedes paa de opblødte Marker og ankom for sent til at kunne have nogen Indflydelse paa Situationen. Da Mørket tilmed begyndte at indtræde, besluttede man at opgive Kampen og trække Tropperne tilbage til Stillingen, idet man indskrænkede sig til at udstille en stærk Forpostlinie c. 1200 Alen foran denne.

Tabet den 17de Marts.

	Falden.	Saaret.	Saaret og Fangen	Savnet.
4de Regiment.			fungen,	usaaret.
Officerer	2	2	2	•
Underofficerer	1	1	1	1
Spillemænd	•	3	•	•
Menige	7	51	15	41
Sum	10	57	18	42

	Falden Saaret. Saaret og Fangen Savnet. fungen. usaaret.				
5te Regiment.					
Officerer	"	3	"	"	"
Underofficerer	4	8	"	"	"
Spillemænd.	"	"	"	"	"
Menige	14	74	11	15	"
Sum . . .	18	85	11	15	"
7de Regiment.					
Officerer	"	"	"	"	"
Underofficerer	1	3	"	5	"
Spillemænd.	1	"	"	"	"
Menige	10	51	14	113	6
Sum . . .	12	54	14	118	6
8de Regiment.					
Officerer	1	1	"	"	"
Underofficerer	1	5	2	2	"
Spillemænd.	"	"	"	"	"
Menige	15	46	10	71	12
Sum . . .	17	52	12	73	12
2det Regiment.					
Menige	"	1	"	"	"
3die Regiment.					
Underofficerer	"	1	"	"	"
Menige	"	5	"	2	"
Sum . . .	"	6	"	2	"
15de Regiment.					
Menige	"	"	"	1	"
18de Regiment.					
Menige	1	2	"	13	"
22de Regiment.					
Menige	"	1	"	"	"
Artilleriet.					
Menige	"	3	"	"	"
Noncombattenter.					
Ambulancesoldater.	"	"	"	8	"

	Falden.	Saaret.	Saaret og fangen.	Fangen usaaret.	Savnet.
Sum:					
Officerer	3	6	2	"	"
Underofficerer	7	18	3	8	"
Spillemænd	1	3	"	"	"
Menige	47	234	50	256	31
Ambulancesoldater	"	"	"	8	"
Sum Tab	58	261	55	272	31

At Fjenden efterhaanden førte næsten hele sin Styrke frem mod de fire Regimenter, vi havde i Ilden, var begrundet i, at hans Beleiringsmateriel nu var ankommet til Krigsskuepladsen, hvorfor han havde besluttet at bemægtige sig en Del af det af vore Forposter besatte Terrain, for dér at foretage sine Beleiringsanlæg. De nødvendige Ordre hertil vare netop den 17de Marts udfærdigede i det fjendtlige Hovedkvarter, da der indløb Melding om vort Angreb. Da Fjenden nu ved Fægtningens Gang paa venstre Fløj kom i Besiddelse af de vigtige Punkter Avnbjerg og Dybbøl Kirke, besluttede han at fastholde disse, idet han anvendte en aldeles overvældende Overmagt mod vore fremrykkende Afdelinger.

Tidsrummet fra 18de Marts til 1ste April.

Efterat vi ved den uheldige Fægtning den 17de Marts havde mistet vor fremskudte Forpoststilling, bleve vi indskrænkede til at udstille vore Forposter i den Række Skyttegrave, der tidligere var bleven opkastet i en Afstand af c. 500 Alen foran Værkerne, og hvorfra Vedetterne om Natten bleve fremskudte 5 à 800 Alen. Det Terrain, som Fjenden nu var kommen i Besiddelse af, egnede sig særdeles godt til Anlæg af frontale Batterier, og skjøndt det var usandsynligt, at han vilde gaa over til Stormangreb, for slige Batterier, i Forbindelse med Batterierne paa Brougerland, tilstrækkelig havde forberedt et saadant, blev det dog en nødvendig Følge

af den ringe Afstand foran selve Værkerne, hvor Engagementet under et Angreb vilde begynde, at vi, med en i Tal overlegen Fjende for os, ved Fordelingen af Tropperne i Stillingen navnlig maatte sikre denne mod en Overrumpling. Vi maatte altsaa søge, at bringe en tilstrækkelig Styrke saa nær som mulig til den egenlige Forsvarslinie og have den fornødne Reserve for denne Styrke ved Haanden. I dette Øieméd blev Stillingen daglig besat paa følgende Maade:

Første Linie. Hver af Stillingens Fløje fik daglig en Brigade til Besætning af Skandser og Løbegrave. Hvert Regiment udstillede om Natten 1 Compagni og om Dagen $\frac{1}{2}$ Compagni som Forposter foran Skandserne, saa at der fandtes respective 4 og 2 Compagnier foran hele Linien.

Første Reserve dannedes ligeledes af 2 Brigader, hvoraf den ene laa i Barakkerne ved Chausséen, midtvejs mellem Brohovedet og Stillingen, den anden var indkvarteret i Sønderborg.

Anden Reserve blev dannet af 2 Brigader, hvoraf den ene cantonnerede i Sønderborgs nærmere Omegn, den anden derimod Nord for Augustenborg i Egen og Omegn.

Imellem de tvende Divisioners 6 Brigader blev der ved denne Fordeling etableret en saadan Tjenstturnus, at de to Brigader, der dannede Besætning af Skandser og Løbegrave, i 6 Døgn alternerede med de to Brigader, der dannede første Reserve i Barakkerne og i Sønderborg; hvorpaa de to Brigader i 3 Døgn droge i Cantonement paa Als. Dette lagde betydelig større Beslag paa Troppernes Kræfter end tidligere havde været Tilfældet, idet det nu blev nødvendigt at indskrænke Hviletiden fra 6 til 3 Døgn.

Hvad Feltartilleriet angik, blev der af det 2det, 5de, 10de og 11te Batteri benyttet ét Batteri i Døgnet til den normale Tjeneste i Stillingen; af dette blev én

Deling placeret til hver Side af Flensborg-Chausséen, Vest for Dybbøl-Mølle, én mellem Skandserne Nr. VIII og IX, og en fjerde Deling paa yderste høire Floi, Nord for Aabenraaveien.

Sandsynligheden for, at Fjenden nu vilde begynde at bygge frontale Batterier, for ved en Krydsild fra dem og fra Batterierne paa Broagerland at forberede et Stormangreb, gjorde det nødvendigt at træffe saadanne Foranstaltninger i Skandserne, at denne Beskydning ikke skulde virke altfor ødelæggende paa Materiel og Mandskab. Tillige maatte man forandre Bestykningen saaledes, at man kunde besvare de frontale Beleiringsbatteriers Ild, selv om Fjenden skulde lægge disse saa langt borte, at det ikke kunde ské med Skandsernes svære glatte Piecer, for hvilke forsænkede Batterier vilde være et for lidet Maal til at vente nogen god Virkning. Af disse Grunde bleve Traverserne i Skandserne gjort længere og tykkere, og en Dél ny byggede, endskjendt man for Pladsens Skyld var nødt til at borttage en Kanon for hver ny Travers. Endvidere bleve de fleste i høi Affutage monterede Piecer anbragte i lav og stillede bag Skydeskaar, der bleve udgravede. Skandse Nr. VIII, hvis Beliggenhed gjorde den vel skikket til at optage en Artillerikamp med fjendtlige Batterier i Stillingens Front, blév næsten ganske forandret i sin Bestykning, idet den istedetfor glatlobede Frontalpiecer erholdt riflede. Skandse Nr. VI, som ligeledes kunde rette sin Ild mod flere af de Punkter, der af Fjenden fortrinsvis maatte vælges til Anlæg af Angræbsbatterier, erholdt ogsaa nogle riflede Piecer. Disse Jordarbejder, Ommonteringer og Ud- og Indtransporter af Skyts, bleve udførte successive i Tidsrummet fra 18de Marts til 1ste April. Samtidig blév den Skade, som Beskydningen fra Broagerbatterierne tilføiede Materiellet, saavidt Omstændighederne ved Transporten vilde tillade det, erstattet fra Reservebeholdningen i Sønderborg.

Da Beskydningen fra Broagerland begyndte, blév det umuligt for Artillerimandskabet i Skandserne paa venstre Floi at opholde sig i de bagved liggende Barakker, som efterhaanden nedbrændte, hvilket ogsaa var Tilfældet med de bag venstre Floi liggende Bøndergaarde og noget senere med Barakkerne paa høire Floi. Tillige blév Forplejningen meget vanskelig, da Mandskabet ligeledes hindredes i at koge. Det blév da nødvendigt at sørge for Afløsning; men da man ikke havde nogen Reserve af Officerer og Underofficerer, blév en saadan kun mulig derved, at man lod Officerer og Underofficerer i Skandserne hver 3die Dag (senere hver 2den Dag) bytte med dem, der vare ansatte i Alssund-Batterierne. Enhver ved Saar eller Sygdom bevirket Afgang forvoldte store Vanskeligheder, og det kunde hverken overholdes, at de Commanderende vedbleve at høre til en bestemt Skandse, eller at de fik den dem tiltænkte Hvile. Fæstningscompagniernes Mandskab blév derimod forstærket med 50 ældre Trainconstabler og med 200 Infanterister, som efter eget Ønske bleve udtagne af 2det og 18de Regiment; det blév herved muligt at gøre hver Mand tjenstfri hver 3die Dag og i denne Tid at indquartere ham i Sønderborg.

Denne store Mangel paa Personnel og især paa Commanderende var tildels Grunden til, at man i denne Periode ikke søgte at forøge Stillingens Forsvarskraft imod Beleiringen ved en udstrakt Anvendelse af Morterer. I Skandserne kunde der ikke skaffes Plads til saadanne uden ved at borttage Kanoner, og dette vilde have medført en i høi Grad betænkelig Svækkelse af Stillingens Modstandskraft imod et Stormangreb. Det Hensigtsmæssigste vilde uden Tvivl have været at indrette særskilte Mortérplacementer i Terrainet bag Skandselinien; men heri hindredes man ved Umuligheden af at tilvejebringe selv det tarveligste Commandopersonale til slige isolerede Batterier.

Den 19de Marts blev Styrken forøget med Garden til Fods, der ankom til Als fra Kjøbenhavn; den blev underlagt 2den Division og indkvarteret i Sønderborg, som yderligere Reserve for Besætningen i Stillingen. Garden rykkede hver Nat over i Stillingen og blev her hovedsagelig anvendt til Arbejde paa den tilbagetrukne Linie.

Den 20de fik den høistcommanderende Ingenieur-officér, Oberstlieutenant Dreyer, Ordre til tillige at fungere som Commandant i Brohovederne, og Major de Jonquières ansattes som Stabschef hos den høistcommanderende Artilleriofficér i Stillingen, Oberstlieutenant Haxthausen. Da denne Sidste nogle Dage senere, paa Grund af Sygdom, maatte afgive sin Commando, blev Majoren beordret til at overtage denne høist vigtige Post.

Samme Dag aabnede Fjenden Ilden fra sit første Frontalbatteri, noget Syd for Aalbjerg, mod Skandse Nr. 1, og samtidig beskød han denne fra Batterierne paa Broagerland. Skandsen blev en Del beskadiget ved denne Krydsild; den prøvede paa at besvare den frontale Ild, men, da Afstanden jugeredes for lang for dens Skyts, blev der kun gjort nogle Skud. Derimod gjorde Skandserne Nr. IV og VIII, hvorfra Nedslagene, paa Grund af Skandsernes høiere Beliggenhed, bedre kunde observeres, omtrent 40 Skud mod dette Batteri, hvorved dets Ild blev bragt til Taushed, og der blev siden ikke skudt fra dette Batteri, før efter den 2den April.

Den 22de Marts ankom Hs. Majestæt Kongen til Als og inspicerede samme Aften hele den yderste Skandselinie. Den Aerkjendelse, Kongen udtalte for udvist Dygtighed, Mod og Udholdenhed, og de opmuntrende og hjertelige Ord, han i Skandserne og Løbegravene rettede til Folkene, gjorde et særdeles godt Indtryk paa Besætningen. Da Hans Majestæt, ledsaget af den commanderende General, Krigsministeren og de høistcommanderende Officerer, forlod Skandse Nr. II, sendte Bro-

ager-Batterierne deres sædvanlige natlige Hilsen imod Stillingens venstre Floi; heldigvis anrettede Granaterne ingen Skade, naagtet de sloge ned i Nærheden af den store Suite.

Infanteriet havde i denne Tid en folelig Afgang, da det maatte afgive dels en Styrke til Artilleriet, dels Officerer og Mandskab til det »flyvende Corps«, som under Commando af Pr.-Lieutenant Aarøe blev oprettet i Nordborg; endvidere beholdt 16de, 17de og 22de Regiment af Krigsministeriet Ordre til at hjempermittere det danske Mandskab, der som Stillingsmænd for Holstenere eller som Udskrevne fra holstenske Lægder var tilstede ved disse Regimenter. Som henhiørende til denne Kategori bleve 10 Corporaler, 27 Undercorporaler og 184 Menige hjempermitterede den 22de Marts.

Henimod Slutningen af denne Periode modtog Overcommandoen fra flere Sider Efterretning om, at Fjenden concentrerede en betydelig Styrke i Sundved. Afdelinger bleve trukne fra Flensborg og Aabenraa, en meget betydelig Forstærkning ankom fra Holsten, og den preussiske Gardedivision, c. 10,000 Mand, rykkede i Ilmarcher fra Jylland til Sundved. Samtidig indløb der paalidelige Efterretninger om, at Fjenden foretog Ind- og Udskibningsøvelser paa Nybøl-Nør, at der sammenbragtes eller anskaffedes flere tusind Aarer, at en østerrigsk Ponton-colonne var afgaaet fra Jylland til Sundved, og at der ved Varnæs var samlet c. 200 Baade. Fra Detachmentet i Mels indløb Melding om, at Fjenden var i stærk Activitet i Egnen ved Ballegaard og Blans. Alle disse Efterretninger tydede paa, at Fjenden, for at undgaa de store Tab, der utvivlsomt vilde være forbundne med et Stormangreb paa Dybbølstillingen, og for paa den anden Side ikke at foretage en tidsspildende Beleiring, vilde vove en Overgang over Alsford eller Alssund og derved tillige med ét Slag bryde hele Danmarks Modstandskraft. Skjønt Overcommandoen antog, at en saadan Overgang

ikke let vilde lykkes paa denne Aarstid, ansaa den det dog for nødvendigt at træffe en Del Foranstaltninger, for at kunne imødegaa en saadan Eventualitet. Der blev derfor oprettet en Telegraphstation i Mels og en Baunelinie langs Alsund; af Regimentet i Ulkebøl blev 1 Bataillon stillet til Disposition for den Høistcommanderende paa Kjær-Halvø; Brigaden i Egen fik fornyet Instruction om at assistere Detachementet i Mels. Det var bleven fundet hensigtsmæssigt, at lade 7de Regiment, der i Fægtningen den 17de Marts havde lidt mest, afgaa til Fyn for at reorganisere sig; det 11te Regiment, som i dets Sted var bleven beordret til Als, blev efter sin Ankomst her i Forbindelse med 12te Regiment og Detachementet i Mels formeret i 7de Brigade, under hvilken tillige 1ste og 9de Bataillon bleve henlagte i taktisk Henseende. Den hele Styrke blev stillet directe under Overcommandoen, som lod 11te Regiment afløse 12te Regiment i Bevogtningen af Kjær-Halvø og dette sidste afgaa til Bevogtning af Als-Nordland.

Det var virkelig Fjendens Hensigt, at forsøge at omgaa Dybbølstillingen ved en Overgang over Alsford ved Ballegaard. I dette Øieméd traf han storartede Foranstaltninger, og, for at beskytte Overgangen, anlagde han langs Alsford en Række tildels skjulte Batterier, som han armerede med riflet Beleiringsskyts. For at horte de vor Opmærksomhed, besluttede han at foretage en heftig Beskydning af Dybbølstillingen fra Frontalbatterier og tillige et Bombardement af Sønderborg fra Brøgerbatterierne. Da Fjenden vilde gaa over til en Beleiring, hvis Overgangen til Als mislykkedes, og da hans Batterianlæg i Fronten maatte sikkert imod et muligt Udfald fra Dybbølstillingen, besluttede han at anlægge sin 1ste Parallel, før han forsøgte Overgangen til Als. Han maatte derfor nærme sig Stillingen mere, og den 28de Marts om Morgenen Kl. 3 foretog han en Fremrykning, ved

hvilken han dog paa Grund af Mørket kom længere frem end det var hans Hensigt.

Med stærke Troppeafdelinger gjorde han et voldsomt Angreb paa vore Vedetter, omtrent samtidig paa hele Strækningen fra Vemmingbund til Slugten mellem Skandserne Nr. VI og VIII. Vedetterne bleve kastede tilbage paa Feltvagterne, og disse maatte efter en kort Modstand gaa tilbage til Løbegravene, hvis Besætninger nu i Forbindelse med Skandserne optog Kampen. Stillingen var paa denne Dag besat af 1ste Brigade (22de og 2det Rgmt.) paa venstre Fløi, og af 6te Brigade (10de og 5te Rgmt.) paa højre Fløi. Reserven bestod af 5te Brigade (8de og 15de Rgmt.) i Barakkerne og 4de Brigade (4de og 6te Rgmt.) i Sønderborg. I Løbegravskanonplacementerne var 8de Batteri fordelt. Paa Grund af Angrebets Udstrækning og Voldsomhed var det i Mørket vanskeligt strax at danne sig en tydelig Forestilling om dets Beskaffenhed. Det blev derfor ansat for nødvendigt at alarmere Brigaden i Sønderborg og pr. Telegraph Afdelingerne i Cantonnementerne, ligesom ogsaa Panserbatteriet »Rolf-Krake« blev averteret. Fjenden var imidlertid paa enkelte Steder naaet frem c. 100 Alen fra Løbegravene, men blev ved en kraftig Kartdøtskild fra Skandserne og Geværild fra Løbegravene tvungen til at vige tilbage til vore Skyttegrave og til Slugterne foran venstre Fløi. Paa disse Steder søgte han at sætte sig fast og rettede herfra en meget heftig Geværild mod Stillingen. Til Understøttelse for 1ste Linie var Brigaden i Barakkerne strax rykket frem med 3 Batailloner, idet den som Reserve efterlod 1 Bataillon ved Barakkerne, til hvilken der sluttede sig 2 Compagnier af Garden til Fods, som havde været paa Arbejde. Kl. 4½ rykkede Brigaden i Sønderborg over i Stillingen, besatte Brohovederne med 1 Bataillon, og tog Opstilling ved Barakkerne med de 3 andre Batailloner og den nu samlede Fodgarde. Endelig rykkede 3 Batailloner af 3die

Omtrent kl. 7 kunde man betragte Angrebet som fuldstændig tilbageslaaet og trække de tilkaldte Reserver ud af Stillingen. Kun fra Skandserne vedblev man at skyde mod Dybbøl By, for at afbrænde dette Skjul for Fjendens Reserver; men det lykkedes kun at afbrænde enkelte Gaarde.

Tabel den 28de Marts.

Falden. Saaret. Saaret og Falden Savnet.
Falden. Saaret. Saaret og Falden Savnet.

5te Brigades Stab.	Officerer	1	"	"	"
2det Regiment.	Officerer	2	1	"	"
	Underofficerer	1	2	"	"
	Spillemænd.	"	"	"	"
	Meninge	14	16	1	19
Sum		17	19	1	19

5te Regiment.	Meninge	1	"	"	"
4de Regiment.	Meninge	1	"	"	"
	Meninge	"	"	"	"
6te Regiment.	Officerer	1	1	"	"
	Underofficerer	"	"	"	"
	Spillemænd.	"	"	"	"
	Meninge	14	"	"	"
Sum		1	16	"	"

8de Regiment.	Meninge	1	"	"	"
10de Regiment.	Officerer	3	"	"	"
	Underofficerer	1	"	"	"
	Spillemænd.	"	"	"	"
	Meninge	9	60	1	4
Sum		10	70	1	5

15de Regiment.	Meninge	6	"	"	"
----------------	---------	---	---	---	---

Brigade, som kl. 4½ vare ankomne fra deres Cantonnement til Sønderborg, over i Stillingen. Her havde Overcommandoen truffet forskellige Dispositioner og overdraget Commandoen over de 2 Fløje til de to Divisionscommandeurer.

Under den fortsatte Fægtning, hvori Skandsernes og Feltpieceernes lid spillede Hovedrollen, var imidlertid Dagen brudt frem og havde gjort det muligt at overskue Situationen. Fjenden havde ikke bragt større Reserver eller Artilleri frem til Understøttelse af de Tropper, han havde sendt frem, hvormod disse vedblivende rettede en levende Gæværild mod Stillingen, især fra Slugter og Hegn foran venstre Fløi og fra Tomterne af Øster-Dybbøl. For at fordrive dem herfra blev 7 Bellingar af 10de og 1 Belling af 6te Regiment sendte frem imod Fjendens venstre Flanke, og det lykkedes disse efter gjentagne Angreb at kaste ham ud af hans Stillingar og fordrive ham fra Øster-Dybbøls Tomter. Mindre Afdelinger af 15de og 2det Regiment, der bleve sendte frem mellem Skandserne Nr. V og VI, tvang ligeledes de sidste Fjender paa denne Strækning til at gaa tilbage. Omtrent kl. 5 indtraf Holf Krake i Høide med Slugterne foran venstre Fløi og rettede en enhverende lid mod de fjendtlige Tropper, der ved deres Opslilling her vare dækkede mod Skandsernes lid. De trak sig skyndsomt tilbage i mindre Høje, stadigt beskudte af Holf-Krakes og Værkernes Kanoner. En mindre fjendtlig Afdeling, der ikke turde trække sig tilbage gennem Artilleriilden, blev her tagen tilfange af en mindre Afdeling, som 22de Regiment sendte ud. Batterierne paa Broagerland, der indtil Holf-Krakes Ankomst havde beskudt Stillingen, saaledes Forsvaret en væsenlig Tjeneste ved at bortdrage den høist genevende lid fra Stillingen, som var overflydt med Tropper.

	Falden.	Saaret.	Saaret og fangen.	Savnet.	
22de Regiment.					
Underofficerer	"	"	"	1	"
Menige	"	2	"	13	"
Sum	"	2	"	14	"
Artilleriet.					
Menige	1	10	"	1	"
Sum:					
Officerer	3	6	"	"	"
Underofficerer	2	10	"	2	"
Spillemænd	"	"	"	"	"
Menige	25	110	2	37	17
Sum Tab	30	126	2	39	17

Som Fanger indbragtes 4 Officerer og c. 40 Menige; deraf vare de 3 Officerer saarede.

Uagtet der paa Fjendens Opfordring var bleven tilstaaet ham en Vaabenhvile fra Kl. 11 til 1, vedblév dog Beskydningen fra Broager-Batterierne til Kl. 12 $\frac{1}{2}$, og der drøbtes herved 2 Mand.

Naar man ikke medregner Ilden fra Feltpiecerne, blév der fra Skandserne gjort 450 Skud, og fra Skandsen Nr. II blév der desuden gjort 150 Skud mod Broager-batterierne.

Bortsét fra denne Kamp, var hele Interessen i Tidsrummet fra 18de Marts til 1ste April hovedsagelig knyttet til den Artillerikamp, som fandt Sted mellem Skandse Nr. II og Broagerbatterierne. Fra de fjendtlige Batterier blév der i dette Tidsrum gjort c. 3000 Skud, som vare omtrent ligelig fordélte paa de 15 Dage; det høieste Antal paa én Dag var c. 500, og det mindste 75, nemlig den 1ste April. Fra Skandse Nr. II blév denne Ild besvaret med c. 1500 Skud, som ogsaa vare nogenlunde ligelig fordélte paa de forskjellige Dage. Denne Skandse var bleven valgt til Optagelse af Kampen med Broagerbatterierne, paa Grund af dens heldige Beliggenhed paa

den mod Vemmingbund temmelig steilt nedløbende Skraaning, i hvilken de fjendtlige Projectiler tildels bleve stikkende. Da det, paa Grund af Stillingens Mangel paa skudsikre Opholdssteder for Besætningen, var i høj Grad ønskeligt at kunne hendrage Fjendens Ild paa ét bestemt Punkt, fik Skandsen Ordre til jævnt at besvare Ilden fra Broagerbatterierne og at skyde mere livlig, naar disse førte Ilden hen paa andre Punkter. Denne Hensigt blév tildels opnaaet, idet Fjenden lod sig forlede til hovedsagelig at beskyde Skandse Nr. II. Men, naar Ilden fra denne Skandse sagtnede, benyttede han strax Leiligheden til at beskyde de andre Skandser. Da der saaledes den 25de Marts kun blév gjort 33 Skud fra Skandse Nr. II, blév Skandse Nr. VI heftig beskudt, og léd derved en ikke ubetydelig Skade paa Materiel. I dette Tidsrum var Tabet af Artilleripersonnel i Skandse Nr. II: 1 Officer, 1 Undercorporal og 9 Menige, der bleve saarede. Af Materiel blév der i samme Skandse totalt odelagt: 2 84pdige Granatkanoner II, 1 4pdig riflet Jernkanon og 3 Affutager; desuden blév en Dæl Hjul og Betjeningsstøi sønderskudt. Det Sidste blév strax erstattet, og ligeledes bleve de odelagte Kanoner og Affutager remplacerede med andre; men disse maatte, paa Grund af den vanskelige Transport og Montering, vælges af mindre Kaliber, saaledes som det fremgaar af omstaaende Tabel. Skandsens Brystværn maatte flere Gange repareres ved at der byggedes til indvendig fra, hvorved Pladsen blev mindre, hvilket var Grunden til at Skandsen den 2den April havde én Kanon mindre, end fra først af. Da Haandmordererne stode i Terrepleinet og dér vare meget udsatte for Ilden fra Broagerbatterierne, bleve de flyttede til Skandse Nr. III, hvorfra de ligesaagodt kunde bruges imod Slugterne foran venstre Floi. Bro, Brystværn og Traverser léd især i Nr. II næsten hver Dag betydelig Skade ved den fjendtlige Ild, men Skaden blev stadig udbedret om Natten.

De øvrige Arbeider i og bag Stillingen samt paa Als fortsattes med uformindsket Kraft saavel ved Dag som ved Nat. I det forløbne Tidsrum vare følgende Arbeider fuldførte eller paabegyndte: samtlige Skandser i 1ste Linie vare forsynede med passive Hindringer i Graven; i Skandsen Nr. I var Flanken imod Broagerland bleven forhøiet; i Nr. V var Krudtmagasinet færdigt; Løbegravene i 1ste Linie vare blevne udvidede og rectificerede; og, foruden de her alt tidligere anlagte Kanonplacementer, vare følgende med tilhørende Krudtmagasiner blevne anlagte, nemlig:

For 2 Piecer mellem Skandserne Nr. V og VI.	
- 2 do. — — — VI og VII.	
- 8 do. — — — VIII og IX.	
- 4 do. — — — IX og X.	
- 4 do. tilhøre af — — — X.	

I anden Linie blev der ligeledes anlagt en Del Kanonplacementer. Spanske Ryttere vare udlagte paa Flensborg-Chausséen og Aabenraa-Veien, og en Gjennemskæring af disse Veie var forberedt. Et Staaltraadshegn blev anbragt 100 til 150 Alen foran Stillingen, og imellem denne og Hegnet anbragtes paa flere Steder et 8 Fod bredt Bælte af Smaapæle. I de sidste Dage af Marts paabegyndtes Anlægget af et dybt indskaaret Batteri for riflet Skyts mellem Skandserne Nr. I og II. Arbejderne paa den »tilbagetrukne Linie« skred godt frem, og i hver af Lunetterne var der lagt 4 Bidsker. Paa den trigonometriske Station mellem Dybbøl-Mølle og Skandse Nr. IV paabegyndtes et Værk, som skulde kunne beskyde Chausséen og beherske Terrainet bag Skandserne Nr. IV, V og VI. Ved Nordre-Brohoved blev anlagt en Løbegrav mod Nord ned til Sundet; Brohovederne forbandtes indbyrdes med Løbegrave, og den derværende

Cichoriefabrik indrettedes til Forsvar; endvidere udlagdes et Forhug paa den gamle Landevei imellem Brohovederne. For at vedligeholde Forbindelsen mellem Als og Sundevad, dersom Broerne skulde blive ødelagte, blev der truffet forskellige Foranstaltninger: i Sønderborg Havn samledes en Del Fartøier, for dels at tjene til Reserveunderlag for Broerne og dels at anvendes til Trækfærger; foruden den alt etablerede Trækfærge, begyndte man at danne 3 ny, nemlig én mellem Slottet og Søndre-Brohoved, og 2 mellem Havnen og Strækningen mellem Brohovederne; hertil kom senere en 5te Færge ved Mai-Mølle. For at lette Adgangen til Stillingen, aabnede man i Sønderborg Passager mellem Nordre-Bro og Kirkealléen, og mellem Søndre-Bro og Torvet. Ved Batterierne og Indskæringerne paa Als langs Alssund var Arbeidet i det forløbne Tidsrum skredet godt frem: Mølle-, Kirke-, Flanke-, Sûrlykke-, Kjærvig-, Rønhave-, Skov- og Arnkilsøre-Batterierne vare fuldførte med Krudtmagasiner og monterede; Barakkebygningen var næsten færdig; i Sundevad var en Barakkeleir for en Brigade bleven reist og tagen i Brug, og paa Als en lignende mellem Sundsmark og Sønderborg; endvidere vare en Del mindre Barakkebygninger reiste paa mange andre Steder. Sønderborg By og Slot vare indrettede til at kasernere 2900 Mand og til at opstalde 220 Heste.

Vi kunne ikke undlade her at omtale, at Intendanturen gjorde sit Yderste for ved god og rigelig Forpleining at styrke og opretholde Mandskabets Kræfter. Saaledes blev der hver Morgen Kl. 4 uddelt $\frac{1}{2}$ Pot varmt Øl til hver Mand i Stillingen, hvilket vandt megen Paa-skjønnelse; Naturalforpleiningen forøgedes med Rís og Kartofler, og, da det senere blev umuligt at koge i Stillingen, uddeltes der dampkogt Mad.

Natten mellem den 28de og 29de Marts anlagde Fjenden, til Dækning af sine Forposter, en Skyttegrav Syd for Chausséen, c. 600 Alen fra vore Skyttegrave,

og paabegyndte den følgende Nat Anlægget af sin første Parallel, hvorefter han i de paafølgende Nætter foretog sine Batterianlæg. Disse Arbejder søgte han saavidt mulig at skjule i Terrainfolder, bag de mange levende Hegn, og ved at forsænke Batterierne. Det var derfor ogsaa meget vanskeligt at opdage dem fra Skandserne, og man kunde ikke vente sig nogen videre Virkning af en Beskydning; en saadan blev desuagtet foretaget, saasnart Arbejder opdagedes, ligesom der ogsaa blev skudt om Natten, naar det bemærkedes, at Fjenden arbejdede ved Lys.

Efterstaaende Tabel udviser Armeringen af Dybbølstillingen om Morgenen den 2den April 1864.

Skandsernes Nr.	18p. K. K.		24p. K. K.		12p. K. K.		12p. G. K. I.		12p. G. K. II.		24p. G. K.		12p. G. K.		12p. T. M. K.		4p. r. I. K.		18p. Mort.		24p. Mort.		Sum.
	høi	lav	høi	lav	høi	lav	høi	lav	høi	lav	høi	lav	høi	lav	høi	lav	høi	lav	høi	lav	høi	lav	
Skandse Nr. I	1	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	6
— Nr. II.	.	.	.	.	3	.	.	.	1	.	.	.	.	3	1	.	.	.	.	.	.	.	8
— - III.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	7
— - IV.	.	.	.	.	.	1	1	4	1	2	1	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	12
— - V.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4
— - VI.	.	.	.	.	2	4	1	.	3	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	15
— - VII.	.	.	.	.	4	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4
— - VIII.	.	.	1	3	.	.	.	.	.	.	.	.	2	3	1	.	.	.	.	.	.	.	10
— - IX.	.	.	.	.	.	1	1	3	.	.	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	10
— - X.	.	.	4	.	.	.	.	.	.	.	.	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	7
Sum	1	1	5	7	13	3	2	11	1	16	5	8	2	2	2	2	6	83					

Tidsrummet fra den 2den til den 18de April.

Den 2den April.

Efter Udløbet af en Vaabenhvile fra Kl. 12 til 2, som Overcommandoen havde begjæret for at begrave nogle faldne Fjenders Låg, der havde ligget tæt foran Forpostlinien siden Kampen den 28de Marts, aabnede Fjenden en heftig Ild mod Stillingen. Mod venstre Fløi,

Skandserne Nr. I til VI, iværksattes Beskydningen fra 7 forskellige Frontbatterier, som vare monterede med glatløbende 12pundige Kanoner og 24pundige Haubitzer og laa mellem Vemmingbund og Chausséen, i en Afstand af c. 1600 Alen fra Stillingen. Tillige virkede Broagerbatterierne, som sædvanlig, mod denne Fløi, og endelig aabnede det Batteri, som man havde bragt til Taushed den 20de Marts, nu igjen Ilden mod Skandse Nr. I med 12pundigt riflet Skyts. Samtidig blev Stillingens høire Fløi, især Terrainet bag Skandserne Nr. VIII og IX, beskudt med 6pundigt riflet Skyts fra nogle Batterier Nord for Dybbøl-By.

Skandsernes Artilleri og Feltartilleriet i Kanonplacementerne optog strax Kampen og fortsatte den livlig til Nattens Frembrud. Exempelvis skal blot nævnes, at 2 Kanoner af 2det 4punds Batteri, der vare placerede tæt Nord for Flensborg-Chausséen, alene gjorde 270 Skud. Denne Artillerikamp blev ført under meget ulige Forhold, thi de høitliggende Skandser frembød et stort og tydeligt Maal for Fjendens Ild, medens hans forsænkede Batterier vare saa godt skjulte i Terrainet, tildels bag Gærder og Hegn, at der kun kunde rettes efter Glimtene af Skuddene, og at Virkningen aldeles ikke kunde iagttages. Skandserne lede paa denne Dag ikke ret meget, hverken paa Personnel eller Materiel, hvorimod Besætningen paa høire Fløi mistede sit Ly, ved at næsten samtlige herværende Barakker og de fleste Gaarde og Huse bleve stukne ibrand af de Nord for Dybbøl-By placerede 6pundige riflede Kanoner.

Kl. 5 Eftermiddag begyndte Fjenden fra Batterierne paa Broagerland at bombardere Sønderborg, hvorved denne ulykkelige By paa det Haardeste blev hjemsøgt. I Tillid til, at Fjenden ikke uden Varsel vilde foretage den barbariske Handling at bombardere en aaben By, var en stor Døl af Indvaanerne, som vare flygtede bort efter

den forholdsvís kun ringe Bekastning af Byen den 15de Marts, igjen vendt tilbage til sine Boliger og borgerlige Sysler, men nu bleve de om Eftermiddagen den anden April paa en grusom Maade udrevne af deres Vildfarelse. Granat paa Granat slog ned i Byens vestlige og sydlige Dél, og især syntes det gamle Slot og Raadhusets Spir at være Maalet for Fjendens Skud. Alle Bygninger i denne Dél af Byen bleve mér eller mindre sønderskudte. Saavel den Bygning, hvori Hovedkvarteret var etableret, som den commanderende Generals Bolig bleve flere Gange truffne, hvorfor Hovedkvarteret om Aftenen maatte flyttes til en Gaard høiere oppe i Byen. 3die Infanteribrigade, der denne Dag som Reservebrigade var indkvarteret i Byen og paa Slottet, blev alarmeret og beordret udenfor Byen. En større Ulykke indtraf ved at en 24-pundig Percussionsgranat sprang midt i et af 16de Regiments Compagnier, netop som det i god Orden rykkede bort fra den Gaard, hvori det havde været indkvarteret; 1 Officéraspirant og 25 Mand bleve herved dræbte eller frygtelig kvæstede.

I Løbet af Aftenen og Natten bleve flere Bygninger antændte; men det lykkedes dog det under Ingenieur-commandoen militært organiserede Brandcorps, der havde faaet en udmærket Assistance fra det københavnske Brandvæsen, ved store Anstrengelser at blive Herre over Ilden. Ved denne Tjeneste, og under Forsøg paa at redde Indbo og Varebeholdninger, bleve ikke faa af de Militaire og af Byens Indvaanere dræbte eller saarede.

Om Natten blév Besætningen i Stillingen to Gange alarmeret ved, at vore Forposter paa høire Fløi bleve angrebne. Forposterne tilbageviste vel disse Angréb, men Arbejderne i Stillingen maatte dog saalænge tildels standses.

Vort Tab var paa denne Dag 12 døde og 56 saarede Underofficerer og Menige.

Den 3die April.

Hele Natten og i Løbet af Dagen vedblév Bombardementet af Sønderborg med uformindsket Heflighed, og da der samtidig rasede en heftig Storm, blév det tilsidst umuligt for det trætte Brandcorps, med de tildels ødelagde Slukningsapparater at blive Herre over de stedse paany udbrydende Ildebrande. Størstedelen af den sydlige og vestlige Dél af Byen gik derfor op i Luer.

Den nærmeste Følge af Sønderborgs Bombardement var, at denne By maatte opgives som Quartér for Reservebrigaden, der nu henlagdes i nogle Bygninger i Brohovederne og i en dér opslaaet lille Teltleir. Den i Stillingen commanderende Divisionsgeneral med Stab etableredes i Færgegaarden mellem Brohovederne, Hovedkvarteret flyttedes til Ulkebøl, og Garden til Fods henlagdes i Barakkerne ved Sundsmark, med Undtagelse af 1 Compagni, der som Politicorps blév i Sønderborg, hvor Oberst Hirsch udnævntes til Commandant. Den ubeskadigede Dél af Byen, som nu var forladt af saagodtsom hele den bedre Dél af sin Befolkning, blév fremdeles benyttet til Quartér for Artilleri- og Ingenieur-commandoernes Stabe, for den afløste Dél af Artilleri- og Ingenieurcompagnierne og for en Dél af Sanitetscorpsen. Ligeledes beholdt Intendanturen forskellige Etablissementer her. Ambulancen i første Linie flyttedes fra Caroline Amalie Skolen til Møllerne Øst for Byen. Telegraphstationen i Sønderborg bibeholdtes, og en ny oprettedes i Nordre-Brohoved, hvorved Divisionskvarteret sattes i Forbindelse med Hovedkvarteret i Ulkebøl.

Saaledes var paa denne Dag alle Troppeafdelinger og militaire Institutioner igjen anbragte paa en hensigtsmæssig Maade, og med Hensyn til selve Forsvaret af Dybbølstillingen havde man kun vundet, idet Reservebrigaden i Brohovederne var langt hurtigere og nærmere ved Haanden end i Sønderborg; derimod ophørte den velgjørende Forfriskning, som den ene af de 4 Brigader

der anvendtes til Stillingens Besættelse, havde havt ved hvert tredje Døgn at kunne komme under Tag og nyde den venligste Deltagelse og Omsorg fra Byens trofaste, danske Beboere, som aldrig trættes, skjøndt de i to Maaneder havde været overlæssede med en uhyre, stedse veksellende Indquartering. Dette var et føleligt Savn, der ikke blev uden kjendelig Indflydelse paa Sundhedstilstanden, ligesom ogsaa Bombardementet havde den uheldige Følge, at Besætningen berøvedes en stor Del af de Ressourcer, som en større By altid tilbyder: den blev nu næsten udelukkende henvist til at leve af Naturalforpleiningen, og her fremtraadte skarpt Manglerne ved den mindre heldige Maade, hvorpaa det for Tropperne saa vigtige Marketendervæsen var ordnet, idet Marketenderne for en stor Del negtede, eller paa anden Maade unddroge sig fra, at følge deres Afdelinger over i Stillingen.

Fjenden fortsatte Beskydningen med uformindsket Heftighed hele Dagen, og Ilden blev fra vor Side livlig besvaret. Henad Aften ophørte Bombardementet af Sønderborg, hvorimod Beskydningen af Stillingen vedblev hele Natten. Skandserne havde paa denne Dag lidt en Del; men Skaden repareredes om Natten. I Skandse Nr. III var Forsvarspalissaderingen en Del ødelagt, i Skandse Nr. IV var Broen beskadiget, og i Nr. V var Strubepalissaderingen sønderskudt; dette var ogsaa Tilfældet med Stormpælene foran Skandse Nr. VI.

Vort Tab var paa denne Dag 2 døde og 39 saarede Underofficerer og Menige.

Den 4de April

vedblev den fjendtlige Beskydning ligesom de foregaaende Dage, og fra vor Side blev den besvaret efter bedste Evne. Skandserne lode en Del, men blev dog den paafølgende Nat, da Fjendens Ild taug, satte i fuldstændig tjenstdygtig Stand.

For Besætningen i Stillingen, navnlig for Infanteriet, begyndte nu en lang Periode fuld af Lidelser og Savn, der daglig blev større og større og først endte med Stillingens Indtagelse. Infanteriet var i den alleruheldigste Situation, idet det i den stærkeste, concentriske Artilleriild rolig maatte blive paa den anviste Post i Skandser eller Løbegrave, uden at blive oplivet af nogen- somhelst Activitet mod Fjenden. Da Beskydningen fra Batterierne paa Broagerland begyndte, havde Besætningen af venstre Fløj, perpendiculart paa Løbegravene, opkastet en Del Traverser, bag hvilke den dækkede sig, naar de udstillede Poster averterede Skud fra Broager; men nu da Fjenden ogsaa aabnede Ilden fra Frontalbatterier og for en stor Del anvendte vertical Ild, blev det meget vanskeligt for Besætningen at skaffe sig blot den tarveligste Dækning. Den gjorde dog en Del Forsøg herpaa, ved at grave Fordybninger og Huler, hvis Antal og Udstrækning mod Slutningen af Forsvaret antog saa store Dimensioner, at det ikke var uden betænkkelige Følger for Stillingens Forsvarskraft. Terrainet bag Skandser og Løbegrave blev i høj Grad ufremkommeligt og vildt; Overblikket over Tropperne hindredes, og det blev næsten en Umulighed at tilbagedrive Fjenden, hvis det skulde lykkes ham at trænge gennem Løbegravslinien. Paa den anden Side opfordrede forskellige Omstændigheder til ikke at forhindre disse Dækningsarbejder; thi Tabene blev med hver Dag større og større. Infanteriet bar forøvrigt med en beundringsværdig Resignation den tunge Tilskikkelse, i det kolde skarpe Aprilsveir, 24 Timer ad Gangen, uvirksom at være bunden til samme Plet, uden at kunne koge, ja ofte, naar Beskydningen var heftig, uden at kunne røre sig, medens Døden hyppig slog ned i Rækkerne.

Vort Tab var denne Dage 5 døde og 26 saarede Underofficerer og Menige.

Den 5te April.

Om Formiddagen taug den fjendtlige Ild; den begyndte først om Eftermiddagen Kl. 2 $\frac{1}{2}$, saavel fra Fronten som fra Batterierne paa Broagerland. I Skandse Nr. I blév en 36pundig Kuglekanon og i Nr. V en 24pundig Kuglekanon demonteret; Brystværn, Traverser, Palissader m. m. lede en Dél Skade, men dog ikke mere, end at den med Lethed blév istandsat den følgende Nat. Ilden blév jævnt besvaret fra Skandserne med Undtagelse af Skandserne Nr. VII og X, der ikke deltog i Fægtningen.

Om Aftenen Kl. 11 bleve vore Forposter paa venstre Fløi heftig angrébne og kastede tilbage af en meget betydelig fjendtlig Styrke. Reservebrigaderne bleve strax alarmerede, Brigaderne i Barakkerne besatte den tilbagetrukne Linie, og Brigaden i Brohovederne rykkede frem med et Regiment til Dybbøl-Mølle og med en Bataillon bag Slutten mellem Skandserne Nr. VI og VIII. Af Styrken paa Als blév 1ste Divisions Stab, 3die Brigade, Garden til Fods og 10de og 11te Batteri alarmerede og beordrede over i Stillingen. 3die Brigade besatte Brohovederne, og Garden rykkede frem til Barakkerne. Natten forløb imidlertid temmelig rolig; kun høstes Fjenden ivrig at arbeide foran Stillingens venstre Fløi.

Vort Tab var paa denne Dag 4 Officér saaret, samt 2 døde og 12 saarede Underofficerer og Menige.

Den 6te April.

Henad Morgenen, omtrent Kl. 3, gik de 2 Forpostcompagnier (1 af 5te og 1 af 10de Rgmt) frem, for at komme til Kundskab om Fjendens Forehavende og søge at indtage den tidligere Stilling. Herved udspandt der sig en heftig Fægtning, under hvilken det lykkedes de to Compagnier efter nogen Tids Forløb at tilbageerobre vore Skyttegrave, med Undtagelse af den længst fremskudte paa Chausséen. Dette Resultat blév dog ikke

opnaaet uden betydelige Tab; begge Compagniecommandeurerne, Capitain Hansen af 10de og Pr. Lieut. Ravn af 5te Regiment, samt Sec. Leut. Jensen af 5te Regiment faldt; endvidere havde vi en Dél Døde og Saarede af Underklasserne, og ved det natlige Angréb blév en Snés Mand af 10de Regiment tagen tilfange. Ved Dagens Frembrud viste det sig, at Fjenden havde foretaget sit Angréb den foregaaende Aften, for at kunne skyde sin Forpostlinie længere frem; han havde benyttet Natten til at grave Huller for Vedetterne og c. 200 Alen bag disse større Dækninger for Soutienerne.

Fjenden havde nemlig opgivet den projecterede Overgang til Als ved Ballegaard og besluttet sig til at skride til en regelmæssig Beleiring af Stillingen. I denne Anledning blév det af ham i Batterierne langs Als-sund anbragte riflede Skyts nu for største Delen bragt tilbage foran Dybbølstillingen. Tillige ankom med Jernbanen fra Tydskland store Transporter af Ammunition og Beleiringsmateriel til Flensborg, hvorfra det, tildels tilsøs, blév transporteret ad Flensborg-Fjord og Nybøl-Nór næsten lige til Foden af Dybbølstillingen. Overcommandoen maatte meget beklage, at de indskrænkede Kræfter, over hvilke Marinen kunde raade, ikke tillod at forhindre denne Trafik paa Flensborg-Fjord, der i høj Grad lettede Fjenden en Transport, som, udført pr. Axe, vilde have taget betydelig længere Tid.

De nærmest paafølgende Nætter anvendte Fjenden til at anlægge sin 2den Parallel og til Ommontering med riflet Skyts af en Dél af de alt eksisterende Batterier samt til Anlæg af ny. Ved Skydningen fra disse stadig forøgede Batterianlæg, i Forbindelse med den ensilerende Ild fra Broagerbatterierne, tilveiebragte Fjenden en Krydsild, som hører til de voldsomste i Beleiringerens Historie, og som uden Tvivl vilde have været tilstrækkelig til tilsidst at drive os ud af Stillingen. At Fjenden alligevel gik frem i det Hele efter den regelmæssige

Beleirings Forskrifter, skyldes vistnok den alvorlige Modstand, han paa ethvert Trin af Forsvaret havde mødt, navnlig den energiske Maade hvorpaa Angrebet den 28. Marts var slaaet tilbage. Dog benyttede han ved sine Beleiringsarbejder næsten udelukkende den flyvende Sappe, fordi Ilden fra Skandsernes, for største Del glatte, Skyts blév domineret i den Grad af hans hovedsagelig riflede, at man ikke var istand til at tvinge ham til en langsommere Fremgangsmaade.

Paa denne Dag begyndte den fjendtlige Ild først Kl. 1 Eftermiddag og vedvarede til Aften, uden at den derved anrettede Skade paa Værkerne var betydelig. I hver af Skandserne Nr. IV og VI blév en Affutage gjort ubrugelig. Ogsaa Sønderborg blév igjen bombarderet, og der udbrod Ild to Gange; men begge Gange lykkedes det Brandcorpset at blive Herre over den. Fra Skandserne Nr. II, IV, V, VI og VIII bleve de fjendtlige Arbejder foran venstre Fløi beskudte hele Dagen; men, skjøndt denne Ild tillige fortsattes om Natten, forhindrede den dog ikke Fjenden fra at montere forskellige Batterier i en Afstand af 16—1800 Alen foran Stillingen. Fra Skandse Nr. III blév der af og til gjort nogle Kast med 24pundige Haandmorterer. Om Aftenen blév der udbragt 50 Voldtaprifler til Skandserne, og Infanteribesætningen fik Ordre til at afgive gode Skytter til deres Betjening.

Da Forposterne foran venstre Fløi ved Mørkets Frembrud skulde indtage Natstillingen, viste det sig, at Fjenden havde fremskudt sine Forposter saa langt, at vore Vedetter ikke kunde indtage deres sædvanlige Plads. Man maatte derfor indskrænke sig til at udstille Lytteposter foran de enkelte Skyttegrave.

Vort Tab var paa denne Dag, foruden de 3 nævnte Officerer, 11 Døde, 32 Saarede og 23 Fangne af Underklasserne.

Den 7de April.

Kl. 9 Morgen begyndte den fjendtlige Beskydning, dels mod Stillingen, dels mod Sønderborg, og fortsattes hele Dagen. Fra Batterierne paa Broagerland blév der om Dagen gjort 484 Skud og om Natten 16 Skud. Ilden blév jævnt besvaret fra Skandserne, især fra Nr. IV, hvor Ilden først standsele, efter at Skandsen havde lidt meget, og Artillericommandeuren, Sec. Lieut. Petersen, var bleven saaret. Jordværkerne lede ikke ubetydelig denne Dag, og af Materiel blév i Skandse Nr. I sonder-skudt en Affutage; i Nr. III blév en 12pundig Kuglekanon demonteret; i Nr. IV demonteredes en 4pundig riflet Kanon og en 2pundig Granatkanon; i Nr. V demonteredes en 24pundig Granatkanon, og to Affutager ødelagdes; i Nr. VI og VII beskadigedes en Affutage, og i Nr. VIII demonteredes en 12pundig riflet Kanon og to Affutager beskadigedes.

Da det nu viste sig at Fjendens Beleiringsarbejder vare rettede mod Strækningen Nr. I—VI, blév det besluttet at fortsætte den tilbagetrunkne Linie til Skandse Nr. VII. Endvidere begyndte man i Løbegraven mellem Skandserne Nr. III og IV at anlægge et forsænket Batteri til 2 Piecer, med Traverser og Parados mod Broager.

Vort Tab var paa denne Dag 1 Officer saaret samt 4 Døde og 37 Saarede af Underklasserne.

Den 8de April.

Om Morgenen opdagede man, at Fjenden i Løbet af Natten, i en Afstand af c. 900 Alen fra Værkerne havde anlagt sin 2den Parallel med Batterier paa begge Fløiene; ligeledes opdagede man fra Skandse Nr. X og fra Als, at Fjenden havde bygget et nyt Batteri bag «Bødkerhuset», imellem Ragebøl og Dybbøl-By. Den fjendtlige Beskydning begyndte Kl. 7 Morgen og var i Forhold til de foregaaende Dage tiltaget betydelig i Heflighed; fra

Frontalbatterierne virkede et betydelig større Antal riflede Piecer, og fra Broagerbatterierne blé; paa denne Dag alene gjort 1150 Skud. Fra vor Side blé; der fra Skandse Nr. II gjort 90 Skud, som næsten alle vare rettede mod Broagerbatterierne; fra Batterierne paa Als, navnlig Súrlykkebatteriet, blé; det bag »Bødkerhuset« anlagte fjendtlige Batteri saa heftig beskudt, at dets Montering forhindredes.

Skandserne léd paa denne Dag meget betydelig saavel paa Jord- som paa Træværlet; Merlonerne vare paa sine Steder næsten raserede; i Skandse Nr. II var Broen sønderskudt, Barrièrestolper bortskudt, og Porten holdtes kun ved Afstivning. Af Materiel blev ødelagt i Skandse Nr. I en 36pundig Kuglekanon; i Nr. II en 12pundig riflet Kanon, to Affutager og en Bridsk; i Nr. V en 12pundig Kanon; i Nr. VI to Affutager; i Nr. VIII en Affutage; i Nr. IX en 84pundig Granatkanon og to Affutager, foruden en Dél Hjul og Betjeningsstøi m. m. Om Natten gik de sædvanlige Reparations og Erstatningsarbejder deres vante Gang, og da Fjendens Ild taug, lykkedes det tildels at retablete Værkerne. Dog blé; det fra nu af uoverkommeligt at vedligeholde Traverserne i Værkerne; man turde heller ikke mere søge at erstatte de beskadigede Piecer, naar de blot nogenlunde endnu kunde anvendes til Kardætskskydning, da man derved løb Fare for, at Kanonerne manglede i det afgjørende Øieblik.

Efter den usædvanlig stærke Beskydning havde man Grund til at formode, at Fjenden vilde prøve et Stormangrøb paa Stillingen, hvorfor den største Aarvaagenhed blev indskærpet samtlige Commanderende saavel i Løbegravene som i Skandserne; tillige paalagdes det Artilleri-commandeurerne, stedse at have alle Kanoner ladte. Den egenlige Artillerikamp maatte fra dette Tidspunkt opgives, da Fjendens Ild var vor saa betydelig overlegen. Da han stedse mod hvert enkelt Skydeskaar kunde rette flere Piecer, blé; den af vore Kanoner som skød, strax

Maalet for disse, og Skandserne overvældedes af en saa heftig Ild, at Artilleristerne maatte søge Dækning i Krudtmagasinerne og kun efterlode enkelte Observationsposter. Da det var af største Vigtighed at bevare et saa stort Antal Kanoner som muligt til Stormen, blé; det nødvendigt, om Dagen at blendere Skydeskaarene med Sandsække og trække Kanonerne til Siden, for at skaffe dem mere Beskyttelse af Traverserne. Om Natten aabnedes da atter Skydeskaarene, og de ladte Kanoner sattes i Batteri. Ligeledes blé; der, for at bevare de i Kanonplacementerne opstillede Feltpiecer, givet Ordre til ikke mere at déltage i Artillerikampen. Fra nu af indskrænkede Skydningen om Dagen sig derfor til, at der blé; rettet enkelte Skud mod de fjendtlige Arbejder; derimod blé; der oftere skudt om Natten.

Da vi saaledes ikke mere ved Artilleriilden vare istand til at standse de fjendtlige Beleiringsarbejder, var det at forudsé, at disse med stedse forøget Hurtighed vilde nærme sig Værkerne, hvis de ikke paa anden Maade bleve opholdte eller ødelagte, og at Tidspunktet for Stillingens Fald altsaa ikke kunde være fjernt. Overcommandoen anerkjendte fuldkomment den store Betydning, det vilde have, om Dybbølstillingen kunde holdes, til Conferencen, hvis Sammentræden var under Forhandling mellem Cabinetterne, sammentraadte og mulig fik en Vaabenstilstand bragt istand. Den besluttede derfor at lade udføre en saa heftig Beskydning som mulig af de fjendtlige Paralleler og Løbegrave, og samtidig at holde en større Infanteristyrke disponibel, som kunde rykke frem og ødelægge Fjendens nærmeste Arbejder i det Tilfælde, at der ved Beskydningen skulde indtræde gunstige Forhold for et saadant Forehavende, der, hvis det lykkedes, betydelig vilde standse den fjendtlige Fremrykning. Beskydningen skulde udføres af alt det Skyts i Stillingen, som kunde bære mod Beleiringsarbejderne, og indledes og understøttes

af Rolf-Krake, hvis Deltagelse Escadrechefen, i en Conference med Overcommandoen, havde lovet denne. Heraf ventede man sig god Virkning; da man haabede, at Panserbatteriet med sine 60pundige Kanoner vilde kunne enfilere de fjendtlige Arbejder, som tildels vare anlagte perpendiculart paa Vemmingbund, og ikke alene udøve god Virkning mod Fjendens Skyts, men ogsaa tvinge hans Tropper til at forlade Løbegrave og Slugter, som dækkede dem mod Skandsernes Ild, og derved tillige udsætte dem for denne. Det blev bestemt, at Foretagendet skulde udføres den næste Morgen Kl. 5 ved Dagens Frembrud, og alle fornødne Ordre i denne Anledning bleve udgivne. I Løbet af Natten indtraf imidlertid i Hovedkvarteret i Ulkebøl en Melding fra Chefen paa Rolf-Krake, som gik ud paa, at han ikke saa sig istand til at løbe ind i Vemmingbund og overtage den for ham bestemte Dæl i Foretagendet. Denne Vægning blev tildels motiveret ved, at det var kommen til Marinens Kundskab, at Fjenden i Vemmingbund havde udlagt en stor Mængde Fiskenet, hvis Tilstedeværelse i Farvandet vilde være meget hemmende for Panserbatteriets fri Manoeuvring og let kunde bevirke dets fuldstændige Ubevægelighed; hvorved det vilde i høj Grad være udsat for at blive gjort utjenstdygtigt og saaledes at mangle i det mest afgjørende Øieblik — naar Fjenden vilde forsøge en Storm. Overcommandoen blev meget pinlig berørt ved denne Melding, og da herved Hovedfactoren i det alt befalede Foretagende kom til at mangle, samt da Chefen paa Rolf-Krake ikke stod i noget Commandoforhold til Overcommandoen, ansaa denne det for nødvendigt, foreløbig at opgive Angrebet. Saavel til Tropperne paa Als som til Besætningen i Stillingen udgik der derfor Contraordre.

Det turde nu ikke længer opsættes at gøre Regeringen officielt bekendt med Situationen og forberede den paa den snart indtrædende Nødvendighed af en Til-

bagegang fra Dybbølstillingen. En Beretning herom afgik med Posten den 9de April til Krigsministeriet.

Vort Tab paa denne Dag var 1 Officér saaret, samt 7 Døde og 76 Saarede af Underklasserne.

Den 9de April.

Ilden fra Broagerbatterierne var paa denne Dag mindre stærk; der blev ialt gjort 130 Skud, som væsensligst vare rettede mod Terrainet bag Værkerne og tildels mod Skandserne Nr. I, V og VI; derimod var Ilden fra de fjendtlige Frontalbatterier temmelig heftig. Fra Skandse Nr. III bleve om Morgenens nogle fjendtlige Ammunitionstransporter beskudte. Om Natten blev Røgebøl beskudt fra Skandse Nr. X og fra Alssundbatterierne. I Skandse Nr. I var Brystværnet foran de to midterste 24pundige Granatkanoner ødelagt; i Skandse Nr. V havde Brystværn og Palissader lidt en Dæl, og i Skandse Nr. VI var Blenderingen foran Krudtmagasinet Nr. 1 falden noget sammen; Blokhuse og Traverser m. m. havde lidt en Dæl. Af Materiel blev sønderskudt: i Skandse Nr. I en Affutage, og i Skandse Nr. IV to Affutager. Da den fjendtlige Ild om Natten var svag, lykkedes det at etablere Værkerne Nr. I, II og III, hvorimod det var vanskeligt at vedligeholde den ydre Ildlinie i Nr. IV, V og VI. I Skandse Nr. II istandsattes Broen, og i Facen anbragtes et 6 Fod høit og 9 Fod dybt Galeri med blanderet Indgang til Abri for en Dæl af Besætningen. Ved Skandse Nr. I indrettedes et Espingolplacement til Bestrygning af Forstranden, og tillige anbragtes her en grøn Lanterne, hvormed der skulde gives Signal til Rolf-Krake om natlige Angreb.

Reservebrigaderne fik Ordre til at holde Appel Kl. 4 om Morgenens, og der blev truffet nogle forandrede Bestemmelser for disse Brigaders Placering i Tilfælde af et Stormangreb paa Stillingen. En Bataillon af den i

Brohovederne camperende Brigade blev, som nærmeste Reserve for Besætningen af høire Fløis høire Halvdél, henlagt til nogle Barakker ved Aabenraaveien.

Vort Tab var paa denne Dag kun 2 Døde og 7 Saarede.

Den 10de April.

Efterat en tæt Taage, som hele Morgenens havde hvilet over Stillingen, Kl. 10½ var lettet, begyndte den fjendtlige Beskydning som sædvanlig saavel fra Broagerbatterierne, hvorfra blev gjort c. 800 Skud, som fra Frontalbatterierne; desuden bleve Skandserne Nr. III, IV, V og VI bekastede fra fire ny anlagte Mortérbatterier. Dybbøl-Mølle var vel flere Gange tidligere tiltædig bleven truffen af fjendtlige Granater, men Fjenden havde dog indtil nu skaanet den, fordi den afgav et ypperligt Retningspunkt for hans Kanoner. Efterhaanden, som han rykkede nærmere, blev Møllen, der ragede høit op over det omliggende Terrain, ham farlig, fordi den kunde afgive en god Station for vore Observationsposter, der herfra vilde kunne se lige ned i hans Løbegrave. Han rettede derfor paa denne Dag en heftig Ild mod Møllen, som tilsidst blev skudt sammen. Skandsernes Brystværn, Traverser m. m. lede en Dél, hvorimod Skaden paa Materiel ikke var ret stor paa denne Dag.

Súrlykkebatteriet beskød om Dagen det fjendtlige Batteri ved «Bødkerhuset» og bekastede om Natten Byerne Dybbøl og Ragebøl, uden at denne Ild blev besvaret.

Nogle Baade, som Marinen havde udsendt, optog i Løbet af Natten i Vemmingbund, c. 150 Alen bag Skandse Nr. I, omtrent 100 Favne af de af Fjenden udlagde Fiskeræder.

Fjendens Beleiringsarbejder begunstigedes meget ved en Taage, som i nogle Favnes Høide hvilede over Ter-

rainet, og i de, forøvrig, lyse Nætter forhindrede os i at jagttage Fjendens Foretagender.

Et Regiment, 15de, afgaves extraordinært til Arbejde i Stillingen fra 8 Aften til Midnat. Under heftig Beskydning sløifedes en Dél Hegn og Barakker imellem den tilbagetrukne Linie og Værkerne.

Vort Tab var paa denne Dag 4 Døde og 26 Saarede.

Den 11te April.

Før Daggry, omtrent Kl. 4, bleve Forposterne paa venstre Fløi angrebne. En længere Fægtning udspandt sig, i hvilken vore Forposter holdt deres Stilling; den kostede os 2 Officerer og c. 30 Underofficerer og Menige. Reservebrigaden i Barakkerne var strax ved Alarmeringen bleven beordret frem til Besættelse af den tilbagetrukne Linie; Fremrykningen maatte ske i en stærk Granatild, hvorved 1 Officér og flere Menige saaredes. Al Bevægelse i sluttede Afdelinger i Terrainet bag Værkerne var fra nu af forbunden med ikke ubetydelige Tab.

Ved Dagens Frembrud opdagede man, at Fjenden i Løbet af Natten havde anlagt sin tredje Paralel i en Afstand af c. 600 Alen fra Stillingen, og tillige bemærkede man flere ny Batterianlæg ved Batterup og ved Snogbæk.

Den fjendtlige Beskydning af Stillingen tiltog opad Dagen meget i Heflighed og var især rettet mod Skandse Nr. VI, men efter Kl. 4 Eftermiddag blev Skandse Nr. IV tillige meget heftig beskudt, saa at der endog sendtes hele Salver imod Skandsen. Alene fra Broagerbatterierne blev der gjort 1026 Skud. Fra Súrlýkkebatteriet blev i Løbet af Dagen og Natten gjort 76 Skud, dels mod Dybbøl By, dels mod Batteriet tilhøire af Byen. Omtrent Kl. 1 Eftermiddag begyndte dette Batteri, med riflet Skyts, livlig at besvare Súrlýkkebatteriets Ild. Fjenden

fremsendte nu ogsaa Skarpskytter mod Stillingen, og fra nu af blév hvert Hoved, der viste sig over Brystværnet eller i Skydeskaarene, Maalet for velrettede Skud.

I næsten alle Værkerne léd Brystværn, Traverser, Palissader m. m. betydelig Skade. I Skandse Nr. III revnede Formuren til Krudtmagasinet; i Skandse Nr. IV gik der Ild i Blokhuset, som dog atter blev slukket; i Skandse Nr. VI beskadigedes Blenderingen foran Krudtmagasinsdøren, og Betonmuren ved et af Krudtmagasinerne revnede rundt om hele Døren i en Fods Afstand fra denne. Af Artillerimateriel ødelagdes i Skandse Nr. II en 12pundig Kuglekanon; i Nr. III en Bridsk, og i Nr. IV to 24pundige Granatkanoner. Om Natten var den fjendtlige Ild saa heftig, at alt Arbejde næsten var umuligt, da Mandskabet idelig maatte søge Dækning; dog lykkedes det nogenlunde at restaurere Værkerne og endog at anlægge Mortérbridsker i Løbegravene mellem Skandserne Nr. II og III, som og at begynde Anlægget af forsænkede Kanonpladse mellem Skandserne Nr. VI og VIII, samt tilhøre af Nr. X; Hegnet bag Skandserne Nr. VIII og IX blév forstærket med Grene til Kanonpladse, og i den tilbagetrukne Linie blev Chausséen gennemskaaren.

Om Dagen indløb et Telegram fra Krigsministeren, hvori denne, som Svar paa Overcommandoens Indberetning af 9de April, meddelte, at det var Regeringens Anskuelse, at Dybbølstillingen skulde holdes til det Yderste, og lovede nærmere skriftlig Meddelelse.

Vort Tab var paa denne Dag 4 Officerer, der saaredes, samt 20 Døde, 50 Saaredes og 10 Fangne af Underklasserne.

Den 12te April.

Den fjendtlige Beskydning var ligesaa heftig, som den foregaaende Dag. Alene fra Broagerbatterierne blév der gjort 1160 Skud. Naar nogen af vore Kanoner løs-

nede et Skud, rettede Fjenden en saa overvældende concentrisk Ild imod den, at den maatte holde inde. Saaledes gik det Skandse Nr. VIII, som gjorde nogle Skud mod en Vogncolonne, og Skandse Nr. IX, som om Morgenens gjorde 8 Skud mod det fjendtlige Batteri ved Batterup. Fra Skandse Nr. II blév der rettet nogle Skud mod Broagerland, og fra Skandse Nr. III blév der om Natten gjort 18 Kast med 24pundige Haandmortérer. For imidlertid dog saa kraftig som mulig at besvare den fjendtlige Ild, placeredes der i en Slugt paa Als i Nærheden af Baadsagerbatteriet fire 12pundige riflede Kanoner, som skøde over hele Stillingen og paa denne Maade med Held overtog en stor Del af den Virksomhed, Skandsernes Skyts maatte fritages for, for at dette kunne reserveres til selve Stormangrebet. De bekastede de fjendtlige Løbegrave foran venstre Fløi og Dybbøl By. Fra Súrlykkebatteriet blév der hele Natten igjennem skudt mod de paa-begyndte Batterier ligeoverfor Batteriets høire Fløi, uden at man dog derved hindrede Fjenden i at montere dem. Nu begyndte Fjenden*) heftig at beskyde Batterierne langs Alssund, og paa denne Dag navnlig Kjærvigbatteriet, hvis Brystværn strax viste sig at have en altfor ringe Modstandsevne. Da det paa Grund af sin Beliggenhed tillige var meget domineret, besluttede man strax at rømme det.

Virkningen af den fjendtlige Ild var denne Dag særdeles stor. Saavel Værkerne som Materiellet léd betydelig, og Reparation og Erstatning besværliggjordes i høj Grad ved den heftige Skydning om Natten. I Skandse Nr. IV gik der Ild i en Voldkasse og nogle hundrede Sandsække; det lykkedes dog at slukke Ilden ved Paafyldning af Jord; Gravpalissaderne, især i Struben, vare meget ødelagte, Blokhus, Skydeskaar og Traverser demo-

*) Súrlykkebatteriet var nemlig allerede tidligere bleven beskudt af Feltbatterier.

lerede, og Broen i en meget maadelig Tilstand. I Nr. V, hvor en Bjælke i Krudtmagasinet var knækket, var dette i en meget mislig Tilstand. I Nr. VI var Jordopfyldningen paa Krudtmagasinerne, Traverser, Brystværn, Palissader og Broen meget medtagne, og Blenderingerne foran Krudtmagasinerne vare skudte itu. Af Artillerimateriel ødelagdes i Skandse Nr. II en Bridsk; i Skandse Nr. IV en Affutage og i Nr. VI to Affutager. Foruden Reparationsarbejderne, fuldførtes i denne Nat: 6 Skydeskaar i Værket foran Dybbøl-Mølle, Kanonpladsen mellem Nr. VIII og IX og en Blendering til Lægernes Afbenyttelse bag Nr. IX. Foran Skandse Nr. V udlagdes en Døl Harver.

Barakkerne ved Chausséen bleve oftere truffne af de fjendtlige Granater, hvorfor de paa denne Dag maatte forlades, saa at Reservebrigaden fra nu af camperede under aaben Himmel, noget nærmere ved Brohovederne.

Vort Tab var paa denne Dag meget betydeligt, nemlig 1 død og 2 saarede Officerer samt 17 Døde, 81 Saarede og 7 Fangne af Underklasserne.

Den 13de April.

Paa denne Dag var igjen den fjendtlige Beskydning meget heftig. Foruden fra de Batterier, som tidligere havde været i Virksomhed mod Stillingen, aabnede Fjenden nu ogsaa Ilden fra Batterierne ved Batterup og beskød herfra Værkerne paa høire Fløi, Broerne over Alsund og den nordvestlige Døl af Sønderborg med 24pundige riflede Kanoner. Nordre Bro blev truffen af en 24pundig Spidsgranat, som dog ikke gjorde videre Skade. Fra Batterierne paa Broagerland blev der om Dagen gjort 889 og om Natten 208 Skud. Saavel Jordværkerne som Materiellet led betydelig, og, da Restaurationen var besværlig, var nu Skandsernes Kraft betydelig svækket. I Skandse Nr. I vare samtlige Kanoner demonterede, og

Broen var saa ødelagt, at der hverken kunde indtransporteres Kanoner eller Affutager. I Skandse Nr. II vare endnu 5 Kanoner tjenstdygtige, uagtet Skandsen havde været meget stærkt beskudt; men Broen var her ligesaa medtagen som ved Skandse Nr. I. I Skandserne Nr. III og IV vare især Brystværn og Traverser meget ødelagte. I Skandse Nr. V havde de Granater, som havde truffet Jordopfyldningen, bragt Døren til Krudtmagasinet til at hælde en Døl forover. I Skandse Nr. VI var kun 3 Kanoner fuldstændig og 2 tildels tjenstdygtige imod Fronten; Broen var saameget ødelagt, at intet Skyts kunde føres over den, og Skandsens Indre var bragt i en saadan Tilstand, at det ikke uden store Forberedelser var muligt at flytte Skyts fra et Sted til et andet i Skandsen. Skandserne paa høire Fløi havde især lidt Skade paa Brystværn og Traverser m. m.

Sûrlykkebatteriet og to 4pundige riflede Kanoner, som vare placerede i en Indskæring paa Veien fra Byggegaarden til Kjærvigbatteriet, beskød de fjendtlige Batterier foran Stillingens høire Fløi. Men den fjendtlige Ild mod Sûrlykkebatteriet var saa heftig, at det maatte holde inde med Skydningen i nogen Tid midt paa Dagen. Om Eftermiddagen aabnede det atter sin Ild; men, da de fjendtlige Projectiler henad Aften begyndte at trænge hêlt igjennem Brystværnet, maatte Ilden fra Batteriet igjen standses. Om Natten bleve de to Skydeskaar længst tilvenstre reparerede, og de to 84pundige Granatkanoner anbragte i disse og dækkede ved en Travers, der opkastedes tilhøre for dem. Tilvenstre for Batteriets Krudtmagasin begyndte man paa et nyt indskaaret Placement, i hvilket man flyttede disse to Kanoner hen, saasnart det var færdigt.

Fra de af Fjenden ved Staugaarde og Snogbæk anlagte Batterier bleve, foruden Kjærvigbatteriet, denne Dag ogsaa Arnkilsørebatteriet og Skovbatteriet beskudte, og

det viste sig, at disse sidste Batteriers Brystværn, ligesom det førstnævnte, besad en altfor ringe Modstandsevne imod Virkningen af de fjendtlige Granater.

Da Situationen med hver Dag blev mere og mere kritisk, og da Besætningen ved den anstrengende Tjeneste begyndte at trættes, havde Overcommandoen fra Fredericia requireret den 8de Infanteri Brigade, bestaaende af 9de og 20de Infanteri-Regiment. Da denne Brigade nu var ankommen til Als, blev det muligt at foretage en Forandring i den bestaaende Tjenesteturnus, saaledes at Infanteriet, som hidtil havde gjort Tjeneste i Stillingen i 6 Døgn og derefter havt 3 Hviledøgn paa Als, nu kun behøvede at blive 3 Døgn i Stillingen og derefter kom 3 Døgn til Als. Samtidig hermed indskærpedes det Tropperne, at de stedse maatte holde sig parate til hurtig Udrykning. Feltartilleriets Afløsning blev ogsaa forandret; de 4 Feltbatterier, som med 8 Kanoner besatte forskellige Kanonplacementer i Stillingen, havde hidtil afløst hinanden hvert Døgn. Da Fjenden imidlertid beskød Chausséen heftig paa den Tid, Afløsningen fandt Sted, og da man havde lidt følelige Tab herved, blev det bestemt, at hvert af Feltbatterierne skulde afgive en Deling, som skulde forblive i Stillingen, medens kun Mandskab og Bespænding afløstes. Ifølge denne Bestemmelse besatte:

2det Batteri	Placementet	tilhøre for	Chausséen
8de	—	—	mellem Skandserne Nr. VIII og IX
10de	—	—	tilvenstre for Chausséen
11te	—	—	tilhøre for Skandse Nr. X.

Ved dette Tidspunkt modtog Overcommandoen en Skrivelse fra Krigsministeriet, i hvilken Befalingen om, at Dybbølstillingen skulde holdes til det Yderste, gjen-toges. Ved Siden af en Bemærkning om, at Krigsministeriet ikke vilde gribe ind i Dispositionen over

de Overcommandoen underlagte Kræfter, fremsattes der dog en Dél Antydninger og Tilkjendegivelser af, hvorledes denne Disposition burde være; disse tydede imidlertid gjennemgaaende paa, at man, saa langt fjernet fra Krigsskuepladsen, ikke ret var istand til at bedømme de factiske Forhold rigtig. Overcommandoen blev derfor nødt til at imødegaa disse Bemærkninger og udarbejdede i den Anledning en omstændelig Beretning til Krigsministeriet.

Den 13de om Aftenen omtrent Kl. 10, da 6te og 4de Regiments Forpostcompagnier rykkede frem, for at afløse de 2 Compagnier af 5te og 10de Regiment, som havde besat Forposterne paa venstre Fløi, brød pludselig en meget betydelig fjendtlig Styrke, der ansloges til c. 4 Batailloner, frem fra Slugterne mellem Vemmingbund og Chausséen og kastede sig, uden at affyre et Skud, over vore Skyttegrave. Det vil erindres, at Fjenden den 6te April havde etableret sig saa nær ved disse, at vi her ikke mere kunde udstille nogen egenlig Vedetkjæde, men maatte nøies med at udstille Lytteposter ikke ret langt foran Skyttegravene. Da Terrainets Beskaffenhed nu tillod Fjenden ubemærket at samle større Afdelinger i Nærheden af disse, kunde de smaa Trups i Skyttegravene, da de i Mørket pludselig bleve angrebne af en saa betydelig Overmagt, ikke gjøre nogen sonderlig Modstand, men bleve strax culbuterede, og omtrent Halvdelen af 5te Regiments Forpostcompagni blev tagen til Fange. De tilbageviggende Compagnier bleve optagne af de 2 Compagnier af 6te og 4de Regiment, der nu aabnede en levende Geværild mod Fjenden, som standsede ved vore Skyttegrave. Compagniernes Stilling paa den aabne Mark foran Skandserne, generede imidlertid Ilden fra disse; de bleve derfor paa Strækningen fra Vemmingbund til Chausséen trukne tilbage til Løbegravene omtrent Kl. 11½, og efterlode kun enkelte Poster, som snege sig frem i

Terrainet; og nu blév Fjenden i Løbet af Natten beskudt med Kardætsker og Granater fra Skandserne. Efterat Overcommandoen havde modtaget Melding om det Passerede, gav den Ordre til, at de to Forpostcompagnier næste Morgen, kort før Dagens Frembrud, Kl. 4, skulde gjøre et Forsøg paa at tage de tabte Skyttegrave tilbage.

Vort Tab var paa denne Dag igjen meget betydeligt, nemlig 2 Officerer døde, samt 21 Døde, 95 Saarede og 102 Fangne af Underklasserne.

Den 14de April.

Fjenden havde benyttet Natten til at vende de tagne Skyttegrave om og saavidt mulig forbinde dem indbyrdes; han holdt dem tillige stærkt besatte og var forberedt paa et Modangreb. Til den befalede Tid Kl. 4 brøde de to Compagnier i 4 Colonner ud gennem de snevre Debouchéer, som næppe tillod Fremrykning med Sectionsfront. Skjøndt med lidet Haab om et gunstigt Udfald, kastede Compagnierne sig dog rask og modig over de nærmeste Skyttegrave og forsøgte herfra at udvikle sig til Siderne; men de bleve modtagne af en saa overlegen heftig Ild, at de hurtigst maatte søge tilbage gennem Debouchéerne til Løbegravene. Tabet var ikke ringe; blandt Andre faldt her Sec.-Lieutenant Hansen af 6te Regiment, gennemboet af flere Kugler. Compagnierne bleve nu fordelte i Løbegravene og fik tilligemed de øvrige herværende Compagnier Ordre til, naar Mørket faldt paa, eller naar Veiret var taaget, at fremsende Lytteposter, hvilket fra nu af var det eneste Sikkringsmiddel, som kunde anvendes foran den Dél af Stillingen, der strakte sig fra Vemmingbund til Chausséen.

Fjendens Beskydning af Stillingen var denne Dag ikke saa heftig som de foregaaende Dage; saaledes blév der fra Batterierne paa Broagerland om Dagen kun gjort

573 Skud og om Natten 48. Fra Skandse Nr. VI gjordes nogle Kast med Haandmorterer mod Fjendens Arbejder foran venstre Fløi. Fra Skandse Nr. VIII blév der gjort nogle Skud med en 12pundig riflet Kanon; men Fjenden beskød strax Skandsen saa voldsomt, navnlig med Granatkardætsker, at den maatte holde inde med Chageringen. Fra Skandse Nr. IX blév der gjort nogle Mortérkast, hvorefter Fjenden rettede en saa stærk concentrisk Ild mod den fra 4 forskellige Batterier, at en stor Dél af Materiellet blév ødelagt; saaledes bleve tre 84pundige Granatkanoner truffne af fjendtlige Projectiler, den ene paa Tapperne, de to andre paa Mundingsfladerne; den første blév ikke sat i tjenstdygtig Stand, men de to sidste, hvis Affutager tillige vare en Dél ødelagte, kunde kun i Nødsfald gjøre et enkelt Skud, hvorfor den ene blév ladt med Kardætsk, den anden med en Pose Stén, da intet Projectil kunde føres ind gennem Mundingen; endvidere bleve en Mortérstol og en Affutage truffne. Fra Skandse Nr. X bleve 8-24pundige Kugleskud rettede mod de fjendtlige Batterier, men derefter blév denne Skandse, ligesom de to andre, overvældet fra 3 Batterier, saa at den maatte ophøre med Skydningen. Om Natten traf et fjendtligt Projectil lige i Mundingen paa en med Kardætsker ladet 24pundig Kulekanon; Skuddet antændtes og gik af, men Kanonen var ødelagt.

Skandserne havde paa denne Dag lidt en Dél, især Skandserne Nr. VI og X. I Skandse Nr. VI var det ikke muligt at foretage nogen Omflytning eller Supplering af Materiellet, da det Indvendige af Skandsen kun var uformelige nedstyrtede Jordmasser og Huller, og desuden var Broen impassabel for Skyts. I Skandse Nr. X var Brystværnet en Dél nedskudt, hvorfor det om Natten blév forstærket ved en 4 Fods indvendig Tilbygning med Sandsække. Ved alle Skandser blév der om Natten, saavidt Omstændighederne tillode det, arbeidet ufortrødent paa

at udbedre Skaden. Endvidere paabegyndtes Forberedelser til Sprængning af Krudtmagasiner og Strubebrystværn i Skandserne Nr. IV og X, og i Nr. X tillige af høire Flanke. Da flere af Broerne til Skandserne ikke mere kunde trækkes ind, blév det paalagt Artillericommandeurerne, i Tilfælde af Angreb, at sprænge dem.

Flankebatteriet blév baade om Dagen og om Natten meget stærkt beskudt af svært fjendtligt Skyts, hvorved saavel Materiellet som Jordværket léd meget. Denne Ild foruroligede tillige vor sædvanlige natlige Beskydning af Terrainet foran venstre Fløi fra de fire 12pundige rifledede Kanoner i Placementet i Nærheden af Baadsagerbatteriet, men forhindrede den dog ikke.

Langs Alssund fandt denne Dag en temmelig livlig Artillerikamp Sted. Fra Indskæringer bag et Hegn Syd for Rønhave beskød 8-4pundige rifledede Kanoner de fjendtlige Batterier ved Ravnskøbel og Randsgaard i Ryggen. Der blév ialt gjort 409 Skud med saa god Virkning at Fjendens Ild, som strax rettedes mod disse Piecer, flere Gange blév bragt til Taushed. Fra det fjendtlige Batteri ligefor Arnkilsøre blév under Fægtningen Rønhave og senere Skovfogedhuset skudte i Brand. Fra et Batteri, som Fjenden om Middagen anbragte Syd for Sandbjerg, beskød han Rønhave, Kjær-By og de i Nærheden liggende Barakker, hvorved en Del af disse bleve stukne i Brand.

Ved et Telegram anmodede Krigsministeren, den 14de om Formiddagen, den commanderende General om at indfinde sig paa Telegraphstationen, da Ministeren ønskede en Samtale med ham. Den commanderende General, som den 9de havde havt et Uheld tilhest, var imidlertid meget lidende og kunde ikke forlade Stuen, hvorfor han beordrede Stabschefen til paa sine Vegne at møde paa Telegraphstationen i Augustenborg. Efterat Stabschefen var ankommen her, Kl. 11½, fandt en Samtale Sted imellem ham og Krigsministeren, i hvilken det op-

naaedes, at Overcommandoen erholdt fri Hænder til at handle efter Omstændighedernes Bydende. Men om Eftermiddagen indløb til Overcommandoen et Telegram, i hvilket Krigsministeriet meddelte, at Regeringen efterat være gjort bekendt med den pr. Telegraph stedfundne Samtale imellem Krigsministeren og Stabschefen, fastholdt sin tidligere udtalte Anskuelse, at Dybbølstillingen skulde holdes til det Yderste, selv om deraf skulde resultere forholdsvis betydelige Tab.

En ny Fremstilling af Situationen blév nu samme Aften expederet med Posten til Kjøbenhavn, og Overcommandoen rettede hele sin Bestræbelse paa at vinde Tid og holde Stillingen, idetmindste, indtil Svar kunde indtræffe. For at opnaa denne Hensigt, optog den igjen Planen om at lade Rolf-Krake løbe ind i Vemmingbund, for, i Forbindelse med det endnu brugelige Skyts i Stillingen, at søge at overvælde Fjendens Batterier foran venstre Fløi. Efter Conference med Escadrechefen blév det ogsaa bestemt, at Rolf-Krake næste Morgen den 15de skulde foretage den Expedition, som ikke var kommen til Udførelse den 9de April, og alle fornødne Ordre udgik igjen fra Overcommandoen.

Det betydelige Tab paa denne Dag var 1 død og 2 saarede Officerer, samt 15 Døde, 82 Saarede og 5 Fangne af Underklasserne.

Den 15de April.

Henad Morgenstunden indtraf i Hovedkvarteret i Ulkebøl en Officér, som var sendt fra Chefen paa Rolf-Krake, for at melde, at denne heller ikke denne Gang saa sig istand til at efterkomme Overcommandoens Ønske om at løbe ind i Vemmingbund, for at beskyde de fjendtlige Batterier og Paralleler. Stabschefen, som skiftevis med Souschefen tilbragte Natten i Stillingen, var dér

denne Nat, for at overvære de givne Ordres Udførelse og mulig træffe Dispositioner over Tropperne, som stode parate. Den nævnte Søofficer blev derfor anmodet om hurtigst mulig at begive sig til Dybbølstillingen. Han traf her Stabschefen henimod Kl. 4 og afgav Meldingen, som blev motiveret ved omtrent de samme Grunde, som de, der den 9de vare blevne anførte for, at Rolf-Krake ikke kunde foretage den til denne Dag ansatte Expedition. Overcommandoen blev derfor nødt til at opgive at standse Fjendens Fremrykning paa denne Maade, og Situationen blev med hvert Øieblik mere og mere betænkelig; navnlig kunde den Mulighed ikke lades ude af Betragtning, at det kunde lykkes Fjenden, efter et heldig udført Stormangreb, at trænge over til Als samtidig med vore tilbageslaaede Tropper, inden Broerne bleve afbrudte eller kunde skydes isænk. Et Forslag om, at Rolf-Krake, under en saadan Eventualitet, skulde dampe gennem Sundet, og derved løbe Broerne isænk, troede Marinen ikke at kunne indlade sig paa, medens den forøvrig i en i Hovedkvarteret afholdt Conference, hvor de høistcommanderende Søofficerer vare tilstede, villig lovede at bidrage efter yderste Evne til Forsvaret af Als. Overcommandoen maatte derfor selv træffe yderligere Foranstaltninger, for at sikre Retraitten til Als og Forsvaret af denne Ø, navnlig ved Sønderborg. I dette Øiemed blev der i Slottet anbragt et blanderet Batteri, som kunde beskyde Broerne og Sundet. Kirkebatteriet blev udvidet og forsynet med en venstre Flanke, hvorfra Broerne kraftig kunde bestryges, og Kanonerne sættes i Skydeskaar. Løbegrave opkastedes langs Havnen i Sønderborg, og i to Etager paa Bakkerne tæt Nord for Byen og længere nordefter paa de vigtigste Steder langs Alssund. Langs hele Sundet blev der etableret et System af forsænkede Batterier, som vare fuldstændig dækkede mod den modsatte Kyst, men hvorfra Sundet kunde bestryges paalangs

under eventuelle Overgangsforsøg. De ældre Batterier langs Sundet bleve saavidt mulig retablerede, og Bestemmelser tagne om Anlæg af ny og stærkere Batterier.

Ved Dagens Frembrud opdagedes det, at Fjenden i Løbet af Natten havde anlagt en 4de Parallel i en Afstand af 400 Alen fra Stillingen; denne Afstand var saa lille, at Fjendens Stormcolonner kun vilde behøve en meget kort Tid for at overskride den, og der var derfor ikke meget Haab om, at Skytset i Stillingen i den Tilstand, hvori det befandt sig, vilde faa Tid til at virke tilstrækkelig, til at en Storm kunde afslaaes.

Den fjendtlige Beskydning af Stillingen var paa denne Dag mindre heftig end sædvanlig; saaledes blev der fra Batterierne paa Broagerland kun gjort 279 Skud om Dagen og 40 Skud om Natten. En Dæl af disse Skud vare rettede mod Broerne over Alssund, hvilke ogsaa bleve beskudte fra Batterierne ved Batterup. Enkelte Granater traf Broerne, dog uden at tilføie dem videre Skade; andre faldt i selve Brohovederne.

Den ved Beskydningen foraarsagede Skade blev saavidt mulig repareret om Natten. Skandse Nr. I havde især lidt, saa at alt Skyts atter var demonteret i denne Skandse. Broen til Skandse Nr. II blev gjort passabel for Skyts, for at man om mulig kunde redde noget af det riflede Skyts, der kun vilde være af ringe Nytte ved en Storm.

I Løbet af Dagen begyndte Fjenden at anlægge Communicationsgange fra 4de Parallel henimod den Slugt, der strakte sig op mod Skandse Nr. III. Vel bleve disse Arbejder foreløbig standsede ved en velrettet Geværild fra Infanteriet i Løbegravene og Skandserne, ligesom de ogsaa bleve beskudte fra Skandse Nr. V; men det var at forudsæ, at Fjenden den paafølgende Nat vilde sætte sig varig fast i Slugten, og da han herved paa en foruroligende Maade vilde have nærmet sig Skandse Nr. III,

var det at befrygte, at han paatænkte en Underminering og Sprængning af dette Værk. For at imødegaa et saadant Foretagende, blév der begyndt paa et Minegaleri, som udgik fra Graven og førtes ind under Kapitalen. I dette var der om Morgen den 18de April sat 12 Rammer.

Fra Sørlykkebatteriet bleve de fjendtlige Arbeider ved Batterup beskudte med to 84pundige Granatkanoner, hvorved 2 Gaarde bleve skudte i Brand; Batteriet blév derefter heftig beskudt af Fjenden, og han rettede ogsaa en særdeles levende Ild mod Flankebatteriet, som ikke kunde besvare denne Ild, da den var enflerende. Fra de 4pundige riflede Kanoner i Indskæringerne Syd for Rønhave blév der denne Dag kun gjort 48 Skud, da Fjendens Beskydning saavel fra 2 Batterier i Fronten som fra Batteriet ligeoverfor Arukllsøre var saa heftig, at det var meget vanskeligt at holde vor Ild vedlige.

Om Natten bleve Fjendens Arbeider foran venstre Fløi atter beskudte fra de 12pundige riflede Kanoner ved Baadsagerbatteriet.

Da 3die Infanteri-Brigade, bestaaende af 16de og 17de Regiment, om Aftenen skulde rykke over i Stillingen til Afsløsning, gjorde Mandskabet tilligemed den faste Afdeling af Militairarbeiderne et Forsøg paa at negte Lydighed. For at indføre den ny Tjenesteturnus, som ved 9de og 20de Regiments Ankomst var bleven mulig, havde det nemlig været nødvendigt at indskrænke den nævnte Brigades Hviledage paa Als fra 3 til 2, og i disse havde Brigaden endda kun havt liden Ro. Efter Afsløsningen den 13de havde den sént om Aftenen maatte marchere til det længst bortliggende Cantonnement omkring Egen, hvor den først ankom henad Morgen den 14de; allerede den 15de maatte den tidlig rykke til Sønderborg, for dér at udhvile efter den 2 Miles Marche, forinden den om Aftenen skulde rykke over i Stillingen. Paa Grund heraf troede de Menige, der, som tidligere paa-

vist, udelukkende bestod af ældre Mandskab fra mange forskellige Afdelinger, at de vare forurettede, idet de ikke kunde forstaa, at Tjenesten skulde blive strengere, fordi 2 ny Regimenter vare komne til Assistance. Ved Ankomsten til Sønderborg blév Mandskabet desuden paa-virket af alle de slette Elementer, som altid vide at samle sig bag enhver Armé, og som, idet de solgte Fødevarer og udskænkede Brændevin, opfordrede det til Ulydighed. Da Signalet til Opbrud blev givet, stimlede Mandskabet under vilde Hurraraab om Officererne og forhindrede disse i at komme til Orde og vise det Pligtstridige i denne Opførsel. Melding om denne betænelige Begivenhed afgik pr. Telegraph til Hovedkvarteret, hvor den commanderende General strax lod sig bringe paa en Vogn og med Stabschefen ilede til Sønderborg. Generalens, Brigadecommandeurens og flere høierestaaende Officerers indtrængende Ord bragte Mandskabet tilbage til dets Pligt, og da flere af Regimenternes ældre og mést ansete Officerer satte sig i Spidsen for Compagnierne, rykkede Brigaden over i Stillingen, hvor den sædvanlige Afsløsning fandt Sted. Denne sørgelige Begivenhed havde saaledes ingen videre Følger, kun efterlod den et nedslaaende Indtryk hos de Commanderende, hvis faste Tillid til Mandskabet blév rystet, og den vakte Frygt for, at Exemplet skulde smitte de andre Afdelinger. Der blév paabudt en streng Undersøgelse af det Passerede; men denne faldt dog senere bort, paa Grund af Regimenternes gode Holdning og Tapperhed under Stormen den 18de April.

Vort Tab paa denne Dag var 2 saarede Officerer, samt 11 Døde, 45 Saarede og 2 Fangne af Underklasserne.

Den 16de April.

Den maritime Styrke havde faaet en meget væsenlig Forøgelse, ved at Panserfregatten Dannebrog den 14de var ankommen i Farvandet ved Als og havde taget

Station ud for Alsford. Overcommandoen havde andraget paa, at Fregatten vedblivende maatte deltage i Forsvaret af Als og Dybbølstillingen, og ønskede, dels paa Grund af Farvandets Beskaffenhed, dels af Hensyn til Fregattens betydelige Artilleristyrke, at den anvendtes i Vemmingbund til at flankere Stillingens venstre Fløi, medens Rolf-Krake fik det Hverv at bevogte og forsvare Alsford. Forinden Rolf-Krake afgik til denne ny Bestemmelse, gjorde Overcommandoen et sidste Forsøg paa at faa den til den 16de om Morgenen at foretage den to Gange tidligere projecterede Expedition ind i Vemmingbund; men ogsaa denne Gang maatte dette opgives paa Grund af Chefens alvorlige Modforestillinger. Heller ikke den af Overcommandoen attraaede Disposition over Dannebrog blev iværksat.

Den fjendtlige Beskydning af Stillingen, som i den forløbne Nat havde været svagere, tiltog op ad Dagen meget i Heflighed, især fra Frontalbatterierne; den var derimod mindre stærk fra Broagerbatterierne, hvorfra der om Dagen blev gjort 270 Skud og om Natten 40 Skud. Fjendens Arbejder skrede rask fremad, og da han var kommen tilstrækkelig dybt ned i Jorden, saa at han fandt Dækning, kunde vor Infanteriild ikke være af megen Virkning. Fra vore Skandser blev Fjenden beskudt, især om Natten; saaledes blev der fra Skandse Nr. III gjort 4 Kardætskskud og 15 Kast med Haandmorterer, fra Nr. IV 8 Granatskud og 2 Kardætskskud med 84pundige Granatkanoner; fra Nr. V blev der gjort 3 Skud, og fra Nr. VI 1 Kardætskskud og 36 Kast med Haandmorterer. Fra 3 Stkr. 12pundige rifledes Kanoner, som denne Nat vare flyttede fra Stillingen i Nærheden af Baadsagerbatteriet til en Slugt ved Mai Mølle paa Als, blev der gjort 150 Skud ud over Stillingen mod de fjendtlige Arbejder foran venstre Fløi.

Flanke- og Baadsagerbatteriet bleve ogsaa denne Dag beskudte af Fjenden, men dog ikke saa voldsomt

som de foregaaende Dage. De 4pundige rifledes Kanoner i Indskæringerne Syd for Rønhave optog for sidste Gang Kampen mod Fjendens nordlige Batterier; men den fjendtlige Ild var saa voldsom, at der kun kunde gøres 47 Skud, og man besluttede derfor at opgive denne Kamp.

Et Compagni af 17de Regiment, som havde besat Forposterne paa den Strækning, som vi endnu havde i Besiddelse foran venstre Fløi, nemlig fra Chausséen til Slugten mellem Skandserne Nr. VI og VIII, blev om Aftenen kort efter Mørkets Indtræden, pludselig angreben af en meget betydelig Overmagt. En Dæl af Vedetterne og af de i Skyttegravene placerede Soutiener blev overrumplet og tagen tilfange, og Fjenden satte sig derefter fast i Skyttegravene, som det ikke lykkedes det Compagni af 18de Regiment, der rykkede frem til Afløsning, at fravriste ham.

Hele Natten fortsattes den heftige Beskydning af Stillingen, den stærkeste, der endnu havde fundet Sted om Natten. Foruden mod venstre Fløi, hvor ikke blot Skandserne, men ogsaa Løbegravene, vare Maalet for Fjendens Skud, var Ilden fornemlig rettet mod Skandserne Nr. V og VI og mod Terrainet umiddelbart bagved disse; saavel herimod, som mod Placementerne ved Chausséen, virkede der hele Natten en voldsom krydsende Ild fra Batterierne i Fronten, paa Broager og ved Batterup.

Det er en Selvfølge, at Udbedring af Skandser og Løbegrave under saadanne Forhold kun kunde ské med den største Vanskelighed. Imidlertid blev der dog paa mange Steder udført langt Mere, end man kunde vente, idet Ingenieurerne og det til Arbejde commanderede Mandskab udviste en Ufortrødenhed og et Mod, som fortjener al Paaskjønnelse. I Maaneskinnet saa man dem saaledes arbejde paa Kronen af Brystværnene, uden at lade sig forstyrre af de rundt omkring nedslaaende Granater.

En unavngiven københavnsk Borger havde tilstillet Overcommandoen den betydelige Sum af 5000 Rd. til Ud-

deling blandt de Troppeafdelinger, der ved Mod og Udholdenhed gjorde sig bemærkede under Forsvaret af Dybbølstillingen. Den 1ste Præmie paa 200 Rd. blév, ifølge Ingenieurcommandoens Indstilling, tildelt 6te Infanteri-Regiments 1ste Compagni. Det er os en Glæde, her at kunne anføre dette smukke Træk af patriotisk Sindelag. Det blév modtaget af Arméen med Taknemlighed og Paaskjønnelse, ikke alene fordi Summen i og for sig var saa betydelig, men ogsaa fordi det var Arméen et kjærkomment Bevis paa, at dens farefulde og vanskelige Gjerning med Deltagelse blév fulgt i Hjemmet, — et Bevis, hvortil den trængte.

I denne og den paafølgende Nat bleve de tvende endnu ubeskadigede 12pundige riflede Kanoner i Skandse Nr. II indtransporterede til Sønderborg, da man hellere vilde søge at redde dem til Brug i paakommende Tilfælde paa Als, end fortsætte den ved Fjendens heftige Ild meget indskrænkede Beskydning af Batterierne paa Broagerland.

Vort Tab var paa denne Dag 1 død og 1 saaret Officér, samt 21 Døde, 65 Saarede og 58 Fangne af Underklasserne.

Den 17de April.

Ved Dagens Frembrud saas det, at Fjenden i Løbet af Natten havde vendt de om Aftenen erobrede Skyttegrave om og forbundet dem indbyrdes med hinanden; ligeledes bemærkedes flere nyanlagte Batterier. Den fjendtlige Beskydning af Stillingen tiltog meget i Voldsomhed op ad Dagen og var ikke alene rettet mod Skandser og Løbegrave, men ogsaa mod Terrainet mellem Skandserne og Alssund, hvor nu næsten hver Plet var bestrøget af Fjendens krydsende Ild. Brohovederne, Broerne og Sønderborg bleve ogsaa stærkt beskudte. Samtidig hermed rettede Fjenden Geværild mod hvert Hoved, der viste sig over Brystværnet. Under Beskydningen om For-

middagen blév Blokhuset i Skandse Nr. II igjen skudt i Brand, og det lykkedes ikke denne Gang at faa Ilden slukket. Lieutenant Ancher, som den Dag var Artilleri-commandeur i Skandsen, lod derfor Mandskabet forlade denne, medens han selv i Forbindelse med Lieutenant O. Larssen af Ingenieurerne fordømmede Indgangen til Krudtmagasinet ved Hjælp af Frivillige, forinden han forlod Skandsen.

Situationens Farefuldhed og Alvor paatrængte sig Enhver, der havde Leilighed til at oversé den i sin Hælhed; Værkernes sammenskudte Tilstand og det store daglige Tab af Døde, Saarede og Syge var i høj Grad foruroligende. Regimenternes Styrke, som oprindelig havde været over 1600 Undercorporaler og Menige, var efterhaanden under Forsvaret smeltet meget sammen, og Afgangen var i de sidste Dage overordenlig stor. De 4 Regimenter, der besatte Stillingen i 1ste Linie, og som tilsammen skulde have haft en Styrke af 6400 Mand, mødte saaledes den 13de April kun med 5290 Mand, den 14de med 5156, den 15de med 4835, den 16de med 4540, og den 17de med 4200 Mand. Ogsaa blandt Officererne havde Afgangen været meget betydelig, saa at mange Compagnier commanderedes af ganske unge Reservelieutenanter.

Overcommandoen, som forgæves havde ventet Svar fra Krigsministeriet paa sine Indstillinger, afsendte nu en Forestilling, hvori den, idet den fralagde sig alt Ansvar for Følgerne af et længere fortsat Forsvar af selve Dybbølstillingen, igjen forlangte fri Hænder til at handle efter Omstændighederne. Det var Overcommandoens Hensigt, saasnart denne Bemyndigelse erholdtes, at besætte Stillingen i første Linie med ét Regiment, der visende Bajonetterne over Brystværnet i samme Udstrækning som hidtil, ved et Stormangrøb kun skulde afskyde Geværerne, hvorefter det hurtig skulde trække sig tilbage til Brohovederne, der skulde holdes besatte af et andet Regi-

ment. Man antog, at Batterierne, paa Als og Brohovedets Kanoner, der strax vilde faa frit Skud, kunde standse Fjendens Fremtrængen, indtil Brohovederne vare blevne rømmede og Broerne afbrudte. Ved denne Foranstaltning vilde ikke alene det daglige store Tab i Stillingen betydelig forringes; men et stort Nederlag vilde sandsynligvis undgaas og Fjendens Triumf i høj Grad ned sættes, da kun den sammenskudte, forladte Stilling faldt i hans Hænder.

Om Formiddagen blev en dristig lille Expedition foretaget af Fjenden, der i 2 Baade, hver besatte med 6 à 8 Mand, hurtig gik over Alssund til det forladte Arnkilsørebatteri, hvor han løselig fornaglede 2 Kanoner og derpaa skyndsomt trak sig tilbage til Sundved. En misforstaaet Instruction af den Underofficér, som commandede den nærmeste Feltvagt, gjorde, at dette skete ustraffet.

Om Natten vedblev den fjendtlige Beskydning med uformindsket Heflighed. Fra vor Side blev der endnu denne Nat skudt fra flere af Skandserne, ligesom ogsaa de 12pundige rifledes Kanoner fra Slagten ved Mai-Mølle paa Als hele Natten skøde ud over Stillingen mod Fjendens Paralleler.

Trods den heftige fjendtlige Ild, blev der dog endnu denne Nat arbeidet ivrigt paa Stillingens Islandsættelse, og i Nærheden af Aabenraaveiens Sammenstød med Chausséen fuldendtes et Placement, som den næste Dag skulde monteres med to 84pundige Morterer. Da Ingenieurerne ved Daggry forlode Stillingen, var denne, naar Hensyn tages til den lange og voldsomme Beskydning, i bedre Tilstand, end man kunde vente. Dog var i Skandse Nr. II Aabningen mellem Strubebrystværnets Endeprofiler ikke lukket, og den sønderskudte Bro erstattet med løse Planker; i Skandse Nr. III var Strubepalissaderingen vel continuérlig, men for en Del splintret; i Skandse Nr. IV var det Indre stærkt medtaget, Brys-

værnet var nogenlunde repareret, Gravpalissaderingen var vel i Orden i Fronten mellem Løbegravene, men dette var ikke Tilfældet i Struben; Broen kunde ikke manipuleres, hvorfor der var truffet Foranstaltninger til dens Sprængning; i Skandse Nr. V var Strubepalissaderingen ødelagt, og Barrièreporten kunde ikke lukkes, saa at Værket maatte anses som aabent; i Skandse Nr. VI var Broen i samme Tilstand som i Skandse Nr. IV; i Skandse Nr. IX havde et stærkt Jordskrød udfyldt en Del af Graven.

Den 18de April.

Ved Dagens Frembrud, omtrent Kl. 4, begyndte den voldsomste Beskydning, som Værkerne endnu havde været udsatte for; den fortsattes uafbrudt i 6 Timer og concentreredes hovedsagelig mod Strækningen I—VI, men rettedes ogsaa mod Terrainet bag Skandserne saavel som mod Brohovederne og Broerne over Alssund.

Det vil være overordenlig vanskeligt at faa en paa lidelig og detailleret Kundskab om Dybbølstillingens passive Modstandskraft i det Øieblik, Stormen foretoges^{*)}. Der foreligger nemlig ingen speciel Melding om Værkernes Tilstand fra et sildigere Tidspunkt end Kl. 4—5 Morgen, og man kan derfor kun faa Oplysning om denne ved en Slutning fra Resultaterne af en lignende, men dog aldrig fuldt saa heftig, Ild under Stillingens tidligere Beskydning, samt ved de senere indkomne Indberetninger fra Commandeurerne for 2det og 22de Regiment. Det kan herefter antages for givet, at Liniens Forsvarsstand i det afgjørende Øieblik har været yderst mangelfuld, men at Stillingen dog med en Infanteribesætning, som havde haft ligesaa friske Kræfter som Fjenden, og som havde staaet færdig til at modtage Stormen, endnu, idetmindste for en

^{*)} Selv fra fjendtlig Side vil en Beretning om Skandsernes Tilstand ikke kunne gives; thi strax efter Skandsernes Indtagelse foretog Fjenden betydelige Arbejder i dem, for at sikre sig deres Besiddelse.

vis Tid, vilde have kunnet standse en i Tal overlegen Angriber.

Dog er der endnu nogle Omstændigheder, til hvilke der her maa tages Hensyn. De tidligere omtalte Dækningsarbejder, som Beskydningen af Stillingen i Løbet af de sidste 14 Dage havde fremkaldt, ja tildels fremtvunget, havde efterhaanden naaet et saadant Omfang, at de bleve til stor Skade for Forsvaret under Stormen; desuagtet kunde man vanskelig indskrænke eller forbyde dem, hvorimod der blév gjort Alt, for at forhindre deres skadelige Indflydelse. Skandserne vare desuden hovedsagelig bestemte til Artilleriforsvar; Infanteribankettet havde derfor, som det er paavist ved Beskrivelsen af de enkelte Skandser, en forholdsvis ringe Udstrækning og var tildels beliggende ved Struben. Og endelig var det, paa Grund af den fjendtlige Beskydning, bleven nødvendigt at overfylde Skandserne med Traverser, for at bevare Kanonerne. Alt dette medførte, at Overblik og Commando i Værkerne næsten var bleven umulig, at Ildliniens Udstrækning var formindsket, og at den allerede ringe Infanteribesætning yderligere havde maattet indskrænkes.

Vi have tidligere omtalt, at Overcommandoen havde truffet forskellige Bestemmelser for Troppernes Opstilling i Tilfælde af et Stormangreb. Efterat det var bleven klart, at det fjendtlige Angreb var rettet mod venstre Fløi, havde Overcommandoen foretaget saadanne Forandringer i den almindelige Disposition, at Reserverne hurtigst mulig kunde komme til at optage Kampen paa det truede Punkt. Der gjaldt i saa Henseende følgende Hovedbestemmelser:

I Tilfælde af Angreb paa Stillingens første Linie, skulde, paa Befaling af Regimentscommandeuren ved Chausséen, et Signal (lang Tone) repeteres af dertil langs Chausséen opstillede Hornblæsere, og dette Signal skulde være Alarmeringstegnet for Divisionscommandoen, som

havde Quartér i Brohovedet, samt for de to Reserve-Brigader i Stillingen.

Af disse Sidste skulde den forreste, Brigaden ved Barakkerne, derpaa strax lade 3 Batailloner rykke frem, for at besætte den tilbagetrukne Linie fra Vemmingbund til 200 Alen Nord for Chausséen, og efterlade sin 4de Bataillon ved Aabenraaveien; den anden Brigade, — hvis Hovedstyrke camperede i Brohovederne, medens 1 Bataillon havde en detacheret Opstilling ved Barakkerne ved Aabenraaveien, c. 1500 Alen bag Skandse Nr. X, — skulde ved Alarmering strax lade 1 Bataillon rykke frem, for at besætte den nordligste Del af den tilbagetrukne Linie, derunder indbefattet Løbegravene VI—VII; den skulde lade 1 Bataillon tage foreløbig Opstilling ved Aabenraaveiens Sammenstød med Chausséen og efterlade 1 Bataillon som foreløbig Besætning i Brohovedet. Den 3die Reservebrigade, som paa Befaling af Overcommandoen skulde rykke frem fra sine Cantonnements i Nærheden af Sønderborg (Sundsmark og Ulkebøl), skulde ved sin Ankomst til Sundeved besætte Brohovederne med 1 Regiment og lade det andet rykke frem til Aabenraaveiens Sammenstød med Chausséen. Ved disse Batailloners Ankomst til de bestemte Steder, skulde de der-værende Batailloner rykke frem til den tilbagetrukne Linie og dér slutte sig til deres Regimenter. Endelig skulde Garden til Fods fra sit Cantonnement i Sundsmark dirigeres til Sundeved og tage Opstilling Syd for Chausséen, i Hoide med Barakkerne.

Saaledes udviklet, vilde Dybbølstillingens levende Forsvar altsaa have bestaaet af:

2 Brigader i forreste Linies Skandser og Løbegrave fra Vemmingbund til Alssund;

I anden Linie 7 Batailloner til Forsvar af den tilbagetrukne Linie, nemlig Forskandsningerne A. B. C., Dybbøl-Mølle, Fløchen og Løbegravene indtil Skandse

Nr. VII, samt 1 Bataillon i Reserve bag Skandserne Nr. IX og X;

Ved Sammenstødet af Stillingens Hovedcommunicationer, Chausséen og Aabenraaveien, vilde der være 1 Regiment og Garden, som kunde benyttes til offensive Stød i forskellige Retninger; Brohovederne vilde være besatte af 1 Regiment.

Endelig vilde der i fjernere Cantonnementer paa Als (Egen og Omegn, Tandslet og Omegn), endnu findes to Brigader, som strax skulde trækkes frem i Kampens Nærhed, for at de kunde bruges efter Omstændighedernes Bydende.

Bag Skandserne Nr. V, VI og VIII var der bleven indrettet Kanonplacementer, hvori Feltartilleriet kunde kjøre op og gribe ind i Kampen. Man havde 4 Batterier à 6 Piecer til Disposition, idet hvert af Feltbatterierne, som tidligere vist, daglig afgav 1 Deling til Tjenesten i Stillingen.

Ved den saaledes anførte Fordeling af Tropperne var Overcommandoen overbevist om at have tilveiebragt god Sikkerhed for, hurtigst mulig at kunne møde et Angréb med al den Kraft, som de forhaandenværende Midler tilstedede. Men den var herved unægtelig gaaet ud fra en Forudsætning, som ikke var tilstede i det afgjørende Øieblik, og paa hvis Mangel det paa Grund af Omstændighederne var umuligt at raade tilstrækkelig Bod.

Da der nemlig savnedes en virksom passiv Hindring, maatte man idetmindste have haft et Forpostsystem, som kunde have, om end ikke opholdt Fjendens Fremrykning, saa dog averteret vore Afdelinger saa tidlig, at Modstanden kunde fremtvinge en successiv Udvikling af Kampen. Men efterat Fjenden i Nætterne mellem den 13de og 14de og mellem 16de og 17de April var kommen i Besiddelse af vore Skyttegrave paa Strækningen fra Vemmingbund til Slugten mellem Skandserne Nr. VI—VIII, havde han, medens han udvidede sin 4de Parallel,

logeret sig paa Strækningen mellem Skandserne Nr. II—III i en Afstand af 150—200 Alen fra Skandsernes Ildlinie, og i Natten 16de—17de kom han ligesaa nær ind paa Skandserne Nr. V—VI. Herved blév enhver Udstilling af Forposter paa denne Strækning umulig; og Fjenden, som om Natten observeredes af Lytteposter, der i en indbyrdes Afstand af 100 Alen vare fremskudte fra Løbegravene, kunde om Dagen kun observeres fra selve disse og fra enkelte i Skandserne opstillede Skildvagter.

I Skandserne var om Natten den hele Infanteribesætning tilstede, og ligeledes opholdt Artilleriposter sig ved Kanonerne, som vare satte i Batteri. Men om Dagen gjorde Beskydningens stedse stigende Hæftighed det absolut umuligt at holde Besætningen dér; Artilleristerne søgte da Dækning i Krudtmagasinerne, medens Infanteriet ved Dagbrud var anvist at søge Dækning i Terrainet bag Skandserne indenfor en Afstand af 400 Alen. Derimod var Fjenden nu paa den største Længde af Angrébssfronten istand til skjult at samle større Masser meget nærmere, enkelte Steder endog paa den halve Afstand fra Skandserne.

I Løbegravene tilbragte Besætningen Natten paa Bankettet, Halvdelen staaende med Geværet i Arm, Halvdelen siddende; om Dagen indrømmedes nogen større Hvile, uagtet Mandskabet dog holdtes uafbrudt paa dets Post og i øieblikkeligt Kampberedskab.

Skjondt Besætningen vistnok saaledes ydede det mest Mulige, maatte det erkjendes, at Bevogtningen af Stillingen, navnlig under de i de sidste 24 Timer stedfindende Forhold, ikke var betryggende. Fjenden kunde ad den kortere Vei, hurtigere end vore Tropper, naa Skandserne og i et vilkaarlig valgt Øieblik kaste sig over dem med hele sin Overmagt. Forholdene gjorde det derfor næsten uundgaaligt, at et med nogen Omsigt ledet Angréb maatte mér eller mindre komme i Form af en

Overrumpling, og at Modstanden var brudt, inden den fik Tid til at udvikle sig.

Det var 1ste Brigade (Oberst Lasson) og 3die Brigade (Oberst Wörishöffer), som den 17de April om Aftenen besatte Løbegrave og Skandser; den første kom fra sit tre Dages Cantonnement paa Als, den sidste havde derimod allerede været 2 Døgn i Stillingen. Begge disse Brigader havde haft megen Afgang. 2det Regiment havde saaledes kun 18 Officerer, 57 Underofficerer og c. 1130 Undercorporaler og Menige (til 8 Compagnier kun 13 Officerer, hvoraf 2 svenske og 1 finsk). 22de Regiment havde 22 Officerer, hvoraf 3 svenske, 66 Underofficerer og c. 1000 Undercorporaler og Menige.

Den 8de Brigade (Oberst Scharffenberg), som den 14de April for første Gang var rykket i Stillingen og nu, den 17de, var der paa 4de Døgn, indtog Reservestillingen Øst for Barakkerne.

Af 2den Brigade (Oberst Kauffmann), som det foregaaende Døgn havde besat Stillingens venstre Fløj, camperede 1½ Regiment i Brohovederne, medens 1 Bataillon (1ste) af 3die Regiment bivakkerede i Terrainet tæt bag den ikke længer beboelige Barakkeleir ved Aabenraaveien.

Besætningen i forreste Linie var fordelt paa følgende Maade:

1ste Brigade.

Venstre Fløj: fra Vemmingbund til Skandse Nr. VII.

22de Regiment (Oberstlieutenant Falkenskjold).

Fra Vemmingbund til Skandse Nr. III.

2den Bataillon (Capitain Jensen), 8de, 7de, 5te Compagni som Besætning i Skandserne Nr. I og II ($\frac{1}{2}$ Comp. i hver) og de mellemliggende Løbegrave; 6te Compagni i Reserve.

1ste Bataillon (Capitain Baland), 1ste, 2det, 4de Compagni som Besætning i Løbegravene og i

Skandse Nr. III ($\frac{1}{4}$ Comp.); 3die Compagni i Reserve.

2det Regiment (Oberstlieutenant Dreyer).

Fra Skandse Nr. III til Nr. VII.

2den Bataillon (Capitain Lundbye), 4de, 3die, 7de Compagni som Besætning i Skandse Nr. IV ($\frac{1}{2}$ Comp.) samt Løbegraven III—IV og fra Nr. IV over Chausseen halvveis til Nr. V; 5de Compagni som Reserve. 1ste Bataillon (Capitain Arnholtz), 1ste, 6te, 2det Compagni som Besætning i Skandse Nr. V ($\frac{1}{4}$ Comp.) og Nr. VI ($\frac{1}{2}$ Comp.) og tilstødende Løbegrave; 5te Compagni i Reserve.

3die Brigade.

Højre Fløj: fra Skandse Nr. VII til Alssund.

17de Regiment (Oberst Bernstorff).

Fra Skandse Nr. VII indtil Skandse Nr. IX.

1ste Bataillon (Capitain Lund), 2det Compagni paa Forpost i Skyttegravene foran Skandserne Nr. VIII og IX, 7de og 5te Compagni i Løbegravene VII—VIII og Skandse Nr. VIII ($\frac{3}{4}$ Comp.); 1ste Compagni i Reserve.

2den Bataillon (Capitain Schiwe), 3 Compagnier i Løbegraven VIII—IX og 1 Compagni i Reserve.

16de Regiment (Major Wolle).

Fra Skandse Nr. IX til Alssund.

1ste Bataillon (Major Hein), 6te, 5te, 2det Compagni som Besætning i Skandse Nr. IX, ($\frac{3}{4}$ Comp.), i Løbegravene IX—X og Skandse Nr. X ($\frac{3}{4}$ Comp.); 1ste Compagni som Reserve.

2den Bataillon (Capitain Ravn), 3die Compagni paa Forpost i Skyttegravene foran Skandse Nr. IX til

Alssund, 8de og 4de Compagni som Besætning i Løbegraven fra Nr. X til Alssund og 7de Compagni i Reserve.

Under den heftige Beskydning, der, som Indledning til Stormen, concentreredes mod venstre Fløi, lød vi ikke ubetydelige Tab, navnlig af Officerer. Saaledes bleve ved 22de Regiment 1ste Bataillons Commandeur, Capitain Baland, og 3die Compagnis Commandeur, Premierlieutenant Behrens, dræbte, Regimentsadjudanten, Lieutenant Svane, Lieutenanterne Berlien og Carlsson saarede, og Regimentscommandeuren Oberstlieutenant Falkenskjold fik en lettere Contusion. Ved 2det Regiment blév Commandeuren for 1ste Bataillon, Capitain Arnholtz, saaret, ligesom Oberstlieutenant Dreyer og hans Adjutant, Premierlieutenant Rønnoy, fik lettere Contusioner. Uagtet hverken de to sidstnævnte Officerer eller Oberstlieutenant Falkenskjold derved lod sig afholde fra at udføre deres Commandoer, havde saaledes hvert af de 2 Regimenter paa venstre Fløi kun 17 Officerer, da Stormangrebet skete.

De, som Følge af Ødelæggelser og Ommonteringer, skete Forandringer i Dybbølstillingens Bestyknings fremgaa af hosstaaende Tabel, der saaledes udviser Antallet og, forsaavidt Oplysninger have kunnet skaffes tilveie, tillige Beskaffenheden af det Skyts, som den 18de April var tilstede i Stillingen før Stormen.

Fortegnelse over Skyts i Dybbølstillingen den 18de April 1864.

Anmærkninger.	brugelige		Ødelagt d. 18. April for Stormen.	Summa		24 Mors Morter	84 Mors Morter	4 Mors Kanon	12 Mors Kanon	12 Mors G. K.	24 Mors G. K.	84 Mors G. K.	6 Mors K. K.	12 Mors K. K.	24 Mors K. K.	7	11	2	9	26	10	2	2	9	11	74	11
	Kanon-	Mort.		Kanon-	Mort.																						
andse Nr. I	1	2	1 24 G.K.	3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
begravs Placem. I og II	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
andse Nr. II	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
begravs Placem. II og III	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
andse Nr. III	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
begravs Placem. III og IV	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
andse Nr. IV	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
begravs Placem. IV og Chausséen	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
begravs Placem. tilhøire og	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
ord for Chausséen	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
andse Nr. V	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
andse Nr. VI	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
andse Nr. VII	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
andse Nr. VIII	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Løbegravs Placem. VIII og IX	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
andse Nr. IX	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
andse Nr. X	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
begravs Placem. tilh. af Nr. X	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
begravs Placem. mell. den tilbagetrukne	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Linie og Skanser Nr. II og III	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Den tilbage-	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
trukne Linie	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Mølle paa	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
den trigonometriske Station	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
ordre Brohoved	1	2		3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Summa	74	11		77	11	9	2	10	2	10	2	26	9	2	2	7	11	2	9	26	10	2	2	9	11	74	11

Angrebet.

1. Kampen i første Linie (Kl. 10—10½)*).

Mange iagttagelser gaa ud paa, at Artilleri-Ilden omtrent Kl. 10 holdt et Øieblik inde, at den derpaa atter begyndte, men rettet mod høire Fløi og det længere tilbageiggende Terrain mellem Retranchementet og Brohovederne, og at samtidig en heftig Tirailleurild aabnedes mod Løbegravens Besætning. I dette Øieblik deboucherede Fjenden fra sine Paralleler, hvor han ubemærket havde kunnet samle sig, og gik i 6 Colonner til Storm mod Strækningen mellem Skandserne Nr. I og VI.

Han naaede hurtig Skandse Nr. III; vistnok næsten samtidig det fremspringende Parti Nord for Chausséen, Skandserne Nr. V og VI; og ganske kort efter yderste venstre Fløi ved Vemmingbund.

2det Regiment blév averteret af Observationsposterne; overalt lod Raabet »til Gevær«, og Regimentscommandeuren, der opholdt sig i Løbegravene IV—V, lod Signalet »lang Tone« idelig blæse. Det er dog ikke paa foreskreven Maade bleven repeteret ned til Reserverne — maaské ere Hornblæserne blévne skudte, og det første Signal overdøvet af Artilleriilden, eller borttaget af Vinden, — thi det er paafaldende, hvorlidet man den 18de April ved Reserverne har kunnet høre, hvad der foregik i første Linie.

Næppe vare Fjendens Stormcolonner komne frem foran Parallelerne, før de modtoges af Ilden fra 2det Regiment paa den hele Løbegravslinie tilvenstre af Sail-lanten V—VI og fra flere af de her opstillede Piecer. Men da Terrainet falder pludselig og stærkt tæt foran Skandse Nr. V, lykkedes det dog de mod Skandserne

*) Det er en Selvfølge, at Overcommandoen, ved Affattelsen af den officielle Rapport over Stormen den 18de April, har manglet en Del Oplysninger om Kampen i første Linie, da næsten alle Deltagerne i denne vare dræbte eller fangne. Idet vi med Hensyn til Fremstillingen forøvrigt følge Rapporten, skulle vi derfor supplere den med de senere indkomne Beretninger.

Nr. V og VI fremtrængende Colonner at overskride Chausséen og uden at lide sønderligt af Ilden fra vore her opstillede Tropper; derimod bleve disse Colonner, da de vare ifærd med at overskride Løbegravslinien V—VI, heftig beskudte af Infanteriet, ligesom der fra de 2 Kanoner af 2det Batteri, der under Pr. Lieutenant Nielsens Commando stode i Placementet Nord for Chausséen, blév sendt 5 Kardætskskud mod dem. Om der er bleven skudt fra Placementet Syd for Chausséen eller fra det tilvenstre for Skandse Nr. V, vides ikke; den Commanderende i det første, Corporal Jensen, blév saaret, idet han rettede den ene Kanon. De to 24 Ædige Granatkanoner i Placementet mellem Nr. III og IV stode kampberedte under Corporal Gluds Commando. I Skandserne vare Kanonerne, som sædvanlig om Dagen under den heftige Beskydning, trukne til Siden og Skydeskaarene blænderede med Sandsække. Det maatte derfor vare en kort Tid inden de kunde komme til Skud; desuagtet blév der skudt fra alle Skandser, med Undtagelse af Nr. I og V.

Denne Artilleriild, i Forbindelse med Infanteri- og Artilleriforsvaret fra Løbegravene, foraarsagede Fjenden store Tab; man saa Colonnerne vakle og et Øieblik komme i Uorden; men de gik atter frem, og allerede Kl. 10½ stod Fjenden paa flere Steder paa vore Brystværn. Skandse Nr. III, som var besat af 1 Deling af 22de Regiment, var den, som upaatvivlelig først blév tagen.

Skandse Nr. V, som kun havde en lille Grav, og hvor Strubepalissaderingen var saa ødelagt, at Værket maatte betragtes som aabent, blév derpaa hurtig taget af Fjenden, just i det Øieblik, da Artilleristerne havde demaskeret Skydeskaarene og Artillericommandeuren, Corporal Hansen, var ifærd med at affyre den ene Kanon, som imidlertid forsagede. Infanteribesætningen, en Deling af 2det Regiments 6te Compagni under finsk Lieutenant Sanmark, naaede ikke at komme ind i Skandsen, forinden Fjenden med stor Overmagt havde

besat den. En heftig Kamp begyndte nu mellem den fremtrængende Fjende og Dele af 7de og 8de Compagni, der fik Ordre til at soutenere Skandsebesætningen i dens Bestræbelse for at gjenerobre Skandsen; de bléve dog kastede tilbage af den store Overmagt, og først efterat Regimentscommandeuren, Oberstlieutenant Dreyer, havde ladet disse Afdelinger forstærke med en Dél af 1ste Compagni under Commandérsergent Lommer, lykkedes det ved et rask udført Bajonetangreb at kaste Fjenden ind igjen i Skandsen, men derimod ikke at fravryste ham den.

Fjenden angiver sit Tab omkring Skandse Nr. V til 3 Officerer og 138 Mand.

Efter Fjendens Beretninger skal Skandse Nr. VI være den, paa hvilken den første preussiske Fane blé plantet, men dette kan næppe være rigtigt, da Skandsens Kanoner skød mod Skandse Nr. V, efterat denne var besat af Fjenden. Dog kan der ialfald kun være Tale om nogle Minutter; thi Fjenden angreb Skandsen med megen Kraft, og skjøndt Stormcolonnen ved nogle Kardætskskud, som affyredes fra Skandsen, blé tvungen til at høre til Siden, naaede den dog hurtig Graven, som den tildéls udfyldte med de medbragte Halmsække, og Fjenden trængte herfra ind i Skandsen, saavel over Brystværnet tilhøire for Krudtmagasinet Nr. 1—2, som gennem Struben. Besætningen, det halve 2det Compagni under Sec. Lieutenant Thestrup, fik netop Tid til at rykke frem fra sine Dækningsgrave bag Skandsen og kom ind i den i samme Øieblik som Fjenden. En kort Kamp fandt Sted i selve Skandsen, men Overmagten var for stor, og den lille Besætning maatte snart overgive sig, uden at der desværre blev Tid til at fornagle Kanonerne.

I Skandse Nr. IV samledes strax ved første Geværskud Artilleristerne ved Kanonerne, og Infanteribesætningen, c. 70 Mand af 3die Compagni under Pr. Lieutenant Gjørup, ilede ind i Skandsen, hvorhen ogsaa Commandeuren for Regimentets 2den Bataillon, Capitain Lundbye, begav sig. De blanderede Skydeskaar bleve hurtigt aabnede,

og flere Kardætskskud rettedes med god Virkning mod Colonner, der rykkede frem mod Skandserne Nr. III, IV og V. Det antages, at der er gjort 11—12 Skud fra Skandsen. Efter Capitain Lundbyes Befaling forsøgte Artillericommandeuren, Pr. Lieutenant Crone, at sprænge Broen, hvortil der var truffet Forberedelser om Natten; men Sprængningen mislykkedes. Skandsen blé nu angreben af 13 Compagnier (over 2000 Mand), som under deres Fremrykning bleve beskudte fra alle Sider, saavel fra selve Skandsen, som fra Løbegravene III—IV og IV—V. Fjenden studsede, en Dél af hans Folk løb tilbage, og 2 Faner vare i nogen Tid plantede foran Skandsen, for det lykkedes ham at bestige Brystværnet fra flere Sider. Forsvaret af Skandsen lededes med overordenligt Mod og Dygtighed af Capitain Lundbye, og han understøttedes heri saavel af Infanteri- som Artilleribesætningen, der til det Sidste gjorde deres Pligt. Af Infanteriet gjorde hver Mand i Gjennemsnit 15 Skud. Men den uhyre Overmagt var for knusende, og efterat Kampen, hvori mange faldt eller saaredes, hvoriblandt Lieutenanterne Crone og Åkerhjelm, havde været i over $\frac{1}{2}$ Time, maatte Capitain Lundbye omsider overgive Skandsen; strax efter faldt han for en rasende Preussers Kugle.

Fjenden angiver denne Stormcolonnes Tab til 11 Officerer og 158 Mand.

Medens Kampen rasede i og om de nævnte Skandser, holdt Besætningerne i Løbegravene de indtagne Stillinger og søgte ved den heftigst mulige Ild at standse Fjendens Fremtrængen. Løbegravene III—IV, der vare besatte af 4de Compagni, Pr. Lieutenant Tranberg, bleve enflerede fra Skandse Nr. III, efterat denne var tagen, og kort efter bleve de angrebne i Ryggen af Fjenden, som trængte frem fra Nr. III og noget senere fra Nr. IV. Compagniet forsvarede sig kraftig; en Dél af det maatte dog overgive sig her; en anden Dél, hvem det lykkedes at komme tilbage til den tilbagetrukne Linie, vedligeholdte

liden mod den fremtrængende Fjende, indtil den maatte overgive sig, efterat Compagnicommandeuren var saaret. Strax i Begyndelsen af Angrebet var Besætningen af Løbegravene mellem Chausséen og Skandse Nr. V, 7de Compagni, Pr. Lieutenant Larsen, og 1ste Compagni Pr. Lieutenant Hjort, bleven forstærket med Reserven paa Chausséen, 8de Compagni Sec. Lieutenant Reiter. Dele af disse Compagnier vare alt, som ovenanført, i heftig Kamp med de fra Skandse Nr. V fremtrængende Fjender; Resterne af Compagnierne, i Forbindelse med Halvdelen af 3die Compagni, der havde besat Løbegravene fra Nr. IV til Chausséen, beskød Skandse Nr. IV, efterat den var erobret. Samtidig bleve Skandserne Nr. V og VI beskudte med Granater (c. 20) fra de to 4te Ægige Kanoner af 2det Batteri under Pr. Lieutenant Nielsen. Men Fjenden brød nu med stor Styrke frem fra Skandse Nr. IV mod Dybbøl-Mølle og udbredte sig til begge Sider i Ryggen af Løbegravene, hvor de Besætninger, der vare nærmest Skandsen, maatte overgive sig efter et kraftigt Forsvar. Artillerilieutenant Nielsen foragtede sine Kanoner og førte sit Mandskab mod Skandse Nr. VII og herfra til Brohovederne. 6te Compagni, Pr. Lieutenant Gandil, blév i Løbegravene V—VI angreben fra begge Fløiene af Fjenden, der gik frem fra begge Skandser; efter et haardnakket Forsvar fra Travers til Travers, maatte ogsaa det omsider overgive sig i Løbegravene, da Retraitten var aldeles afskaaren.

Hermed var Modstanden i denne Del af Forskandsningslinien forbi: Fjendens Faner vare omtrent Kl. 10³ plantede fra Nr. III—VI, og Oberstlieutenant Dreyer, der med Rette kunde mene, at han havde opfyldt Overcommandoens Befaling, at gjøre den mest haardnakkede Modstand, trak sig med de Rester af 1ste, 7de og 8de Compagni, som vare i hans Nærhed, henimod den tilbagetrukne Linie. Denne var imidlertid allerede omgaaet fra Dybbøl-Mølle, og den lille Skare søgte derfor henimod Gaarden Nord for Møllen; men da

den ogsaa her mødte Fjenden, som allerede var trængt frem fra Skandse Nr. VI med stor Overmagt, og den saaledes var omringet fra alle Sider, maatte den tilsidst overgive sig.

Besætningen af Løbegravene tilhøre for Skandse Nr. VI, Halvdelen af 2det Compagni, under svensk Lieutenant Holmertz, forsvarede sin Plads en kort Tid, men maatte søge at redde sig, efterat Skandsen var tagen, og trak sig derfor tildels udenfor Løbegravene henimod Skandse Nr. VII, hvorfra der var gjort 15—20 Skud mod Fjenden, men denne havde allerede besat Skandsen, forinden dette halve Compagni naaede derhen, og da dets Retraite herved var afskaaren, maatte det overgive sig. 5te Compagni, der stod som Reserve for Regimentets 1ste Bataillon bag Skandse Nr. VI, besatte, ved første Alarm, strax Løbegravene mellem Nr. VI og VII; da Fjenden var bleven Herre over Skandserne Nr. V og VI, maatte det dække sig bag den ydre Side af Løbegravene, men ogsaa her blev det stærkt beskudt, hvorfor det tog Stilling bag to Hegn, som løb omtrent parallelt med vor Front, indtil det i Forbindelse med Rester af 2det og 1ste Compagni trak sig til den tilbagetrukne Linie; her holdt det sig nogen Tid og beskød Fjenden heftig, men léd store Tab, hvorfor Resterne af Compagniet, ved en Svingning til venstre, trak sig henimod Slugten ved Aabenraaveien; det kom her — c. 20 Mand — i Forbindelse med 9de Regiment og deltog i dette Regiments Angreb paa den fremrykkende Fjende. Efterat dette Angreb var tilbageslaaet, iværksattes Retraitten heldig til Brohovedet.

Saaledes var Lieutenant Holst og Regimentsadjutanten, Pr. Lieutenant Rønnev, der havde sluttet sig til ham, de eneste Officerer af 2det Regiment, som usaarede kom tilbage.

Medens dette foregik paa den høire Halvdél af venstre Fløi, rasede Kampen ikke mindre heftig paa den yderste venstre Fløi, hvor 22de Regiment tappert forsvarede sig.

Det sidste Afsnit af den fjendtlige Beskydning havde her anrettet megen Ødelæggelse, ikke alene blandt Besætningen og, som anført, navnlig blandt Officererne, men ogsaa paa Værkerne og de passive Forhindringer, af hvilke især Palissaderingen fra Skandse Nr. I til Stranden var saagodtsom ødelagt.

Skandse Nr. III var, som tidligere anført, den af Skandserne, der upaatvivlelig først blev tagen. Corporal Hess, som her commandede Artilleriet, fik, efterat have ryddet Skydeskaaret, netop Tid til at affyre den eneste, kun til ét Skud brugelige Kanon, da Fjenden besteg Brystværnet. Det var lykkedes Officéraspirant Schmidt af 22de Regiments 4de Compagni med den knap 30 Mand stærke Infanteribesætning at naa ind i Skandsen før Fjenden. Da nu den 6 Compagnier (c. 1000 Mand) stærke Stormcolonne tilligemed en Del af de mod Skandse Nr. IV bestemte Tropper, dels over Brystværnet dels gennem den ødelagte Del af Strubepalissaderingen trængte ind i Værket, satte han sig med sin lille Skare tappert til Modværge. Med sin Revolver nedskød han Fjendens Fanebærere, men segnede kort efter til Jorden ramt af flere Kugler, og efterat over Halvdelen af Mandskabet var dræbt eller saaret, blev al Modstand brudt, saa Resten af Besætningen maatte overgive sig.

Fjenden angiver sit Tab af Officerer i Kampen omkring Skandsen til 5 Compagnichefer og 3 Lieutenanter, og Stormcolonnens Tab under hele Fægtningen den 18de til 10 Officerer og 138 Mand.

Averteret af Geværilden tilhøre, lod Regimentscommandeuren, Oberstlieutenant Falkenskjold, 3die Compagni, som var Reserve for Regimentets 1ste Bataillon, rykke frem til et Hegn nærmere ved Løbegravene II—III, sendte strax Melding om Fjendens Angreb til Brigaden, og lod samtidig blæse Signalet »lang Tone».

Skandse Nr. I blev strax efter angrebet af den 6 Compagnier (c. 1000 Mand) stærke Stormcolonne, der var trængt frem langs Strandkanten nedenfor Skrænten,

hvor den eneste i Skandsen brugelige Kanon ikke kunde beskyde den. Løbegravsbesætningen tilvenstre for Skandsen blev hurtigt overvældet, og Fjenden trængte gennem en Brèche i den sydlige Flanke ind i Værket, netop som Pr. Lieutenant Johannsen førte Besætningen, 2 Delinger af 8de Compagni derind. Efter en kort Kamp var Fjenden Herre over Skandsen og udbredte sig ustandselig i det bagvedliggende Terrain.

Fjenden angiver denne Stormcolonnens Tab den 18de til 55 Mand.

Fra Skandse Nr. II var der af og til før Stormen bleven skudt med en 84pundig Granatkanon. Sec. Lieutenant Ancher, som denne Dag var Artillericommandeur i Skandsen, havde anbragt en 12pundig Kanon saaledes, at den kunde beskyde Indgangen, som ikke mere kunde lukkes, og tillige bragt en 4pundig riflet Kanon ned til at beskyde Skandsens Indre. I Skandsen brændte endnu Blokhuset, som var skudt i brand den foregaaende Dag. Ved første Alarm rykkede Commandeuren for 5te Compagni, Sec. Lieutenant Grünwaldt, strax med 2 Delinger, c. 70 Mand, ind i Skandsen. Fjendens Stormcolonne, 11 Compagnier (c. 1800 Mand), blev modtagen med Kardætsk- og Geværskud, saavel fra Skandsen som fra Løbegravene og de her placerede Piecer; fra Placementet I—II gjordes 4—6 Skud og fra Placementet II—III nogle Kardætskskud; paa begge Steder bleve Kanonerne fornaglede, inden de faldt i Fjendens Hænder. Ved denne Modtagelse vaklede Stormcolonnen, skilte sig i to Dele og kastede sig ind mod Løbegravene paa begge Sider af Skandsen. Paa begge Steder, især tilvenstre, hvor svensk Lieutenant Knorring commandede det halve 5te Compagni, blev Fjenden afvist; han standsede et Øieblik, men, efterat Skandse Nr. I var tagen, brød han ind i Løbegraven tilhøre for denne Skandse. Af 7de Compagni, Pr. Lieutenant Carlsen, der havde besat disse Løbegrave, blev den venstre Fløj trængt tilbage til det nærmeste Hegn, hvor den satte sig

i Forbindelse med 6te Compagni, Sec. Lieutenant Krogh, der var Reserve for Regimentets 2den Bataillon; derved lykkedes det Pr. Lieutenant Carlsen at holde høire Fløi af Compagniet i dens Stilling i Løbegraven, hvis talrige Traverser her kom til Nytte. Den Dél af Stormicolonnen, der var noget tilhøire for Skandsen brød nu ind over de herværende Løbegrave, som vare besatte af 1ste Compagni, Sec. Lieutenant Averhoff, 2det Compagni, Capitain Grüner, og 3 Delinger af 4de Compagni, Pr. Lieutenant Jæger. Under Capitain Grüners energiske Ledelse ydedes en meget kraftig Modstand, men da Fjenden i store Masser fra Skandse Nr. III udbredte sig i Ryggen paa 4de Compagni, blév dets Modstandskraft brudt, og Fjenden omringede nu 2det Compagni fra alle Sider; det værgede sig med udmærket Tapperhed, men blév tilsidst formelig knust. Næsten alle Commanderende, Capitain Grüner, Lieutenant Kemp, svensk Lieutenant Lundegrén, Officéraspirant Øst, Commandérsergent Lorentzen, Fourér Cords og mange Menige faldt her. Fjenden fortsatte Oprullingen af denne Løbegravslinie; 1ste Compagni forsvarede sig fra Travers til Travers, men da Tilbagetoget var afskaaret, maatte det overgive sig. Tilvenstre for Skandsen holdt 7de Compagni nogen Tid sin Stilling, skjøndt det trængtes stærkt i høire Flanke; men da Lieutenant Knorring faldt, og hans Afdeling sprængtes, kunde Compagniet, da det ogsaa blév angrebet i Ryggen, ikke modstaa længere, men maatte efter et kraftigt Forsvar nedlægge Vaabnene.

Skandse Nr. II holdt sig endnu. Fjendens Forsøg paa at trænge ind gjennem Indgangen afvistes flere Gange, saavel ved Skud fra den 12pundige Kanon som af Infanteribesætningen; men da Løbegravene vare tagne paa begge Sider af Skandsen, lykkedes det Fjenden med stor Overmagt at trænge ind over Brystværnet ved Fyldemagasinet; Besætningen værgede sig tappert: Corporal Nellesmann rev Fanen fra den preussiske Fanebærer;

en ny Fane plantedes; og, da han og vilde rive den til sig, faldt han, gjennemboret af Kugler; den lille, stærkt sammensmeltede Styrke maatte tilsidst overgive sig, dog først efterat Kanonerne vare blevne fornagtede, og Lieutenant Ancher havde gjort et Forsøg paa at sprænge Krudtmagasinet i Luften.

Fjenden angiver sit Tab i og omkring Skandse Nr. II til 180 Mand.

Reserven paa venstre Fløi, 6te Compagni Sec. Lieutenant Krogh, var netop, under en stærk Beskydning fra Broagerbatterierne, naaet frem mod Skandse Nr. I, da denne blév tagen; den understøttede derpaa 7de Compagni; men da Lieutenant Krogh blév haardt saaret, og Compagniet trængtes stærkt i venstre Flanke, maatte det gaa tilbage. I den tilbagetrukne Linie optog det igjen Kampen; men det blév omgaaet og maatte vige tilbage til et Hegn bagved, hvor det holdt sig i omtrent 10 Minutter; ogsaa her blév det angrebet i Ryggen og maatte nu overgive sig, efter et mislykket Forsøg paa at slaa sig igjennem. Reserven for Regimentets høire Fløi, 3die Compagni, havde imidlertid bestaaet en haard Kamp med den overmægtige, overalt fremtrængende Fjende, og meget besværet af Granatilden fra Broagerbatterierne, maatte Compagniet trække sig tilbage til den tilbagetrukne Linie. Lieutenant Beck besatte Saillantén C og Løbegravene henimod Lunetten B, hvor Regimentscommandeuren havde samlet en Dél af 3die Compagnis Mandskab. Paa samme Tid var Bataillonscommandeuren, Capitain Jensen, med Rester af sin Bataillon i Lunetten A. Den tilbagetrukne Linie var saaledes et Øieblik, om end kun svagt, besat fra A til C. Men, omgaaet fra venstre Fløi, har Capitain Jensen rimeligvis maatte repliere sig paa det nu fremrykkende 20de Regiment; i dets 3die Compagnis Skyttekjæde faldt han. Saillantén C kunde ikke længere holdes af 3die Compagni, hvorfor Lieutenant Beck, skjøndt saaret, indtog en bagved

liggende Stilling, i hvilken han igjen optog Kampen. Her indtraf Brigadecommandeuren, Oberst Lassen, som, efterat have opmuntret Lieutenant Beck til Udholdenhed, ilede bort, for at skaffe Hjælp. Kort efter blev Lieutenanten igjen saaret og vilde med sin lille Hov næppe have undgaaet Fangenskab, hvis han ikke var bleven dægageret ved 20de Regiments paafølgende Angreb. Oberstlieutenant Falkenskjold forsvarede sig med en Del Folk i Lunetten B; men Stillingen her blev omgaaet fra venstre Fløi og flankeret fra C, og kunde derfor ikke holdes; han trak sig da hen til et bagvedløbende Begn og optog igjen Kampen; Adjutanten, Sec. Lieutenant Bache, saaredes ved hans Side, og efterat han var omringet fra alle Sider, maatte han overgive sig. Ogsaa 22de Regiment kunde med Rette mene, at det havde opfyldt Overcommandoens Befaling, at gjøre den mest haardnakke Modstand. De faa Rester af Regimentet bleve førte tilbage af den eneste usaarede Officer, den yngste, Sec. Lieutenant Dreyer.

Hvorvidt Skytset i den tilbagetrukne Linie kom til Skud, vides ikke med Bestemthed. Fra Lunetten A er der ikke bleven skudt; fra Lunetten B blev der, ifølge preussiske Beretninger, gjort nogle Kardætskskud; i Sail-lanten C forsøgte Officiéraspirant Pritzel at bringe en Kanon til at skyde ned ad Løbegraven mod Nr. IV, men Brystværnet var for høit; fra Fløchen foran Dybbøl-Mølle er der skudt eller i alfald gjort Forsøg paa at skyde, da den Commanderende, Corporal Wild, blev skudt, idet han rettede den ene Kanon.

Den høire Fløi af Dybbølstillingen, Nord for Slugten mellem Skandserne Nr. VI—VIII, blev ikke stormet i Fronten.

Under Angrebet kunde 17de Regiments 1ste Bataillon fra Skandse Nr. VIII og Løbegravene VIII—VII rette en levende Geværild mod Nr. VI; bortsat herfra og fra den Artilleriild, hvormed 3 Kanoner i Skandse Nr. VIII et

Øieblik kunde flankere Angrebet paa Nr. VI, indskrænkede høire Fløis Deltagelse i Kampen sig, under dens hidtil beskrevne Forløb, væsenlig til et Forpostengagement, under hvilket 17de Regiments 2det Compagni, Capitain Gandil, fra Skyttegravene blev beordret tilbage til Løbegravene VIII—IX, medens 16de Regiments 3die Compagni, Capitain Dræbye, kun trak sin venstre Fløideling ind mod Løbegravene, men iøvrigt holdt sin Stilling foran IX—X fra Sundet skraat ned mod Midten af Løbegravene, indtil det kaldtes tilbage, for at deltage i Regimentets Retraite.

2. Kampen i Terrainet mellem Skandserne og Brohovederne, — Retraiten til disse (Kl. 10 $\frac{1}{4}$ —12).

Kort efterat Geværilden havde udviklet sig under den ovenfor beskrevne Kamp, var den, skjøndt med megen Usikkerhed, bleven hørt i Terrainet c. 2000 Alen bag Skandsernes Linie, hvor 1ste og 3die Brigades Stabe havde Quartér, og første Reserve (Sde Brigade) camperede. Alarmsignalet hørtes derimod ikke. Desuagtet begave Brigadecommandeurerne, Obersterne Lassen og Wörishoffer, sig strax til deres Afdelinger, og Stabschefen ved 2den Division, Major Schan, der, under en Inspicering af Stillingen, omtrent ved Barakkerne hørte Geværild, sendte Melding til Divisionsgeneralen i Brohovedet og lod Reservebrigaden foreløbig avertere.

Oberst Lassen naaede ud til venstre Fløi i det yderste Øieblik af hans Brigades Modstand. Han fandt Resterne af 22de Regiment ifærd med at trække sig fægtende tilbage og opmuntrede 3die Compagni til at holde sig bag Hegnene, indtil han kunde bringe Forstærkning; men under Forsøget herpaa er Obersten falden, dødelig saaret af en Kugle i Brystet, og ogsaa hans Adjutant, Pr. Lieutenant Hansen, blev her dødelig saaret. Oberst Wörishoffer indfandt sig ved sin Afdeling, medens

Kampen endnu rasede i og lige bag Skandsernes Linie; han gav 16de Regiment forskellige Ordre for mødende Tilfælde og begav sig derfra henimod sin Brigades venstre Fløj, hvor 17de Regiments 1ste Bataillon var bleven heftig inddraget i Fægtningen under Fjendens videre Fremtrængen i Terrainet bag Skandserne.

Denne Fremtrængen havde kort efter det næste afgørende Skridt tilføje: Erobringen af hele den tilbagetrukne Linie.

Under en heftig Ild fra Besætningen af Løbegravene VII—VIII (17de Regiments 1ste og 7de Compagni) og fra Resterne af 2det Regiment (Halvdelen af 2det og 5te Compagni), som vare anbragte i Terrainet bag Skandse Nr. VI, samt nogen Artilleriild fra Skandse Nr. VII overskrød Fjenden rask den kun 500 Alen brede Sænkning mellem V—VI og Linien IV—VII, bemægtigede sig denne Linie, der var ubesat, og trængte saa omtrent Kl. 11 bagfra ind i den aabne Skandse Nr. VII, hvorfra Løbegraven VII—VIII enfleredes og derved blev uholdbar.

Regimentscommandeuren, Oberst Bernstorff, der ved Angrebets Begyndelse havde indfundet sig i denne Løbegrav, lod en Deling under Lieutenant Damøck gjøre et Forsøg paa at tage Skandse Nr. VII tilbage; men det lykkedes ikke. Oberst Bernstorff blev dødelig saaret, og Capitain Lund, der overtog Commandoen af Regimentet, lod, uden at opgive Modstanden, 1ste og 7de Compagni trække sig fægtende tilbage til det nærmeste og det derpaa følgende Hegn, medens Regimentets 2den Bataillon, som havde besat Løbegravene VIII—IX, urokkelig blev i sin Stilling, og 4de Compagni, der stod nærmest Skandse Nr. VIII, gjorde omkring i Løbegraven, for at beskyde Fjenden, der nu var trængt ind i Ryggen af dets Stilling.

Endnu holdt Skandse Nr. VIII sig. Her commandede Sec. Lieutenant Tillge Artilleriet og Sec. Lieutenant Galster den $\frac{3}{4}$ Compagni stærke Infanteribesæt-

ning. Strax, da Angrebet skete, bleve Skydeskaarene gjorde ryddelige, saa man kunde beskyde den fjendtlige Storm-colonne, som rykkede frem mod Skandse Nr. VI, med Kardætsker fra 3 Kanoner. Noget senere opdagede man fra Skandsen de sluttede fjendtlige Afdelinger, som søgte at rykke frem ad Flensborg-Chausséen, og ved at beskyde disse med Granater lykkedes det virkelig i længere Tid at forhindre det fjendtlige Feltartilleri i at komme frem. Efterat Skandse Nr. VI var tagen, rettede Fjenden de dér uforagtede Kanoner mod Skandse Nr. VIII; han beskød den først med Granater, senere med Kardætsker, og, efterat han havde besat Skandse Nr. VII, rettede han tillige herfra en heftig Geværild mod Skandsen, hvorved han i høj Grad generede Besætningen. Fjenden forsøgte derpaa først fra Nr. VII at trænge frem og storme Skandsen, men blev driven tilbage af Infanteriilden i Forbindelse med Kardætskskud fra en 12pundig Granatkanon, der havde Retning bagud. Endnu engang forsøgte han at trænge frem, og det lykkedes ham da at komme ned i Graven foran den mod Nr. VI vendende Flanke; herfra trængte han med stor Overmagt over Brystvænet ind i Skandsen, hvor den lille Besætning efter en kort Kamp maatte overgive sig. Foruden Kardætskskuddene blev der fra Skandsen gjort 40—60 Granatskud.

Saasnart Generalmajor du Plat, som den 18de commandedede i Stillingen indtil Overcommandoens Ankomst, omtrent Kl. 10 $\frac{1}{2}$, havde erfaret, at et Angreb fandt Sted, sendte han telegraphisk Melding derom til Hovedkvarteret i Ulkebøl, hvor den første Melding om Angrebet modtoges i det Øieblik, da Hovedkvarteret afgik derfra, efterat det, averteret ved Geværilden, allerede pr. Telegraph havde givet Ordre til Afdelingerne i Cantonnementerne paa Als om at rykke frem efter de tidligere givne Dispositioner. En ny Melding modtoges paa Veien til Sønderborg. Divisionsgeneralen havde ligeledes strax givet Brigadestabene i Brohovedet (Sde og 2den) fornødne Ordre,

og derpaa, ledsaget af sin Stab, begivet sig ad den gamle Landevei, til Chausséen, hvor Sde Brigade paa Oberst Scharffenbergs Befaling formerede sig til Fremrykning. Han forefandt allerede da den alvorligste Situation: Dybbølstillingens hele sydlige Dél var i Fjendens Magt. Paa Angrebets yderste høire Fløi var Forsvaret af Slugten mellem VI—VIII nærved at maatte opgives, hvorved Fjenden vilde komme i Besiddelse af denne brede og sikre Adgang til Stillingens indre Terrain. Paa yderste venstre Fløi var end ikke den tilbagetrukne Linie længere nogen Hindring for hans overvældende Massers Fremtrængen. Det var under disse Omstændigheder klart, at Forsvaret af Stillingen maatte opgives, og at Bestræbelserne maatte rettes paa at gjøre Retraitten mulig for den ved Fjendens Position stærkt truede 3die Brigade paa høire Fløi, samt overhovedet paa at bringe vore søgtende Afdelinger i Orden tilbage til Als.

Der blév derfor givet Brigaden i Brohovederne Ordre til at indtage Forsvarsstilling i disse, og Lieutenant Hedemann, af Divisionens Stab, afgik til høire Fløi for at lade dennes Afdelinger øieblikkelig tiltræde Retraitten. Med den Sde Brigade maatte der endnu forsøges en haardnakket Modstand: Man maatte standse Fjenden paa venstre Fløi og, om end kun en kort Tid, forhindre ham i at sætte sig fast paa det dominerende Høideparti omkring Dybbøl-Mølle. Omtrent Kl. 10½ var Sde Brigade formeret til Fremrykning. 9de Regiment, Oberstlieutenant Tersling, bataillonsvis i to Linier paa Chausséen; 20de Regiment, Oberstlieutenant Scholten, med 1ste Bataillon, Major Schack, og 2den, Capitain Sperling, paa Bivuakpladsen. Da Brigadecommandeuren ankom, saa han allerede Fjenden under fortsat Fremrykning paa denne Side af Retranchementet saavel ved Dybbøl-Mølle som Syd for Chausséen. Der gaves Befaling til Angréb. 9de Regiment blev modtaget af en heftig Ild og kastede sin 1ste Bataillon (Capitain, Grev Ahlefeld-Laurvig) ud

til Venstre, sin 2den Bataillon (Capitain Christiani) til Høire for Chausséen, medens 20de Regiment udførte en Bagom-Opmarche-Tilvenstre med Compagni-Colonner, hvorved det, conformt med det fjendtlige Angréb, der i vor yderste venstre Flanke nu var kommet mér end halvveis frem mellem Brohovederne og den tilbagetrukne Linies Lunetter A og B, skød sin høire Fløi (2det Compagni, Capitain Stockfleth) frem mod 9de Regiment, medens de andre Compagnier (5te, 1ste, 6te, 3die, 4de, 7de, Sde) successiv en *échelons* rykkede i Ilden.

Den Sde Brigade udførte denne Fremrykning med stor Bravour, og, tiltrods for en voldsom Geværild, som tilføiede Afdelingerne det føleligste Tab, navnlig af Befalingsmænd, — her mistede 20de Regiment Regimentscommandeuren, begge Bataillonscommandeurer, 3 Compagni-commandeurer o. Fl., saa at to Compagnier alt vare uden Befalingsmænd — kastedes Fjenden paa hele Linien 6—800 Alen tilbage imod den tilbagetrukne Linie. Foran denne fik han enkelte faste Holdepunkter, i en afbrændt Gaard foran Værket B samt i Dybbøl-Mølle, og rettede herfra en morderisk Ild i Flanke og Ryg, af vore tildels længere fremtrængende Tropper. Det lykkedes imidlertid 20de Regiments 1ste Bataillon at fravriste Fjenden den afbrændte Gaard, og med fældet Bajonnet gik 1ste og 2det Compagni af 9de Regiment, under Pr. Lieutenant Rødsted og Capitain Knauer, frem til Storm mod Dybbøl-Mølle, medens Regimentets høire Fløi Nord for Chausséen havde Stilling bag nogle Hegn og Gaarde ved Dybbølstenen. Denne Fægtning umiddelbart Øst for den tilbagetrukne Linie holdtes en kort Tid staaende. Men det lykkedes ikke at tage Dybbøl-Mølle; begge de nævnte tappre Officerer faldt under Forsøget, og da Fjenden nu, navnlig paa dette Punkt, hvor høire Fløi af 20de Regiment og venstre Fløi af 9de stødte sammen, trængte bestandig stærkere paa, maatte vore Tropper vige. Under en heftig Ild, der atter forvoldte os mange Tab, retire-

redes indtil c. 400 Alen Vest for Barakkeleiren, hvor Kampen igjen en kort Tid blév staaende, medens flere og flere fjendtlige Afdelinger rykkede frem igjennem Skandsernes Linie, for at deltage i Fægtningen.

Generalmajor du Plat stod paa Chausséen omtrent ved dens Sammenstød med den gamle Landevei og bestræbte sig, i Forbindelse med Divisionens Stabschef, Major Schau, og Arméstabens Souschef, Major Rosen, for at forlænge Modstanden ved at sørge for at Retraitten skéte med Orden og under Fægtning. Her blév Generalen saaret, og kort efter saaredes ligeledes de to andre nævnte, udmærkede Officerer, desværre alle Tre dødelig. Det Forsøg, som, under den heftigste Ild, blév foretaget for at bringe Generalen tilbage, mislykkedes, og ogsaa Majorerne Schau og Rosen forbleve i Fjendens Vold.

I Mellemtiden havde 2den Brigade (Oberst Kanffmann) fordélt sine bag Brohovederne tilstedeværende Afdelinger paa følgende Maade: Det 18de Regiments 1ste Bataillon havde besat Forbindelseslinien mellem de to Brohoveder, dets 2den Bataillon det nordre Brohoved, og 2 Compagnier af 3die Regiments 2den Bataillon det søndre Brohoved, begge de sidstnævnte Værker med tilstødende Palissadering og Barrièrer. I Overénsstemmelse med en detailleret Disposition for Forsvaret af Brohovederne, som Commandanten i disse, Oberstlieutenant Dreyer af Ingenieurcorpset, meddelte Brigaden, fik 2 Compagnier af 3die Regiments 2den Bataillon Ordre til at besætte Løbegravene, som forbandt det nordre Brohoveds høire Fløi med Stranden, og som tjente til at lette de Tropper, som retirerede til Brohovedet, Passagen gjennem Palissaderings-Barrièren paa Chausséen ved Brohovedets Strube. Endelig blév der givet Mandskabet af Brocompagniet o. A., under Capitain Hedemann, Befaling til at indtage dets Plads, for at afbryde Broerne, lukke Barrièreportene, samt anbringe passive Hindringer paa Veiadgangene, o. s. v.

Da man kort efter fra det nordre Brohoveds Saillant kunde iagttage fjendtlige Troppemasser, som rykkede frem gjennem vore Skandser, og andre, som havde sat sig fast i Bygningsruinerne foran og bagved den tilbage-trukne Linie, aabnedes Artilleriilden fra Brohovedets Piecer, og Lieutenanterne Bretton af 18de Regiment og Benedictsens af 2den Brigades Stab begyndte med Iver og Raskhed Kanonbetjeningen.

I Terrainets Bekastning deltog »Rolf-Krake«, som nu var kommen op mod Indløbet af Vemmingbund, og Kirkebatteriet paa Als-Kysten tilligemed de 3—12pundige rifledé Kanoner, der vare placerede ved Foden af dette Batteri, forenede sin Ild hermed. Denne Artilleriild har utvivlsom bidraget meget til at standse Fjendens Fremrykning i store Masser mod Brohovedet paa en Tid, da en saadan Standsning var af stor Vigtighed.

Under Kampen i Terrainet mellem Skandserne og Brohovederne indtraf Overcommandoen paa Valpladsen, og kort efter ankom Commandeuren for 1ste Division, Generalmajor Steinmann, som ifølge den tidligere trufne Disposition, i Tilfælde af Angréb skulde tage Commando over høire Fløi, ligesom Generalmajor du Plat over venstre. Paa Kampens daværende Stadium var der intet Haab om at tilbageerobre det Tabte. Der stod kun tilbage at træffe hensigtsmæssige Dispositioner, for at redde saa Meget som muligt af de paa vor venstre Fløi kæmpende Tropper, at sikre høire Fløis Besætning en Retraite langs Stranden til Broerne, og at forhindre Fjenden i at iværksætte en Overgang til Als. Garden fik Ordre til at rykke over i Sundeved, for, om fornødent, ved en Fremrykning imod Aabenraaveien at bidrage til at dække 3die Brigades Retraite; denne Bevægelse fandt imidlertid ikke Sted, da de sidste Tropper af den nævnte Brigade alt ved Gardens Ankomst paa den nordre Bro havde naaet Brohovedet. Der blév truffet Dispositioner for at besætte Stillingen bag Alssund saavel med de Tropper,

der rykkede frem fra Cantonnementerne paa Als, som med dem, der retirerede fra Dybbølstillingen. Ved Ordningen af de Sidste, som for en stor Del vare berøvede deres Førere, var, foruden Hovedkvarterets Adjutanter, Forpostcommandoen virksom.

3. Høire Fløis (3die Brigades) Retraite.

Da Sde Brigades Fremrykning mod Dybbøl-Mølle blev jagttaget af 17de Regiment, tog dette heraf Anledning til at lade 1ste og 7de Compagni angribe og atter rykke frem til det nærmeste Hegn bag Løbegraven VII—VIII. I denne Stilling dannede Compagnierne nu venstre Fløi af 3die Brigade, hvis høire Fløi sluttede sig til Allsund og foran hvilken der endnu var et Compagni af 16de Regiment (3die, Capitain Dræbye) som Forpostlinie i Skyttegravene foran IX—X. Bag Skandserne havde Brigaden 1ste Bataillon af 3die Regiment (Major Arntz), som ved Alarmeringen var rykket frem fra sin Bivuakplads i en Slugt tilhøire for Aabenraaveien. Da Befalingen til Retraite kom, fik Major Arntz Meddelelse om Begivenhederne paa venstre Fløi, samt Ordre fra Divisionen til at dække 3die Brigades Retraite. Han lod derfor Bataillonen indtage en Fægtningsstilling med 5te Compagni (Capitain Svane) paa venstre Fløi ved den afbrændte Gaard bag Skandse Nr. VIII, 2det Compagni (Capitain Moltke) og 1ste (Capitain Schøning) bag Skandse Nr. IX, samt 6te Compagni lidt længere tilbage med to Delinger paa hver Side af Aabenraaveien bag Gærderne Sønden for Sténgaarden; Bataillonen fik Ordre til at holde denne Stilling, indtil den foranstaaende Brigades Afdelinger havde trukket sig igjennem.

Oberst Wørishøffer lod ved sin Adjutant (Lieutenant Colding) 17de Regiment anvise dets Retraite til det nordre Brohoved, og Capitain Lund iværksatte denne med Held uden væsentlige Tab foruden dem, Regimentet

havde lidt under dets Deltagelse i Forsvaret af Stillingens første Linie. Selv ilede Brigadecommandeuren til yderste høire Fløi, hvor 16de Regiment syntes saameget desto mere udsat for at finde sin Retraitelinie afskaaren, som Fjenden ikke trængte voldsomt paa i Regimentets Front, men lod sig nøie med at holde Forpostcompagniet i et Engagement, som fra vor Side blev fortrinlig ledet af Capitain Dræbye, og under hvilket Fjenden forgæves søgte at bortrydde Forhuggene paa Aabenraaveien. I Virkeligheden lykkedes det ogsaa kun med overordenlige Tab at udføre dette vanskelige Tilbagetog over et Terrain, der dels havde mange naturlige Forhindringer, dels oversaaedes med Granater fra Fjendens Batterier ved Batterup og Ragebøl, og hvor Regimentet idelig saa sig truet i Flanke og Ryg.

Regimentets 1ste Bataillon (Major Hein) der havde besat Skandse Nr. IX, Løbegrav IX—X og Skandse Nr. X, fik compagnivis og directe af Brigadecommandeuren Ordre til at begynde Retraiten.

Men Skandse Nr. IX blev allerede angreben, inden dens Besætning kunde trækkes ud. I Skandsen førte Capitain Andresen, skjøndt saaret, Commandoen; Besætningen bestod, foruden af Artillerimandskabet under Sec. Lieutenant Brønnum, af 3 Delinger af 6te Compagni. Strax, da Stormen begyndte, var Infanteribesætningen rykket ind i Skandsen og Artillerimandskabet traadt til de endnu brugelige 4 Kanoner, fra hvilke der anbragtes Skud overalt, hvor der var Noget at skyde paa; saaledes gjorde en 12pundig riflet Kanon over 50 Skud mod Chausséen, som var opfyldt med fjendtlige Tropper, og bidrog, ved i Forbindelse med Ilden fra Skandse Nr. VIII at holde Chausséen ryddelig, ikke Lidet til at forsinke de fjendtlige Reservers og Feltartilleriets Fremrykning. En 24pundig Granatkanon besvarede Ilden fra et fjendtligt Batteri paa 4 Piecer. En 84pundig og en 24pundig Granatkanon beskød fjendtlige Tropper ved

Pythusene og Omegn. Der blev gjort et stort Antal Skud fra Skandsen. Efterat Skandse Nr. VI var tagen, blev ogsaa Nr. IX beskudt derfra; men tiltrods for den derved frembragte Krydsild fortsattes Skydningen med Granater og Kardætsker saa livlig som mulig. Efterat Skandse Nr. VIII var taget, trængte Fjenden gennem Løbegraven VIII—IX og bag det parallel dermed løbende Hegn, under Dækning af de mange derværende Traverser, frem mod Skandsen, som ingen Kanoner havde paa den herimod vendende Flanke. Da Infanteriilden ikke var istand til at holde Fjenden tilbage, og da Skandsen samtidig blev angreben i Fronten af fjendtlige Afdelinger, som trængte frem fra Pythusene, lykkedes det Fjenden at komme ned i Graven og udbrede sig dér; herfra trængte han saavel gennem Strubeindgangen, hvor Barièreporten var sender-skudt, som fornemlig gennem den ved et Jordskréd forarsagede betydelige Brèche, over Brystværnet ind i Skandsen. Besætningen maatte efter en kort Modstand overgive sig for den store Overmagt, og Kanonerne bleve ikke fornagtede, da de bleve betjente til det sidste Øieblik.

Imidlertid var det bag IX—X staaende Reservecompagni (1ste, Pr. Lieutenant Agerholm) af Bataillonscommandeuren bleven dirigeret gennem Sténgaarden ned til Stranden. Da dets Retraite saaledes laa aaben, vendte Major Hein tilbage til 5te Compagni, som havde trukket sig ud af Løbegraven IX—X og efter Captain Petersens Anordning under stadig Fægtning retirerede med to Delinger ad Gangen; de to af disse naaede Stranden; de to andre, 3die og 4de, under Lieutenant Fischer toge for at opholde Fjenden, Stilling paa Bakkeskrænten omtrent ud for Aabenraaveibarakkerne.

I Skandse Nr. X havde 2det Compagni (Pr. Lieutenant Vett) ved Angrebets Begyndelse indtaget sin Plads, og, understøttet af Forpostcompagniets Flankestilling, havde Skandsen afvist de fjendtlige Troppers

Nærmelse i Fronten, indtil der gaves Befaling til Retraite; Kanonerne fornagledes, og Compagniet, som i mindre Afdelinger var dirigeret over Sténgaarden henimod Stranden, rallieredes i en Retraitestilling omtrent i Høide med en Gaard ved Aabenraaveien, halvveis mellem Sténgaarden og Chausséen.

16de Regiments 2den Bataillon havde uforandret holdt sin oprindelige Stilling tilhøire for Aabenraaveien, støttende sig til Allsund, medens den hele øvrige Besætning trak sig tilbage. Paa Befaling af Oberst Wörishæffer lod nu Regimentscommandeuren, Major Wölle, Forpostcompagniet inddrage og tage Stilling i Linie med og paa høire Fløi af Reservecompagniet (7de, Pr. Lieutenant Toldberg); disse dannede en Træfning gennem hvilken Løbegravsbesætningen, 8de og 4de Compagni (Pr. Lieutenant Schau og Sec. Lieutenant Hanssen), trak sig tilbage. Denne Retraite i to Træfninger foretoges under Bataillonscommandeuren, Capitain Ravn, omtrent Kl. 12 med mønsterværdig Ro og Orden, trods en heftig Beskydning i Ryggen og Flanken — Fjenden besatte allerede Sténgaarden og spredte sig derfra langs Skrænten Øst for denne — og den fortsattes til den store Slugt omtrent halvveis henimod Brohovederne. Det gjaldt om at passere denne Slugt, som allerede blev stærkt bestroget fra flere Sider; 8de Compagni under Pr. Lieutenant Schau og 7de under Pr. Lieutenant Toldberg, som havde retireret ligefra Skandsernes Linie under de vanskeligste Forhold, lode nu, for at lette Overgangen og skaffe sig Luft, et dristigt Modangreb udføre under Lieutenanterne Lautrup og Thomsen, efter hvilket Retraiten kunde tiltrædes; desværre faldt her Lieutenant Schau, netop medens han for sidste Gang ordnede og samlede sine Folk paa denne Side Slugten.

Saaledes var 3die Brigades forskellige Afdelinger, forsaavidt de havde kunnet udføre Retraiten, passerede igennem den Stilling, der, som ovenfor angivet, var

bleven anvist 3die Regiments 1ste Bataillon til Dækning for Brigaden.

Men ogsaa denne Bataillon blev samtidig og umiddelbart efter heftig engageret af den meget overlegne Fjende, og Bataillonscommandeuren, Major Arntz, turde derfor ikke tøve med at trække sine Compagnier tilbage.

Paa Bataillonernes venstre Fløi blev 5te Compagni angrebet af Fjenden, som uhindret brød ind gennem Slugten VI—VIII; da 9de Regiment nu var i Tilbagegang ad Chausséen, maatte Compagniet, hvis 3die og 4de Deling under Lieutenant Lassen med stor Bravour havde holdt sig paa en Bakke Syd for Gaarden bag Nr. VIII, trække sig tilbage ad Colonneveien; det tog atter Stilling, indtil Fjenden enfilerede Veien fra Chausséegrøften, og fortsatte derpaa Retraiten til Brohovedet. Bataillonens 2det og 1ste Compagni dirigerede deres Retraite ned mod Alssund og derfra til Løbegravene Nord for Brohovedet; de naaede disse under hyppige Engagements, i hvilke Sec. Lieutenant Meinertz af 2det Compagni og Corporal Schlichting med meget Mod opholdt Fjenden, og Pr. Lieutenant Walther af 1ste Compagni i Forening med Forpostadjutanten, Sec. Lieutenant Schultz med Bajonnetten kastede en fjendtlig Afdeling tilbage, som truede Retraiten. 6te Compagni under Lieutenant Herz havde imidlertid fra sin Stilling bag Sténgaarden den længste og farefuldeste Retraite, men udførte sin Opgave med stor Opoffrelse. Næppe vare de foranstaaende Afdelinger af 16de Regiment passerende, før Compagniets to Delinger (Lieutenant Zornig og Officéraspirant Bruhn) bleve heftig angrebne tilvenstre for Aabenraaveien. Ved en heftig Chagering og et dristigt Modangreb i et preussisk Regiments Flanke, lykkedes det dog at opholde Fjenden, indtil han deployerede (i Compagniets høire Flanke) tilvenstre langs Høiderne ned mod Vandet; Compagniet trak sig da tilbage og naaede Slugten mellem to Skrænter, som løb ud fra Aabenraaveien omtrent i

Høide med dennes Barakkeleir; her var ogsaa 16de Regiments 5te Compagni standset, og ligeledes havde Bataillonscommandeuren, Major Hein, indfundet sig her. 2 Delinger af Compagniet, under Sec. Lieutenant Mogenssen og Aspirant Bruhn, fortsatte nu Retraiten langs Stranden over et Mosedrag i Slugten; med Resten af sit Mandskab gav Lieutenant Herz sig ind under Major Heins Commando. I Fronten rykkede den overlegne Fjende bestandig nærmere, og Slugten var bestrøget af en saa heftig Ild, at Retraiten over den var bleven umulig.

Den almindelige Tilbagegang, som havde taget sin Begyndelse paa vor hele Linie, efterat 3die Brigade havde faaet Befaling til at opgive høire Fløi, da 8de Brigade blev saa overvældet af Fjenden, at den ikke mere kunde holde Fægtningen staaende i Partiet omkring Dybbøl-Mølle — havde altsaa nu, Kl. henimod 12, bragt de sidste af vore kæmpende Afdelinger ind paa en Afstand af 800—1200 Alen fra Brohovederne.

Yderst paa venstre Fløi holdt 20de Regiment under sin Retraite endnu af og til Stand bag Jordvolde og Hegn Øst for Snei-Gaarden, Vest og Syd for søndre Brohoved. I Centrum, til begge Sider af Chausséen, havde 9de Regiment en kort Tid taget Stilling foran Barakkeleiren. Tilhøire for denne Afdeling trak 5te Compagni af 3die Regiment sig fægtende ind i Løbegraven Nord for Brohovedet. Endelig fandtes Dele af 3die Regiments 6te Compagni samt 16de Regiments 5te Compagni hinsides den oftnævnte Slugt fra Aabenraaveien til Stranden og vare allerede næsten uundgaalig afskaarne ved den langs ad og tværs over Aabenraaveien fremtrængende Fjende.

Imidlertid naaede Artilleriilden fra Brohovedet og fra de flankerende Batterier paa Als sin fulde Udvikling og tvang Fjenden til i Fronten at avancere langsommere og med større Forsigtighed.

De ved Slugten afskaarne Afdelinger af 3die og 16de Regiment gjorde et fortvivlet Forsøg paa at aabne sig en Retraite ved et modigt Bajonnetangreb under Lieutenant Fischer af 16de Regiment; men det lykkedes ikke, og da Mandefaldet bestandig blev større, Udsigten til Hjælp bestandig mindre, overgave de sig tilsidst.

Da Retraiten af høire Fløi blev befaleet, var det ikke længere muligt at bringe de 6 Feltpiecer af 8de, 11te og 13de Batteri i Løbegravsplacementerne tilbage, da Bespændingen ifølge tidligere Befaling ikke blev medtagen i Stillingen. Mandskabet forsøgte tildels selv at trække Kanonerne, men maatte opgive dette, og de fornagtede Piecer faldt saaledes i Fjendens Haand.

4. Kampen fra Brohovederne og fra Als.

Fra Kl. 12 var Kampen i Dybbølstillingen indskrænket til Forsvaret af Brohovederne og Als. — De Afdelinger fra begge Fløiene, for hvilke Retraiten havde lykkets, vare komne ind; Adgangene tilspærredes med de forberedte Forhinderingsmidler, og Barrièreportene lukkedes. Den tidligere angivne Besætning af disse Værker forøgedes med 1ste, 2det og 5te Compagni af 3die Regiments 1ste Bataillon, hvilke i Forbindelse med 3die og 7de Compagni besatte Løbegravene fra Nordre-Brohoved til Alsund, Nord for Chausséen. Afdelinger af 1ste, 3die og 8de Brigade, der vare vendte tilbage fra Fægtningen i Stillingen, vare successive sendte tilbage over Broerne, for at ralliere sig og derefter opstilles til Forsvar af Als. I saa Henseende disponeredes der nu ogsaa fra Overcommandoens Side over de friske Brigader og Feltartilleriet, som fra de respective Cantonnements havde begyndt at indfinde sig, men, for de fleste Afdelingers Vedkommende, først efter at Kampen havde taget en saadan Vending, at der ikke burde tænkes paa at trække flere Kræfter over i Stillingen. Af den kongelige Livgarde til

Fods stod under Kampen 1 Compagni, der om Natten havde været anvendt som Arbeidscommando, opstillet bag Brohovederne. Da Corpset ankom fra dets Cantonnement i Sundsmark, fik det Ordre til at besætte Løbegravene ved Sønderborg Havn, fra Slottet til Kirkebatteriet. Afdelinger af 3die Brigade vare, efterhaanden som de vendte tilbage fra Fægtning, blevne dirigerede over Sundet til Besætning langs Kysten Nord for Sønderborg. 17de Regiment stilledes paa høire Fløi af 16de, saaledes at det sluttede sig til venstre Fløi af 6te Brigade, af hvilken 3 Batailloner forsvarede Sundet fra Syd for Flankebatteriet til henimod Kjærvig, medens 1 Bataillon af 10de Regiment havde en Reservestilling paa Veien fra Kjær til Ulkebøl-Nørremark. Nord for disse Afdelinger havde endelig 11te Regiment sin Forsvarstilling med 5 Compagnier i Løbegravene indtil Arnkilsøre, og 3 Reservecompagnier ved Arnkilsøre, Rønhave og Kjærvig. For med Kraft at kunne imødegaa en under Kampen mulig forsøgt fjendtlig Overgang over Allsund, var 4de Infanteri-Brigade beordret til Ulkebøl-Nørremark. Allerede om Morgenens, da 11te Regiment var rykket ind i denne Stilling, var det bleven livlig beskudt af fjendtligt Artilleri (3—4 Batterier), som var opkjørt i nogle om Natten dannede Indskæringer dels Nord for Alminde Teglværk, dels langs Kysten af Storskoven til henimod Sandbjerg. Denne Ild, der for en Tid besvaredes af vore faste Batterier ved Alskysten, — Skovbatteriet og Rønhavebatteriet — saavel som Gerværdens fra fjendtligt Infanteri langs Kysten vedligeholdtes indtil Kl. 12, men først Kl. 3½ Eftermiddag trak Fjenden sig bort.

Af vort Feltartilleri var først det 11te Batteri (6—4 pundige rifled Kanoner, Capitain Fallesen) ankommen i Stillingen fra sit Cantonnement i Sønderborg Ladegaard; men paa Veien til de Placements paa venstre Fløi, som vare det anviste, fik det Befaling til at vende om og kjøre op Syd for Møllebatteriet. Det 10de Batteri (6—

12pundige Piecer, Capitain Mønster) fik anvist Plads i Kirkebatteriet tæt Nord for Sønderborg. Af det 2det Batteri (4pundige riflede, Capitain Lunn) bleve ved Ankomsten 4 Kanoner anbragte i Placementet foran Kirken i Sønderborg By og 2 Kanoner i Placementet ved Havnen, hvorfra den søndre Bro blev bestroget. Endelig blév af 8de Batteri (4pundige riflede, Capitain Messerschmidt) første Halvbatteri placeret ved Slottet, medens 2 Kanoner opkjortes ved Siden af Delingen af 2det Batteri i Placementet ved Havnen. Medens dette Skyts successive bragtes til Skud havde Brohovedets og de faste Batteriers Kanoner paa Als alt længe været i fuld Charingering. Møllebatteriet blév en kort Tid forladt, fordi Møllen umiddelbart bag samme var skudt i Brand, og Heden blév utaalelig for Betjeningsmandskabet; men paa Opfordring af Capitain Fallesen meldte der sig Frivillige (2 Corporaler og 12 Mand) af 11te Batteri og nogle Andre af 13de Batteri, og Møllebatteriet blév da atter betjent med god Virkning.

Paa fjendtlig Side havde Artilleri-Ilden ogsaa udviklet sig med stigende Voldsomhed. Broagerbatterierne, som en Tidlang hovedsagelig havde taget Rolf-Kræke til Maal, rettede nu, da Panserbatteriet ikke længere med stor Nytte kunde déltage i Kampen, sin Ild mod Havnepartiet og Slottet i Sønderborg. Batterierne ved Batterup og Randsgaard rettede deres Kanoner mod den nordre Bro og Brohovedets Strube. I dettes Front, paa Høiderne mellem Dybbøl-Mølle og Skandse Nr. VII, vare flere riflede Batterier bragte frem, medens Kampen endnu fortsattes i Terrainet foran Brohovederne, og et Batteri rykkede sluttelig endog frem i en Afstand af c. 1500 Alen fra Brohovedet.

Der opstod da en overordenlig heftig Artillerikamp, som varede i flere Timer, og under hvilken det fjendtlige Infanteri, som havde begyndt at samle sig i større Colonner bag Ruinerne af de afbrændte Gaarde, ikke vovede

at gaa frem over det af os stærkt bestroget Terrain i Fronten, for at tage Brohovederne med Storm. Men navnlig disses Terreplein, Havnen og Sønderborg By overdængedes med en morderisk Granatild, og da det var indlysende, at Brohovedværkerne, der nu havde opfyldt deres Bestemmelse at sikre Retraiten, i Længden ikke kunde holdes, forlodes de, medens Besætningen endnu uden sonderligt Tab kunde trækkes tilbage.

Commandanten i Brohovederne gav derfor, ifølge den ham givne Bemyndigelse, Ordre til Afbrydning af den nordre Bro, og dette skete ved Udsvingning af 120 Alen Bro, under den heftigste Ild, men i meget kort Tid, og med udmærket Orden og Ro. Derefter toges Bestemmelse om en successiv Formindskelse af Infanteribesætningen, og 2den Brigade lod denne begynde fra Fløiene, idet 3die Regiments Afdelinger i Løbegravene Nord for nordre Brohoved omtrent Kl. 1 beordredes tilbage. — Her paa yderste høire Fløi havde imidlertid en fjendtlig Styrke vovet sig frem til et Forsøg paa at tage Retranchementet, men 3die og 7de samt 5te Compagni modtog den koldblodig med en velrettet Ild paa kort Afstand, og den mislykkede Storm kostede Angriberne betydelige Tab, som foregedes ved, at de toges i Flanken af 16de Regiment fra Løbegravene paa Alskysten. Efterat 3die Regiments Afdelinger fra høire Fløi havde passeret den søndre Bro, dirigeredes 18de Regiments 1ste Bataillon og derpaa Besætningen i søndre Brohoved, 2 Compagnier af 3die Regiments 2den Bataillon under Capitain Krabbe, tilbage til Brigadens Rendezvous-Stilling, Nord for Sønderborg; her forblév den samlet under den senere Artillerikamp med Undtagelse af et Compagni af 18de Regiment, der blév afgivet til Besættelse af et Stykke af Løbegravene i Sønderborg, som ikke tidligere var bleven besat. Nordost for Sønderborg samledes ligeledes Resterne af 9de, 20de, 2det og 22de Regiment under Oberst Scharffenberg;

idet den Ordre, der i Brohovederne var given disse Regimenter til at besætte Alssund tilhøre for 3die Brigade, blev tilbagetagen, da 6te Brigade samtidig indtraf fra sit Cantonnement og derfor fik Befaling til at overlage denne Post.

5te Brigade, der havde Ordre til at tage Opstilling Nord for Sønderborg og Vest for Ulkebøl, fik ved sin Ankomst, omtrent Kl. 4, Befaling til at rykke tilbage til Cantonnementet.

Kl. 1½ var kun 18de Regiments 1ste Bataillon under Major Lundbye endnu i Brohovedet, og kort efter blev denne sidste Del af Besætningen ført tilbage. Den søndre Bro blev afbrudt, de tilstedeværende Færger blev overførte bestandig under den heftigste Ild, og Commandanten i Brohovedet, Oberstlieutenant Dreyer, gik med det udsvingende Broled over til Als. Efter omtrent 4 Timers Kamp var Dybbølstillingen saaledes falden i Fjendens Haand. Vort Artilleri paa Als vedligeholdte endnu i længere Tid den heftige Ild, som tillige benyttedes til at ødelægge Resterne af Broerne paa Sundved-Siden og enkelte Fartøier, som havde været Underlag for den nordre Bro, og som vare drevne hen til Kysten. Fra Kl. 4 sagtnedes Ilden, men først ved Mørkets Frembrud var Dagens skæbnesvangre Begivenhed fuldstændig afsluttet.

Vort Tab maatte selvfølgelig paa en Dag, hvor der blev kæmpet med saa stor Haardnakkethed paa begge Sider, tildels Mand imod Mand, være meget betydeligt, og i Forhold til den Styrke, som directe deltog i Kampen (foruden Artilleribesætningen c. 7500 Mand Infanteri), var det overordenlig stort, nemlig c. 4842 Mand: hvoraf:

Døde 78.

Saarede 1132.

heraf faldt i Fjendens Hænder 577.

Fangne usaarede 2972.

Savnede 660.

Af de opførte Savnede er den allerstørste Del falden paa selve Slagdagen og af Fjenden begravet paa Valpladsen, saa at Antallet af de Faldne paa denne Dag kan anslaaes til omtrent 700 Mand.

Af de som Saarede opførte døde i de første Dage efter den 18de April et meget stort Antal, navnlig paa Fjendens Lazareth, da det fornemlig kun var de lettere Saarede, som vi fik Leilighed til at bringe tilbage til Als.

Fordelt efter Chargerne var Tabet den 18de April:

		Faldne.	Saarede.	Saarede og fangne.	Fangne usaarede.	Savnede.	Sum.
	Officerer	23	22	22	40	•	107
	Underofficerer	13	45	39	103	22	222
	Spillemænd	2	13	•	24	3	42
	Menige	39	473	516	2772	632	4432
	Noncom- (Løjer	1	1	•	4	•	6
	battander i Trainkudske	•	1	•	29	3	33
	Sum	78	555	577	2972	660	4842

Fordelt efter Vaabnene var Tabet den 18de April:

Stabe.	Officerer	3	•	3	1	•	7
	Underofficerer	•	•	•	•	•	•
	Spillemænd	•	•	•	•	•	•
	Menige	•	1	•	•	•	1
	Sum	3	1	3	1	•	8
Ingenieurer.	Officerer	•	•	•	•	•	•
	Underofficerer	•	•	•	•	•	•
	Spillemænd	•	•	•	•	•	•
	Menige	•	4	•	7	6	17
	Sum	•	4	•	7	6	17
Artilleri.	Officerer	•	1	1	6	•	8
	Underofficerer	1	7	1	13	2	24
	Spillemænd	•	•	•	•	•	•
	Menige	2	31	18	336	27	414
	Sum	3	39	20	355	29	446
Infanteri.	Officerer	20	21	18	33	•	92
	Underofficerer	12	38	38	90	20	198
	Spillemænd	2	13	•	24	2	42
	Menige	37	437	498	2429	599	4000
	Sum	71	509	554	2576	622	4332
Noncombatanter.	Løjer	1	1	•	4	•	6
	Trainkudske	•	1	•	29	3	33
	Sum	1	2	•	33	3	39

De forskellige Infanteri-Afdelingers Tab den 18de April.

			Faldne.	Saarede.	Saarede og fangen.	Fangne usaarede.	Savnede.	Sum.
I Dybbølstillingen.	1ste Infanteri-Brigade.	Brigadest.	Officerer	1	•	1	•	2
		22de Infanteri-Regiment.	Officerer	6	5	2	10	23
			Underofficerer . .	2	3	7	26	43
			Spillemænd . . .	•	2	•	3	6
			Menige	1	21	88	637	874
			Sum	9	31	97	676	946
	2det Infanteri-Regiment.	Officerer	3	3	3	7	•	16
		Underofficerer . .	1	4	12	20	7	44
		Spillemænd . . .	•	1	•	10	•	11
		Menige	•	53	98	580	163	894
		Sum	4	61	113	617	170	965
	3die Infanteri-Brigade.	Brigadest.	Officerer	•	•	•	1	1
		17de Infanteri-Regiment.	Officerer	•	•	3	5	8
			Underofficerer . .	1	3	3	18	25
			Spillemænd . . .	1	2	•	3	6
			Menige	6	28	45	313	437
			Sum	8	33	51	339	476
	16de Infanteri-Regiment.	Officerer	1	•	2	6	•	9
		Underofficerer . .	1	1	•	8	•	10
		Spillemænd . . .	•	1	•	4	•	5
		Menige	11	42	11	177	12	253
		Sum	13	44	13	195	12	277
	8de Infanteri-Brigade.	Brigadest.	Officerer	1	•	•	•	1
		9de Infanteri-Regiment.	Officerer	6	3	5	1	15
			Underofficerer . .	1	7	18	8	27
			Spillemænd . . .	•	3	•	2	5
			Menige	4	113	100	354	686
			Sum	11	126	122	365	733
	20de Infanteri-Regiment.	Officerer	4	8	2	1	•	15
		Underofficerer . .	3	12	6	6	5	32
		Spillemænd . . .	1	2	•	1	2	6
		Menige	1	105	130	250	130	616
		Sum	9	127	138	258	137	669
	2den Infanteri-brigade.	Brigadest.	Officerer	•	•	•	•	•
		3die Infanteri-Regiment.	Officerer	•	2	1	3	6
			Underofficerer . .	1	4	2	4	11
			Spillemænd . . .	•	1	•	1	2
			Menige	•	32	17	115	176
			Sum	1	39	20	123	195
	18de Infanteri-Regiment.	Officerer	•	•	•	•	•	•
		Underofficerer . .	2	3	•	•	•	5
		Spillemænd . . .	•	•	•	•	•	•
		Menige	3	13	•	3	4	23
		Sum	5	16	•	3	4	28

		Faldne.	Saarede.	Saarede og fangen.	Fangne usaarede.	Savnede.	Sum.
Paa Als.	Den kongelige Livgarde til Fods.	Officerer	•	•	•	•	•
		Underofficerer . . .	•	1	•	•	1
		Spillemænd	•	1	•	•	1
		Menige	9	16	•	•	25
		Sum	9	18	•	•	27
	5de Infanteri-Regiment.	Officerer	•	•	•	•	•
		Underofficerer . . .	•	•	•	•	•
		Spillemænd	•	•	•	•	•
		Menige	•	6	•	•	6
		Sum	•	6	•	•	6
	11te Infanteri-Regiment.	Officerer	•	•	•	•	•
		Underofficerer . . .	•	•	•	•	•
		Spillemænd	•	•	•	•	•
		Menige	2	8	•	•	10
		Sum	2	8	•	•	10

Arméens hele personelle Tab af Faldne, Saarede, Fangne og Savnede ved Forsvaret af Dybbølstillingen fra den 7de Februar til den 18de April beløber sig, saavidt vi have kunnet bringe i Erfaring, til 7721 Mand.

	Officerer.	Underofficerer.	Spillemænd.	Undercorporaler og Menige.	Læger.	Trainkudske
Stabenes Tab	9	•	•	2	•	•
Ingenieurernes Tab . . .	2	2	•	27	•	•
Artilleriets Tab	13	31	•	597	•	•
Cavaleries Tab	•	1	•	12	•	•
Infanteriets Tab	156	315	59	6425	•	•
Noncombattanternes Tab	•	•	•	•	6	64
Sum	180	349	59	7063	6	64

Tabet af Officerer ved Forsvaret af Dybbølstillingen fra 7de Februar til 18de April.

Dato.	Afdeling.	Charge.	Navn.	Falden.	Savnet.	Saaret og fangen.	Fangen.
I Forpostfægt. d. 10 Febr.	2det Reg.	Capitain	Thorkelin	•	1	•	•
— - 18 —	17de do.	Second-Lieut.	Larsen	•	1	•	•
— - 22 —	do.	do.	Hoffmann	•	•	1	•
— - 22 —	1ste Brig. Stab	Pr.-Lieut. Ordonssoff.	Rosen	•	1	•	•
— - 22 —	18de Reg.	Pr.-Lieut.	Andersen	•	1	•	•
— - 22 —	do.	do.	Braun	1	•	•	•
— - 22 —	do.	Sec.-Lieut.	Grev Sponneck	•	1	•	•
— - 22 —	do.	do.	Bønnelykke	•	1	•	•
— - 22 —	do.	do.	Hansen	•	1	•	•
— - 22 —	do.	do.	Helm	•	•	1	•
— - 22 —	29de do.	do.	Hirsch	•	1	•	•
— - 22 —	do.	do.	Frandsen	•	1	•	•
— - 22 —	do.	do.	Hansen	•	1	•	•
— - 2 Marts	3die do.	Capitain	Svane	•	1	•	•
— - 13 —	do.	Pr.-Lieut.	Duus	•	1	•	•
— - 14 —	2det do.	Sec.-Lieut.	Jacobsen	•	1	•	•
— - 15 —	17de do.	Capitain	Kragh	•	1	•	•
— - 16 —	16de do.	Sec.-Lieut.	Burmeister	•	1	•	•
— - 16 —	3die do.	do.	Barner	•	1 ^{*)}	•	•
— - 6 April	10de do.	Capitain	Hansen	1	•	•	•
— - 6 —	5te do.	Pr.-Lieut.	Ravn	1	•	•	•
— - 6 —	do.	Sec.-Lieut.	Jensen	1	•	•	•
— - 11 —	2det do.	do.	Stickmann	•	1	•	•
— - 11 —	22de do.	do.	Grubband	•	1 ^{*)}	•	•
— - 14 —	6te do.	do.	Hansen	1	•	•	•
I Fægtningen d. 17 Marts	4de Reg.	Capt. og Regimentscomm.	Bauditz	•	•	1 ^{*)}	•
— - —	do.	Capt. og Bataljonscomm.	Wedeg	•	•	1	•
— - —	do.	Pr.-Lieut.	Winslow	1	•	•	•
— - —	do.	do.	Admiralle	•	1	•	•
— - —	do.	Sec.-Lieut.	Gersdorff	1	•	•	•
— - —	do.	do.	Breyer	•	1 ^{*)}	•	•
— - —	5te do.	Pr.-Lieut.	Jacobsen	•	1	•	•
— - —	do.	Sec.-Lieut.	Øllgaard	•	1	•	•
— - —	do.	do.	Steffensen	1	•	•	•
— - —	8de do.	Oberst og Regimentscomm.	Hveberg	1	•	•	•
— - —	do.	Sec.-Lieut.	Kolby	•	1	•	•

*) Senere død.

Dato.	Afdeling.	Charge.	Navn.	Falden.	Saaret.	Saaret og fangen.	Fangen.
I Fægtningen d. 28 Marts.	5te Brig.s Stab	Oberst og Brigadecomm.	Harbou	•	1	•	•
— - —	2det Reg.	Capitain	Ross	•	1	•	•
— - —	do.	Pr.-Lieut.	Secher	1	•	•	•
— - —	do.	Sec.-Lieut.	Dieckmels	1	•	•	•
— - —	6te do.	Pr.-Lieut.	Engelhardt	•	1	•	•
— - —	do.	Sec.-Lieut.	Benzon	1	•	•	•
— - —	10de do.	Pr.-Lieut.	Petersen	1	•	•	•
— - —	do.	do.	Hammelev	•	1	•	•
— - —	do.	Sec.-Lieut.	Goldschadt	•	1 ^{*)}	•	•
Ved Beskydn. af Dybbølst.							
d. 15 Marts	18de Reg.	Sec.-Lieut.	Voldby	1	•	•	•
- 16 —	17de do.	Pr.-Lieut.	Bruhn	1	•	•	•
- 16 —	do.	Sec.-Lieut.	Glærfeldt	1	•	•	•
- 16 —	do.	do.	Christensen	•	1	•	•
- 19 —	10de do.	Capt. og Bataljonscomm.	Gyldenfeldt	1	•	•	•
- 19 —	do.	Sec.-Lieut.	Carlson	1	•	•	•
- 20 —	Artilleriet	do.	Ancher	•	1	•	•
- 20 —	do.	do.	Andersen	•	1	•	•
- 29 —	15de Reg.	do.	Jørgensen	•	1	•	•
- 5 April	8de do.	Pr.-Lieut.	Bern	•	1	•	•
- 5 —	15de do.	Sec.-Lieut.	Schmidt	•	1	•	•
- 7 —	Artilleriet	do.	Petersen	•	1	•	•
- 8 —	16de Reg.	do.	Juncker	•	1	•	•
- 11 —	do.	do.	Berner	•	1	•	•
- 12 —	Artilleriet	Capitain	Johansen	•	1 ^{*)}	•	•
- 12 —	17de Reg.	Pr.-Lieut.	Eissing	•	1 ^{*)}	•	•
- 12 —	do.	do. (svensk)	Aschau	•	1	•	•
- 12 —	10de do.	Major og Regimentscomm.	Rohweder	1	•	•	•
- 13 —	Ingenieurerne	Sec.-Lieut.	Larsen	1	•	•	•
- 14 —	Artilleriet	do.	Waltmeyer	1	•	•	•
- 14 —	Ingenieurerne	do.	Arendrup	•	1	•	•
- 15 —	2det Reg.	Pr.-Lieut.	Jørgensen	•	1	•	•
- 15 —	6te do.	Sec.-Lieut.	Lassen	•	1	•	•
- 16 —	17de do.	do.	Rye	•	1	•	•
- 16 —	do.	Pr.-Lieut.	Hoppe	•	1	•	•
- 17 —	16de do.	Sec.-Lieut.	de Seue	1	•	•	•
- 17 —	9de do.	Capitain	Koss	•	1	•	•
- 18 —	18de do.	Pr.-Lieut.	Haarbølle	•	1	•	•
- 18 —	2det do.	Capt. og Bataljonscomm.	Arnholdt	•	1	•	•

*) Senere død.

Dato.	Afdeling.	Charge.	Navn.	Falden.	Saaret.	Saaret og fangen.	Fangen.
Ved Beskydn. af Dybbølst. d. 18 April	22de Reg.	Capt. og Bataljonscomm.	Baland	1	.	.	.
- . -	. do.	Pr.-Lieut.	Behrens	1	.	.	.
- . -	. do.	Sec.-Lieut.	Svane	.	1	.	.
- . -	. do.	do.	Berlien	.	1	.	.
- . -	. do.	do. (svensk)	Carlsson	.	1	.	.
Ved Stormen d. 18 April	Overcommandens Stab	Major og Souschef.	Rosen	.	1 ^{*)}	.	.
- - -	2den Divisions Stab	Generalmajor og Divisionscommandeur	du Plat	1	.	.	.
- - -	2den Divisions Stab	Major og Stabschef	Schau	.	1 ^{*)}	.	.
- - -	1ste Brig.s Stab	Oberst og Brigadecomm.	Lasson	1	.	.	.
- - -	do. do.	Pr.-Lieut. og Adjutant	Hansen	.	1 ^{*)}	.	.
- - -	3de do. do.	Pr.-Lieut. Ordonansoff.	Hein	.	.	.	1
- - -	8de do. do.	Sec.-Lieut. Adjutant	Irminger	1	.	.	.
- - -	Artilleriet	Capitain	Sick	.	.	.	1
- - -	do.	Pr.-Lieut.	Crone	.	.	.	1
- - -	do.	Sec.-Lieut.	Tillge	.	.	.	1
- - -	do.	do.	Jensen	.	.	.	1
- - -	do.	do.	Brønnum	.	.	.	1
- - -	do.	do.	Storch	.	.	.	1
- - -	do.	do.	Castenchiold	.	1	.	.
- - -	do.	do.	Ancher	.	.	.	1
- - -	2det Reg.	Oberstlieut. og Regimentscomm.	Dreyer	.	.	.	1
- - -	. do.	Capt. og Bataljonscomm.	Lundbye	1	.	.	.
- - -	. do.	Pr.-Lieut.	Gandil	.	.	.	1
- - -	. do.	do.	Larsen	.	.	.	1
- - -	. do.	do.	Tranberg	.	1	.	.
- - -	. do.	do.	Hjort	.	.	.	1
- - -	. do.	do.	Gjørup	.	.	.	1
- - -	. do.	Sec.-Lieut.	Thestrup	.	.	.	1
- - -	. do.	do.	Reiter	.	.	.	1 ^{*)}
- - -	. do.	do.	Hindenburg	.	.	.	.
- - -	. do.	do.	Malling	1	.	.	.

*) Senere død.

Dato.	Afdeling.	Charge.	Navn.	Falden.	Saaret.	Saaret og fangen.	Fangen.
Ved Stormen d. 18 April	2det Reg.	Sec.-Lieut.	Toxwerdt	1	.	.	.
- - -	. do.	do. (svensk)	Holmertz	.	.	.	1
- - -	. do.	do. do.	Åkerhjelm	.	.	.	1
- - -	. do.	do. (finak)	Sanmark	.	.	.	1
- - -	3die do.	Pr.-Lieut.	Hertz	.	.	.	1
- - -	. do.	do.	Drastrup	.	1	.	.
- - -	. do.	Sec.-Lieut.	Mogensen	.	.	.	1 ^{*)}
- - -	. do.	do.	Nielsen	.	.	.	1
- - -	. do.	do.	Zernig	.	.	.	1
- - -	. do.	do. (svensk)	Nordenfalk	.	1	.	.
- - -	9de do.	Oberstl. og Regimentscomm.	Tersling	.	.	.	1
- - -	. do.	Capt. og Bataljonscomm.	Grev Ahlefeld-Lauervig	1	.	.	.
- - -	. do.	Capitain	Knauer	1	.	.	.
- - -	. do.	do.	Hansen	.	.	.	1 ^{*)}
- - -	. do.	Pr.-Lieut.	Redsted	.	.	.	1
- - -	. do.	do.	Gram	1	.	.	.
- - -	. do.	do.	Rosen	.	.	.	1 ^{*)}
- - -	. do.	do.	Voigt	.	.	.	1
- - -	. do.	do.	Hansen	.	.	.	1 ^{*)}
- - -	. do.	do.	Schmidt	1	.	.	.
- - -	. do.	Sec.-Lieut.	Schultz	1	.	.	.
- - -	. do.	do.	Saande	1	.	.	.
- - -	. do.	do.	Westermann	.	1	.	.
- - -	. do.	do.	Lindhard	1	.	.	.
- - -	. do.	do. (svensk)	Fahnehjelm	.	.	.	1
- - -	16de do.	Major og Bataljonscomm.	Hein	.	.	.	1
- - -	. do.	Capitain	Petersen	.	.	.	1
- - -	. do.	do.	Andresen	.	.	.	1
- - -	. do.	Pr.-Lieut.	Agerholm	.	.	.	1
- - -	. do.	do.	Schau	1	.	.	.
- - -	. do.	Sec.-Lieut.	Fischer	.	.	.	1
- - -	. do.	do.	Hansen	.	.	.	1
- - -	. do.	do.	Christiansen	.	.	.	1
- - -	. do.	do.	Koefod	.	.	.	1
- - -	17de do.	Oberst og Regimentscomm.	Bernstorff	.	.	.	1 ^{*)}
- - -	. do.	Pr.-Lieut.	Nielsen	.	.	.	1
- - -	. do.	Sec.-Lieut.	Dameck	.	.	.	1
- - -	. do.	do.	Galster	.	.	.	1
- - -	. do.	do.	Wulff	.	.	.	.

*) Senere død.

Dato.	Afdeling.	Charge.	Navn.	Falden.	Saaret.	Saaret og fangen.	Fangen.
Ved Stormen d. 18 April	17de Reg.	Sec.-Lieut.	Borberg	•	•	1	•
—	• do.	do. (svensk)	Horn	•	•	•	1
—	• do.	do. do.	Sparre	•	•	•	1
—	20de do.	Oberstl. og Regimentscomm.	Scholten	1	•	•	•
—	• do.	Major og Bataljonscomm.	Schach	•	1*)	•	•
—	• do.	Capt. og Bataljonscomm.	Sperling	•	1	•	•
—	• do.	Capitain	Stockfleth	1	•	•	•
—	• do.	Pr.-Lieut.	Steinmann	•	1	•	•
—	• do.	do.	Rasmussen	•	•	1*)	•
—	• do.	do.	Petersen	•	1	•	•
—	• do.	do.	Pingel	•	1	•	•
—	• do.	do. (svensk)	Roos	1	•	•	•
—	• do.	Sec.-Lieut.	Bronnum	1	•	•	•
—	• do.	do.	Borgen	•	•	•	1
—	• do.	do.	Loof	•	1	•	•
—	• do.	do.	Lemvig	•	1	•	•
—	• do.	do.	Güllich	•	1	•	•
—	• do.	do.	Neergaard	•	•	1*)	•
—	22de do.	Oberstl. og Regimentscomm.	Falkenskjold	•	•	•	1
—	• do.	Capt. og Bataljonscomm.	Jensen	1	•	•	•
—	• do.	Capitain	Grüner	1	•	•	•
—	• do.	Pr.-Lieut.	Jäger	•	•	•	1
—	• do.	do.	Johansen	•	•	•	1
—	• do.	do.	Carlsen	•	•	•	1
—	• do.	Sec.-Lieut.	Averhoff	•	•	•	1
—	• do.	do.	Krogh	•	•	•	1
—	• do.	do.	Grünwaldt	•	•	•	1
—	• do.	do.	Steenstrup	•	•	•	1
—	• do.	do.	Wormer	•	•	•	1
—	• do.	do.	Hohlenberg	•	•	•	1
—	• do.	do.	Bech	•	1	•	•
—	• do.	do.	Bache	•	1	•	•
—	• do.	do.	Bunde	•	•	•	1
—	• do.	do.	Kemp	1	•	•	•
—	• do.	do. (svensk)	Lundegreen	1	•	•	•
—	• do.	do. do.	Knoorring	1	•	•	•

*) Senere død.

Bilag I.

General-Styrkeliste den 15de Februar 1864.

Afdelinger.	Officerer.	Underofficerer.				Spillemand.			Undercorporaler.	Menge.	Hoveder.
		Linie.	Reserve.	Midlertidige.	Ialt.	Linie.	Reserve.	Ialt.			
Overcommandoens Stab	19	5	•	3	8	•	•	•	4	49	80
Krigstelegraph og Topographar	3	9	•	•	9	•	•	•	2	31	45
Arméens Artilleris Stab	7	4	•	•	4	•	•	•	•	•	11
Ingenieurcommandoens Stab	13	4	•	•	4	•	•	•	1	4	22
1ste Armédivisions do.	6	1	•	1	2	•	•	•	•	7	15
2den do. do.	6	2	•	•	2	•	•	•	1	•	9
Infanteri-Reservens do.	5	•	•	•	•	•	•	•	2	10	17
Ialt overordnede Stabe	59	25	•	4	29	•	•	•	10	101	199
Ingenieurtropperne: 1ste, 3die, 5te, 6te (Bro) og 7de (Park) Compagni	8	•	•	•	39	•	•	•	•	336	383
Ialt Ingenieurtropper	8	•	•	•	39	•	•	•	•	336	383
Reserveartilleriets Stab	3	1	•	•	1	•	•	•	1	1	6
1ste Batteri	2	8	•	•	8	2	•	2	20	137	169
4de do.	3	6	2	•	8	2	•	2	22	201	236
11te do.	2	7	1	•	8	3	•	3	18	148	179
13de do.	2	8	•	•	8	2	•	2	19	166	197
1ste Armédivisions Artillericommando	2	•	•	•	•	•	•	•	•	•	2
2det Batteri	3	8	•	•	8	2	•	2	18	139	170
10de do.	2	9	•	•	9	3	•	3	20	175	209
2den Armédivisions Artillericommando	2	•	•	•	•	•	•	•	•	•	2
8de Batteri	2	9	•	•	9	2	•	2	18	139	170
9de do.	2	8	5	1	14	3	•	3	20	182	221
Ialt Feltartilleri	25	64	8	1	73	19	•	19	156	1288	1561
Artillericommandoen i Dybbølstill. 3die, 4de og 6te Fæstningscompagni	3	•	•	•	•	•	•	•	•	•	3
Ialt Fæstningsartilleri	19	22	20	•	42	•	1	1	52	1052	1166
Ialt Fæstningsartilleri	22	22	20	•	42	•	1	1	52	1052	1169
Artilleridepôt og Laboratorieetat	6	22	1	7	30	•	•	•	50	207	293
Ialt Artilleri	53	108	29	8	145	19	1	20	258	2547	3023
1ste Armédivisions Cavalieri Stab 4de Dragonregimts. 2det Halvregiment	2	•	•	•	•	•	•	•	•	•	2
2den Armédivisions Cavalieri Stab 1ste Halvregiment Hussarer	6	20	•	5	25	3	1	4	18	281	334
Ialt Cavalieri	8	16	•	3	19	5	•	5	14	182	228
Ialt Cavalieri	18	36	•	8	44	8	1	9	32	463	566
Lateris	138	169	29	20	257	27	2	29	300	3447	4171

Afdelinger.	Officerer.	Underofficerer.				Spillemand.			Undercorporaler.	Menige.	Hoveder.
		Linie.	Reserve.	Midlertidige.	Ialt.	Linie.	Reserve.	Ialt.			
Transport . . .	138	169	29	20	257	27	2	29	300	3447	4171
1ste Infanteri Brigades Stab . . .	3	.	.	.	.	.	.	.	1	17	21
2det Infanteri-Regiment	34	28	8	29	65	11	10	21	148	1240	1508
22de do. do.	37	28	1	39	68	13	6	19	162	1490	1776
2den Infanteri Brigades Stab . . .	4	1	.	.	1	.	.	.	1	5	11
3die Infanteri-Regiment	30	22	8	36	66	14	11	25	125	1599	1845
18de do. do.	32	27	6	28	61	12	14	26	103	1165	1387
3die Infanteri Brigades Stab . . .	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
16de Infanteri-Regiment	33	25	2	38	65	11	10	21	114	1424	1657
17de do. do.	33	28	4	20	52	10	3	13	105	1425	1628
4de Infanteri Brigades Stab . . .	4	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4
4de Infanteri-Regiment	31	32	14	28	74	14	12	26	148	1680	1959
6te do. do.	35	30	4	33	67	15	10	25	153	1586	1866
5te Infanteri Brigades Stab . . .	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
12te Infanteri-Regiment	31	31	11	21	63	16	6	22	143	1452	1711
6te Infanteri Brigades Stab . . .	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
5te Infanteri-Regiment	31	30	9	28	67	14	8	22	166	1543	1829
10de do. do.	31	26	9	31	66	15	10	25	136	1442	1700
Infanteri 8de do. do.	29	30	16	26	72	8	11	19	143	1245	1508
Reserven 15de do. do.	30	24	2	37	63	10	10	20	126	1400	1639
Ialt Infanteri . . .	437	362	94	394	850	163	121	284	1774	18713	22058
Summa . . .	575	531	123	414	1107	190	123	313	2074	22160	26229

1. Paa Styrkelisten for 15de Februar er ikke sondret mellem Linie- og Reserve-officerer, derimod fandtes der efter Styrkelisten for 1ste Februar, ved de i nærværende Liste anførte Afdelinger, af

	Linie-, Reserve-, midlertidig- antagne	Officerer.
Overordnede Stabe . . .	47	1
Ingenieur-Tropper . . .	8	.
Feltartilleriet	22	1
Fæstningsartilleriet . . .	6	13
Depôt —	5	1
Cavaleriet	20	2
Infanteriet	242	213
	350	231
		8

2. Paa Styrkelisten ere de Quartérsyge, men ei de Lazarethsyge, medregnede.
 3. Ved Ingenieurtropperne ere Undercorporalerne opførte blandt de Menige.
 4. De faa Reserveofficiéraspiranter og Underofficiéraspiranter, der vare tilstede den 15de Februar, ere henførte henholdsvis under »midlertidige Underofficerer» og »Undercorporaler».

Bilag II.

Oversigt

over

Infanteriets Anvendelse og Fordeling

under

Forsvaret af Dybbølstillingen i 1864.

Den Dag, i Lobet af hvilken de enkelte Afdelinger have indtaget de betegnede Stillinger eller ere gaaede i Cantonnement, er den i Oversigten angivne.

De til Infanteri-Reserven hørende 8de og 15de Infanteri-Regiment, der den 19de Marts bleve formerede i 5te Infanteri-Brigade, ere her for hele Tiden betegnede som 5te Infanteri-Brigade.

Dato.	I Stillingen.						I Reserve.		
	Paa Forpost.		I Skanserne.				I Barak-kerne.	I Broho-vederne.	I Sander-borg.
	venstre Floi.	hoire Floi.	venstre Floi.		hoire Floi.				
			venstre Halvdél.	hoire Halvdél.	venstre Halvdél.	hoire Halvdél.			
Febr 7de	2 Brigade 3 R. 18 R.	1 Brigade 2 R. 22 R.	3 Brig. 17 R. 16 R.				• •	• •	9 Brig. 19R. 21R. 8 Brig. 9R. 20R.
8de	2 Brig. 3 R. 18 R.	1 Brig. 2 R. 22 R.	3 Brig. 17 R. 16 R.				• •	• •	9 Brig. 19R. 21R. 8 Brig. 9R. 20R.
9de	2 Brig. 3 R. 18 R.	1 Brig. 2 R. 22 R.	3 Brig. 17 R. 16 R.				• •	• •	6 Brig. 5R. 10R.
10de	5 R. Feltvagtstilling. 10 R. Hovedpost.		12 R.				• •	• •	3 Brig. 16R. 17R.
11te	10 R. Feltvagtstilling. 12 R. Hovedpost.		5 R.				• •	• •	3 Brig. 16R. 17R.
12te	12 R. Feltvagtstilling. 5 R. Hovedpost.		10 R.				• •	• •	3 Brig. 16R. 17R.
13de	6 R. Feltvagtstilling. 8 R. Hovedpost.		15 R.				• •	• •	3 Brig. 16R. 17R.
14de	8 R. Feltvagtstilling. 15 R. Hovedpost.		6 R.				• •	• •	3 Brig. 16R. 17R.
15de	15 R. Feltvagtstilling. 5 R. Hovedpost.		8 R.				• •	• •	3 Brig. 16R. 17R.
16de	16 R. Feltvagtstilling. 3 R. Hovedpost.		17 R.				• •	• •	1 Brig. 2R. 22R.
17de	3 R. Feltvagtstilling. 17 R. Hovedpost.		16 R.				• •	• •	1 Brig. 2R. 22R.
18de	17 R. Feltvagtstilling. 16 R. Hovedpost.		3 R.				• •	• •	1 Brig. 2R. 22R.
19de	22 R. Feltvagtstilling. 2 R. Hovedpost.		18 R.				• •	• •	6 Brig. 5R. 10R.
20de	2 R. Feltvagtstilling. 18 R. Hovedpost.		22 R.				• •	• •	6 Brig. 5R. 10R.
21de	18 R. Feltvagtstilling. 22 R. Hovedpost.		2 R.				• •	• •	6 Brig. 5R. 10R.
22de	6 R. Feltvagtstilling. 22 R. Hovedpost.		5 R.				• •	• •	5 Brig. 8R. 15R.
23de	5 Brig. 15 R. 8 R.		4 Brig. 6 R. 12 R.				• •	• •	6 Brig. 5R. 10R.

Til Be- vogtning af Kjør Halvø.	Til Be- vogtning af Als- Nordland.	I Cantonnement paa Als.	Bemærkninger.
•	•	4 Brig. 6 Brig. 7 Brig. 5 Brig. 4R. 6R., 5R. 10R., 1R. 11R., 8R. 15R., 12R. 13 R.s 1ste Btl.	
•	•	4 Brig. 6 Brig. 7 Brig. 5 Brig. 4R. 6R., 5R. 10R., 1R. 11R., 8R. 15R., 12R. 13 R.s 1ste Btl.	
•	•	4 Brig. 5 Brig. 7 Brig. 4R. 6R., 8R. 15 R., 1R. 11R., 12R., 13R.s 1ste Btl.	8de og 9de Brigade af- gaa til Fredericia.
4 R.	•	1 Brig. 2 Brig. 5 Brig. 7 Brig. 2R. 22R., 3R. 18R., 8R. 15R., 1R. 11R., 6R., 13R.s 1ste Btl.	
4 R.	•	1 Brig. 2 Brig. 5 Brig. 7 Brig. 2R. 22R., 3R. 18R., 8R. 15R., 1R. 11R., 6R., 13 R.s 1ste Btl.	
4 R.	•	1 Brig. 2 Brig. 5 Brig. 7 Brig. 2R. 22R., 3R. 18R., 8R. 15R., 1R. 11R., 6R.	13de Regs. 1ste Btl. af- gaa til Fyn.
4 R.	•	1 Brig. 2 Brig. 6 Brig. 7 Brig. 2R. 22R., 3R. 18R., 5R. 10R., 1R. 11R., 12R.	
4 R.	•	1 Brig. 2 Brig. 6 Brig. 2 R. 22 R., 3 R. 18 R., 5 R. 10 R., 12 R.	
4 R.	•	1 Brig. 2 Brig. 6 Brig. 2 R. 22 R., 3 R. 18 R., 5 R. 10 R., 12 R.	7de Brigade afgaar til Fyn.
4 R.	•	4 Brig. 5 Brig. 6 Brig. 6 R. 12 R., 8 R. 15 R., 5 R. 10 R., 18 R.	
4 R.	•	4 Brig. 5 Brig. 6 Brig. 6 R. 12 R., 8 R. 15 R., 5 R. 10 R., 18 R.	
4 R.	•	4 Brig. 5 Brig. 6 Brig. 6 R. 12 R., 8 R. 15 R., 5 R. 10 R., 18 R.	
4 R.	•	3 Brig. 4 Brig. 5 Brig. 16 R. 17 R., 6 R. 12 R., 8 R. 15 R., 3 R.	
4 R.	16 Reg.s 2den Bat.	3 Brig. 4 Brig. 5 Brig. 16 R. 17 R., 6 R. 12 R., 8 R. 15 R., 3 R.	
4 R.	do.	3 Brig. 4 Brig. 5 Brig. 16 R. 17 R., 6 R. 12 R., 8 R. 15 R., 3 R.	
4 R.	do.	1 Brig. 2 Brig. 3 Brig. 2 R. 22 R., 3 R. 18 R., 16 R. 17 R.	
4 R.	22 Reg.s 1ste Bat.	1 Brig. 2 Brig. 3 Brig. 2 R. 22 R., 3 R. 18 R., 16 R. 17 R.	

Dato.	I Stillingen.						I Reserve.		
	Paa Forpost.		I Skandserne.				I Barak- kerne.	I Broho- vederne.	I Sender- borg.
	venstre Fløi.	høire Fløi.	venstre Fløi.		høire Fløi.				
			venstre Halvdæl.	høire Halvdæl.	venstre Halvdæl.	høire Halvdæl.			
Febr.									
24de	10 R.	5 R.	15 R.	8 R.	• •	• •	4 Brig. 6R. 12R.		
25de	6 R.	12 R.	10 R.	5 R.	• •	• •	5 Brig. 8R. 15R.		
26de	15 R.	8 R.	6 R.	12 R.	• •	• •	6 Brig. 5R. 10R.		
27de	10 R.	5 R.	15 R.	8 R.	• •	• •	4 Brig. 6R. 12R.		
28de	18 R.	3 R.	17 R.	16 R.	• •	• •	1 Brig. 2R. 22R.		
29de	2 R.	22 R.	18 R.	3 R.	• •	• •	3 Brig. 16R. 17R.		
Marts 1ste	17 R.	16 R.	2 R.	22 R.	• •	• •	2 Brig. 3R. 18R.		
2den	18 R.	3 R.	17 R.	16 R.	• •	• •	1 Brig. 2R. 22R.		
3die	2 R.	22 R.	18 R.	3 R.	• •	• •	3 Brig. 16R. 17R.		
4de	17 R.	16 R.	2 R.	22 R.	• •	• •	2 Brig. 3R. 18R.		
5te	10 R.	5 R.	6 R.	12 R.	• •	• •	5 Brig. 8R. 15R.		
6te	15 R.	8 R.	10 R.	5 R.	• •	• •	4 Brig. 4R. 6R.		
7de	6 R.	4 R.	15 R.	8 R.	• •	• •	6 Brig. 5R. 10R.		
8de	10 R.	5 R.	6 R.	4 R.	• •	• •	5 Brig. 8R. 15R.		
9de	15 R.	8 R.	10 R.	5 R.	• •	• •	4 Brig. 4R. 6R.		
10de	6 R.	4 R.	15 R.	8 R.	• •	• •	6 Brig. 5R. 10R.		
11te	2 R.	22 R.	18 R.	3 R.	• •	• •	3 Brig. 16R. 17R.		
12te	17 R.	16 R.	2 R.	22 R.	• •	• •	2 Brig. 3R. 18R.		
13de	18 R.	3 R.	17 R.	16 R.	• •	• •	1 Brig. 2R. 22R.		

Til Be- vogtning af Kjør- Halve.	Til Be- vogtning af Als- Nordland.	I Cantonnement paa Als.	Bemærkninger.
4 R.	22 Reg. 3 1ste Bat.	1 Brig. 2 Brig. 3 Brig. 2 R. 22 R., 3 R. 18 R., 16 R. 17 R.	
4 R.	do.	1 Brig. 2 Brig. 3 Brig. 2 R. 22 R., 3 R. 18 R., 16 R. 17 R.	
4 R.	do.	1 Brig. 2 Brig. 3 Brig. 2 R. 22 R., 3 R. 18 R., 16 R. 17 R.	
4 R.	do.	1 Brig. 2 Brig. 3 Brig. 2 R. 22 R., 3 R. 18 R., 16 R. 17 R.	
4 R.	Dt. i Mels	1 Brig. 2 Brig. 3 Brig. 2 R. 22 R., 3 R. 18 R., 16 R. 17 R.	
4 R.	do.	4 Brig. 5 Brig. 6 Brig. 6 R. 12 R., 8 R. 15 R., 5 R. 10 R.	
4 R.	do.	4 Brig. 5 Brig. 6 Brig. 6 R. 12 R., 8 R. 15 R., 5 R. 10 R.	
4 R.	do.	4 Brig. 5 Brig. 6 Brig. 6 R. 12 R., 8 R. 15 R., 5 R. 10 R.	
4 R.	do.	4 Brig. 5 Brig. 6 Brig. 6 R. 12 R., 8 R. 15 R., 5 R. 10 R.	
4 R.	do.	4 Brig. 5 Brig. 6 Brig. 6 R. 12 R., 8 R. 15 R., 5 R. 10 R.	
4 R.	do.	4 Brig. 5 Brig. 6 Brig. 6 R. 12 R., 8 R. 15 R., 5 R. 10 R.	
4 R.	do.	1 Brig. 2 Brig. 3 Brig. 2 R. 22 R., 3 R. 18 R., 16 R. 17 R.	
12 R.	do.	1 Brig. 2 Brig. 3 Brig. 2 R. 22 R., 3 R. 18 R., 16 R. 17 R.	
12 R.	do.	1 Brig. 2 Brig. 3 Brig. 2 R. 22 R., 3 R. 18 R., 16 R. 17 R.	
12 R.	do.	1 Brig. 2 Brig. 3 Brig. 2 R. 22 R., 3 R. 18 R., 16 R. 17 R.	
12 R.	do.	1 Brig. 2 Brig. 3 Brig. 2 R. 22 R., 3 R. 18 R., 16 R. 17 R.	
12 R.	do.	4 Brig. 5 Brig. 6 Brig. 4 R. 6 R., 8 R. 15 R., 5 R. 10 R.	
12 R.	do.	4 Brig. 5 Brig. 6 Brig. 4 R. 6 R., 8 R. 15 R., 5 R. 10 R.	
12 R.	do.	4 Brig. 5 Brig. 6 Brig. 4 R. 6 R., 8 R. 15 R., 5 R. 10 R., 7 R.	

7de Regiment ankommer
til Als.

Dato.	I Stillingen.						I Reserve.		
	Paa Forpost.		I Skandserne.				I Barak- kerne.	I Broho- vederne.	I Sønder- borg.
	venstre Fløi.	høire Fløi.	venstre Fløi.		høire Fløi.				
			venstre Halvdæl.	høire Halvdæl.	venstre Halvdæl.	høire Halvdæl.			
Marts 14de	1 Brig. 2 R. 22 R.		2 Brig. 18 R. 3 R.				• •	• •	3 Brig. 16R. 17R.
15de	3 Brig. 17 R. 16 R.		1 Brig. 2 R. 22 R.				18 R.	• •	3R. 7R.
16de	2 Brig. 18 R. 3 R.		3 Brig. 17 R. 16 R.				22 R.	• •	2R. 7R.
17de	$\frac{1}{2}$ 6R. $\frac{1}{2}$ 4R. $\frac{1}{2}$ 15R. $\frac{1}{2}$ 8R.		4 Brig. 6R. 4R.	5 Brig. 15R. 8R.	6 Brig. 5R. 7R.		• •	2R. 16R.	
18de	$\frac{1}{2}$ 2R. $\frac{1}{2}$ 7R. $\frac{1}{2}$ 10R. $\frac{1}{2}$ 5R.		10R. 2R.	6 Brig. 7R. 5R.	5 Brig. 8R. 15R.		• •	4 Brig. 4R. 6R.	
19de	$\frac{1}{2}$ 6R. $\frac{1}{2}$ 4R. $\frac{1}{2}$ 15R. $\frac{1}{2}$ 8R.		4 Brig. 6R. 4R.	5 Brig. 15R. 8R.	5R. 7R.		• •	2R. 10R.	
20de	$\frac{1}{2}$ 17R. $\frac{1}{2}$ 16R. $\frac{1}{2}$ 18R. $\frac{1}{2}$ 3R.		3 Brig. 17R. 16R.	2 Brig. 18R. 3R.	4 Brig. 4R. 6R.		• •	5 Brig. 8R. 15R. Garden F.	
21de	$\frac{1}{2}$ 15R. $\frac{1}{2}$ 8R. $\frac{1}{2}$ 6R. $\frac{1}{2}$ 4R.		5 Brig. 15R. 8R.	4 Brig. 6R. 4R.	2 Brig. 3R. 18R.		• •	3 Brig. 16R. 17R. Garden.	
22de	$\frac{1}{2}$ 3R. $\frac{1}{2}$ 18R. $\frac{1}{2}$ 17R. $\frac{1}{2}$ 16R.		2 Brig. 3R. 18R.	3 Brig. 17R. 16R.	4 Brig. 4R. 6R.		• •	5 Brig. 8R. 15R. Garden.	
23de	$\frac{1}{2}$ 10R. $\frac{1}{2}$ 5R. $\frac{1}{2}$ 2R. $\frac{1}{2}$ 22R.		6 Brig. 22R. 2R.	1 Brig. 10R. 5R.	3 Brig. 16R. 17R.		• •	2 Brig. 3R. 18R. Garden.	
24de	$\frac{1}{2}$ 16R. $\frac{1}{2}$ 17R. $\frac{1}{2}$ 18R. $\frac{1}{2}$ 3R.		3 Brig. 16R. 17R.	2 Brig. 18R. 3R.	6 Brig. 5R. 10R.		• •	1 Brig. 2R. 22R. Garden.	
25de	$\frac{1}{2}$ 22R. $\frac{1}{2}$ 2R. $\frac{1}{2}$ 10R. $\frac{1}{2}$ 5R.		1 Brig. 22R. 2R.	6 Brig. 10R. 5R.	2 Brig. 3R. 18R.		• •	3 Brig. 16R. 17R. Garden.	
26de	$\frac{1}{2}$ 4R. $\frac{1}{2}$ 6R. $\frac{1}{2}$ 8R. $\frac{1}{2}$ 15R.		4 Brig. 4R. 6R.	5 Brig. 8R. 15R.	6 Brig. 5R. 10R.		• •	1 Brig. 2R. 22R. Garden.	
27de	$\frac{1}{2}$ 2R. $\frac{1}{2}$ 22R. $\frac{1}{2}$ 10R. $\frac{1}{2}$ 5R.		1 Brig. 2R. 22R.	6 Brig. 10R. 5R.	5 Brig. 8R. 15R.		• •	4 Brig. 4R. 6R. Garden.	
28de	$\frac{1}{2}$ 8R. $\frac{1}{2}$ 15R. $\frac{1}{2}$ 4R. $\frac{1}{2}$ 6R.		5 Brig. 8R. 15R.	4 Brig. 4R. 6R.	6 Brig. 5R. 10R.		• •	1 Brig. 2R. 22R. Garden.	
29de	$\frac{1}{2}$ 3R. $\frac{1}{2}$ 18R. $\frac{1}{2}$ 16R. $\frac{1}{2}$ 17R.		2 Brig. 3R. 18R.	3 Brig. 16R. 17R.	4 Brig. 4R. 6R.		• •	5 Brig. 8R. 15R. Garden.	

Til Be- vogtning af Kjer- Halvø.	Til Be- vogtning af Als- Nordland.	I Cantonnement paa Als.			Bemærkninger.
12 R.	Detachem. i Mels.	4 Brig. 4 R. 6 R.	5 Brig. 8 R. 15 R.	6 Brig. 5 R. 10 R., 7 R.	
12 R.	do.	4 Brig. 4 R. 6 R.	5 Brig. 8 R. 15 R.	6 Brig. 5 R. 10 R.	
12 R.	do.	4 Brig. 4 R. 6 R.	5 Brig. 8 R. 15 R.	6 Brig. 5 R. 10 R.	
12 R.	do.	2 Brig. 3 R. 18 R.	22 R., 17 R., 10 R.		
12 R.	do.	2 Brig. 3 R. 18 R.	3 Brig. 16 R. 17 R., 22 R.		
12 R.	do.	2 Brig. 3 R. 18 R.	3 Brig. 16 R. 17 R., 22 R., Garden til Foda.		Garden til Foda ankom- mer til Als.
12 R.	do.	1 Brig. 2 R. 22 R.	6 Brig. 5 R. 10 R., 7 R.		
12 R.	do.	1 Brig. 2 R. 22 R.	6 Brig. 5 R. 10 R., 7 R.		
12 R.	do.	1 Brig. 2 R. 22 R.	6 Brig. 5 R. 10 R.		7de Regiment afgaar til Fyn.
12 R.	do.	4 Brig. 4 R. 6 R.	5 Brig. 8 R. 15 R.		
12 R.	do.	4 Brig. 4 R. 6 R.	5 Brig. 8 R. 15 R.		
12 R.	do.	4 Brig. 4 R. 6 R.	5 Brig. 8 R. 15 R.		
12 R.	do.	2 Brig. 3 R. 18 R.	3 Brig. 16 R. 17 R.		
12 R.	do.	2 Brig. 3 R. 18 R.	3 Brig. 16 R. 17 R.		
12 R.	do.	2 Brig. 3 R. 18 R.	3 Brig. 16 R. 17 R.		
12 R.	do.	1 Brig. 2 R. 22 R.	6 Brig. 5 R. 10 R.		

Dato.	I Stillingen.						I Reserve.		
	Paa Forpost.		I Skandserne.				I Barak- kerne.	I Broho- vederne.	I Sender- borg.
	venstre Floi.	hoire Floi.	venstre Floi.		hoire Floi.				
			venstre Halvdel.	hoire Halvdel.	venstre Halvdel.	hoire Halvdel.			
Marts 30te	$\frac{1}{8}$ 6R. $\frac{1}{8}$ 4R.	$\frac{1}{8}$ 15R. $\frac{1}{8}$ 8R.	4 Brig. 6R. 4R.		5 Brig. 15R. 8R.		3 Brig. 16R. 17R.	• •	2 Brig. 3R. 18R. Garden.
31te	$\frac{1}{8}$ 17R. $\frac{1}{8}$ 16R.	$\frac{1}{8}$ 18R. $\frac{1}{8}$ 3R.	3 Brig. 17R. 16R.		2 Brig. 18R. 3R.		5 Brig. 8R. 15R.	• •	4 Brig. 4R. 6R. Garden.
April 1ste	$\frac{1}{8}$ 10R. $\frac{1}{8}$ 5R.	$\frac{1}{8}$ 2R. $\frac{1}{8}$ 22R.	6 Brig. 10R. 5R.		1 Brig. 2R. 22R.		2 Brig. 3R. 18R.	• •	3 Brig. 16R. 17R. Garden.
2den	$\frac{1}{8}$ 3R. $\frac{1}{8}$ 18R.	$\frac{1}{8}$ 17R. $\frac{1}{8}$ 16R.	2 Brig. 3R. 18R.		3 Brig. 17R. 16R.		1 Brig. 2R. 22R.	• •	6 Brig. 5R. 10R. Garden.
3die	$\frac{1}{8}$ 22R. $\frac{1}{8}$ 2R.	$\frac{1}{8}$ 10R. $\frac{1}{8}$ 5R.	1 Brig. 22R. 2R.		6 Brig. 10R. 5R.		3 Brig. 16R. 17R.	2 Brig. 3R. 18R.	$\frac{1}{8}$ Garde.
4de	$\frac{1}{8}$ 8R. $\frac{1}{8}$ 15R.	$\frac{1}{8}$ 6R. $\frac{1}{8}$ 4R.	5 Brig. 8R. 15R.		4 Brig. 6R. 4R.		6 Brig. 5R. 10R.	1 Brig. 2R. 22R.	do.
5te	$\frac{1}{8}$ 5R. $\frac{1}{8}$ 10R.	$\frac{1}{8}$ 2R. $\frac{1}{8}$ 22R.	6 Brig. 5R. 10R.		1 Brig. 2R. 22R.		4 Brig. 4R. 6R.	5 Brig. 8R. 15R.	do.
6te	$\frac{1}{8}$ 4R. $\frac{1}{8}$ 6R.	$\frac{1}{8}$ 15R. $\frac{1}{8}$ 8R.	4 Brig. 4R. 6R.		5 Brig. 15R. 8R.		1 Brig. 2R. 22R.	6 Brig. 5R. 10R.	do.
7de	$\frac{1}{8}$ 16R. $\frac{1}{8}$ 17R.	$\frac{1}{8}$ 18R. $\frac{1}{8}$ 3R.	3 Brig. 16R. 17R.		2 Brig. 18R. 3R.		5 Brig. 8R. 15R.	4 Brig. $\frac{1}{8}$ 4R. 6R.	do.
8de	$\frac{1}{8}$ 15R. $\frac{1}{8}$ 8R.	$\frac{1}{8}$ 4R. $\frac{1}{8}$ 6R.	5 Brig. 15R. 8R.		4 Brig. 4R. 6R.		2 Brig. 3R. 18R.	3 Brig. 16R. $\frac{1}{8}$ 17R.	do.
9de	$\frac{1}{8}$ 3R. $\frac{1}{8}$ 18R.	$\frac{1}{8}$ 16R. $\frac{1}{8}$ 17R.	2 Brig. 3R. 18R.		3 Brig. 16R. 17R.		4 Brig. 4R. 6R.	5 Brig. $\frac{1}{8}$ 8R. 15R.	do.
10de	$\frac{1}{8}$ 22R. $\frac{1}{8}$ 2R.	$\frac{1}{8}$ 5R. $\frac{1}{8}$ 10R.	1 Brig. 22R. 2R.		6 Brig. 5R. 10R.		3 Brig. 16R. 17R.	2 Brig. $\frac{1}{8}$ 3R. 18R.	do.
11te	$\frac{1}{8}$ 17R. $\frac{1}{8}$ 16R.	$\frac{1}{8}$ 18R. $\frac{1}{8}$ 3R.	3 Brig. 17R. 16R.		2 Brig. 18R. 3R.		6 Brig. 5R. 10R.	1 Brig. 2R. $\frac{1}{8}$ 22R.	do.
12te	$\frac{1}{8}$ 5R. $\frac{1}{8}$ 10R.	$\frac{1}{8}$ 2R. $\frac{1}{8}$ 22R.	6 Brig. 5R. 10R.		1 Brig. 2R. 22R.		2 Brig. 3R. 18R.	3 Brig. $\frac{1}{8}$ 16R. 17R.	do.
13de	$\frac{1}{8}$ 6R. $\frac{1}{8}$ 4R.	$\frac{1}{8}$ 8R. $\frac{1}{8}$ 15R.	4 Brig. 6R. 4R.		5 Brig. 8R. 15R.		1 Brig. 2R. 22R.	6 Brig. 5R. $\frac{1}{8}$ 10R.	do.
14de	• $\frac{1}{8}$ 5R.	$\frac{1}{8}$ 20R. $\frac{1}{8}$ 9R.	6 Brig. 10R. 5R.		8 Brig. 20R. 9R.		5 Brig. 8R. 15R.	4 Brig. 4R. $\frac{1}{8}$ 6R.	do.
15de	• $\frac{1}{8}$ 17R.	$\frac{1}{8}$ 4R. $\frac{1}{8}$ 6R.	3 Brig. 16R. 17R.		4 Brig. 4R. 6R.		8 Brig. 9R. 20R.	6 Brig. $\frac{1}{8}$ 5R. 10R.	do.
16de	• •	$\frac{1}{8}$ 20R. $\frac{1}{8}$ 9R.	2 Brig. 3R. 18R.		8 Brig. 20R. 9R.		4 Brig. 4R. 6R.	3 Brig. $\frac{1}{8}$ 17R. 16R.	do.
17de	• •	$\frac{1}{8}$ 17R. $\frac{1}{8}$ 16R.	1 Brig. 17R. 16R.		3 Brig. 17R. 16R.		8 Brig. 20R. 9R.	2 Brig. 3R. 18R.	do.

[illegible]

Tabel

over Armeringen af de fjendtlige Batterier foran Dybbølstillingen den 18de April 1864.

Nr.	Batteri.	Armeret med		Afstand i Skridt.	Maal.	Traadt i Virksomhed.	Bemærkninger.
		Antal.	Kaliber.				
1	Kyst og Enfilér	4	riffede 24 $\overline{W}$ ige	5700	Sønderborg Skandse Nr. I-VI	Marts 15de	Paa Brougerland. Tidligere 6 $\overline{W}$ ige.
2	do. do.	4	do.	3000-4000	og Skibe i Vemmingbund	do.	
3	do. do.	2	riffede 12 $\overline{W}$ ige	do. do.	do.	do.	
4	do. do.	2	do.	3000-5000	do.	19de	
5	Kyst og Demontér	4	do.	3225	Skandse Nr. I og Skibe	20de	Fra 13 April kun med 2 riffede 12 $\overline{W}$ ige mod Rolf-Krake.
6	Kastebatteri	4	7 $\overline{W}$ ige Haubitzer	1325-1500	Skandse Nr. I-II	April 2den	Desarmeret Natten mellem 16 og 17 April.
7	do.	4	do.	1340-1540	— - III-IV	do.	do. (7 $\overline{W}$ ige Haubitzer have et Kaliber, der svarer til vort 24 $\overline{W}$ ige).
8	Indirecte	6	glatte 12 $\overline{W}$ ige	1375-1330	— - II-III	do.	do.
9	Demontér	2	riffede 6 $\overline{W}$ ige	1510	— - IV	do.	Tidligere glatte 12 $\overline{W}$ ige.
10	do.	4	do. 12 $\overline{W}$ ige				
11	do.	4	do.	1330	— - V	do.	— 4 7 $\overline{W}$ ige Haubitzer.
12	do.	4	do.	1650	— - VI	do.	— 6 glatte 12 $\overline{W}$ ige.
12	Kastebatteri	4	7 $\overline{W}$ ige Haubitzer	1430-1500	— - V-VI	do.	Desarmeret Natten mellem 15 og 16 April.
13	Enfilér	6	riffede 6 $\overline{W}$ ige	1375-2175	Terrainet mellem Skandse Nr. VI-VIII	do.	
14	Demontér	4	do.	1350	Skandse Nr. III	7de	Fra 13 April kun med 2 riffede 12 $\overline{W}$ ige mod Rolf Krake.
15	Kyst og Demontér	4	riffede 24 $\overline{W}$ ige	3500-3600	— - I-II	do.	
16	Placement	2	glatte 12 $\overline{W}$ ige		Mod Udfald	do.	Desarmeret den 17 April (25 $\overline{W}$ ige Morterer have et Kaliber, der svarer til vort 84 $\overline{W}$ ige)
17	do.	4	do.		do.	do.	
18	Kastebatteri	4	25 $\overline{W}$ ige Morterer	1000	Skandse Nr. III	10de	
19	do.	4	do.	1240	— - IV	do.	
20	do.	4	do.	1000	— - V	do.	Ved Snøgbækhøge.
21	do.	4	do.	975	— - VI	do.	
22	Enfilér	4	riffede 6 $\overline{W}$ ige	2300-1750	Terrainet mellem Skandse Nr. VIII-IX	13de	
23	Demontér	4	riffede 24 $\overline{W}$ ige	1900-2100	Skandse Nr. IX-X, Sønderborg og Broen over Alsund	do.	
24	do.	4	riffede 12 $\overline{W}$ ige	1600-1650	Batterier paa Als og Skibe i Alsford	do.	Ved Snøgbækhøge.
25	Kystbatteri	4	do.			do.	
26	do.	4	do.			do.	
27	do.	4	riffede 24 $\overline{W}$ ige			do.	
28	Kyst og Demontér	2	do.	1000-1200	Skandse Nr. I-II og Skibe i Vemmingbund	do.	Ved Snøgbækhøge.
29	do.	2	riffede 12 $\overline{W}$ ige				
30	do.	4	riffede 6 $\overline{W}$ ige		Batterier paa Als og Skibe i Alsford	do.	Ved Snøgbækhøge.
31	Placement	4	glatte 12 $\overline{W}$ ige		Mod Udfald	17de	
32	Kystbatteri	2	riffede 24 $\overline{W}$ ige		Skibe i Vemmingbund	do.	
33	Kastebatteri	4	7 $\overline{W}$ ige Haubitzer	600	Skandse Nr. V	do.	
33	do.	4	do.	750	— - VI	do.	

Forsvaret af Dybbølstillingen i 1864.

Forsvaret af Dybbølstillingen i 1864.

159

Heri er ikke indbefattet det betydelige Antal Feltpiecer, der blev anvendt i forskellige Placementen.

3 kort :

Plan IV (Original)

Plan V (Original)

Kort over Als (Kopi)

efaset:
(30.10.2000)